

ANNE ANHØJ
2006 2606

INDVANDRING OG DEN FOLKELIGE OPBAKNING TIL VELFÆRDSSTATEN

VEJLEDER: CHRISTIAN ALBREKT LARSEN

SPECIALE I POLITIK & ADMINISTRATION

INSTITUT FOR STATSKUNDSKAB
AALBORG UNIVERSITET

2011

Forord

Dette speciale er udarbejdet som afslutning på kandidatuddannelsen i Politik og Administration ved Aalborg Universitet i foråret og sommeren 2011.

Jeg vil gerne sige tak til min vejleder Christian Albrekt Larsen for en meget kyndig og konstruktiv vejledning hele vejen igennem forløbet. Derudover vil jeg rette en tak til Olaf Anhøj, Eva Iversen og Thomas Anhøj for korrekturlæsning samt Andreas Kjærsgård for sparring.

God læselyst.

Aalborg, august 2011
Anne Anhøj

Abstract

This thesis has examined whether the increasing immigration to Denmark has caused a decline in the public support of the welfare state. This question has been asked because there exists a discussion about how increasing immigration affects the welfare state and if the legitimacy of the welfare state will be or has been put under pressure because of the immigration.

The theoretical discussion can be divided in two positions. *The first position* argues that the legitimacy of the welfare state will be put under pressure because of increasing ethnic heterogeneity. This will happen because increasing ethnic heterogeneity makes differences between the population in the society more distinct and it has been argued that people are not to the same extent willing to share welfare benefits with people who are different from themselves. They argue that this is why the welfare state in the USA is not as generous as in Europe – the countries in Europe are much more ethnically homogeneous than the USA. *The second position* argues that the situation in the USA is unique and the increasing immigration in the European countries probably will have a different effect. It has been argued that it is not the same to build a welfare state in an ethnically heterogenic country as it is to experience ethnic heterogeneity in a country with a well functioning welfare state. It makes a fundamental difference what comes first. The institutions of the welfare state have a major impact. Within the position it has also been argued that solidarity in the modern society is based on difference and tolerance. Therefore people are willing to accept that welfare benefits will be given to people who are different from themselves.

The results of the analysis show that in general there has not been a decline in the public support of the welfare state in Denmark from 1994 to 2007. There has actually on several areas been an increasing support. There has been a high and increasing support to sustain the social reforms in the country, there has been an increasing willingness to prefer improved welfare services over tax relief, and there has been a high support for health care, old age pension, education, home care and day care facilities. The support, however, has been lower if you look at unemployment benefits, social assistance, and immigrants/refugees. From 1994 to 1998 it seems there has been a decline in the support for these three areas. But the support increases again after 2001. Most people also disagree with the statement that immigrants and refugees should have the same right to social assistance as Danes, even though they are not Danish citizens. However during the period this number has decreased.

These results are probably influenced by the fact that in Denmark there has been several reforms in this period which have e.g. tightened the conditions for getting permission to stay in the country and lowered the social assistance payments for immigrants for their first seven years in the country. Furthermore, there has been an increasing attention to this topic in the media.

The results of the analysis also show that people who perceive immigration to be a threat to our national character are more likely to have lower support for the welfare state than people who do not perceive immigration to be a threat. People who perceive immigration to be a threat are more likely to think that social reforms have gone too far, to prefer tax relief over improved welfare services, to think that the government spend too much money on social assistance, and to disagree with the statement that immigrants and refugees should have the same right to social assistance as Danes. These correlations have been controlled for a lot of alternative variables, like education level, income, employment status, and what party the respondent has voted for at the national election. The opinion about public expenditures for social assistance and whether immigrants and refugees should have the same right to social assistance as Danes have also been controlled for general welfare opinions. All in all this indicates that immigration can have an impact on the public support for the welfare state.

In conclusion it does not seem likely that the general public support for the welfare state in Denmark has been lowered in a period with increasing immigration. However there exists a correlation between how people perceive immigration and their support for the welfare state. People who are skeptical towards immigration are more likely to have lower support for the welfare state.

Indholdsfortegnelse

1 PROBLEMFELT	6
1.2 PROBLEMSTILLING	6
1.2.1 PROBLEMFORMULERING	9
2 STRUKTUR, DESIGN OG METODE	9
2.1 SPECIALETS STRUKTUR	9
2.2 DESIGN	10
2.2.1 MULIGHEDER FOR KAUSALITETSSLUTNING	11
2.3 METODE	12
2.3.1 EMPIRI	12
2.3.2 TEORI	13
2.3.4 AFGRÆNSNING	14
3 TEORI	15
3.1 OPBAKNINGEN TIL VELFÆRDSSTATEN VIL BLIVE REDUCERET	15
3.2 REDUCERINGEN ER BETINGET	18
3.3 HVORDAN ER INDVANDRINGENS EFFEKT PÅ VELFÆRDSSTATEN BLEVET UNDERSØGT?	22
4 DEN DANSKE KONTEKST	28
4.1 DANSK INDVANDRERPOLITIK – DE SIDSTE TO ÅRTIER	28
4.2 BEVÅGENHED I MEDIERNE	30
5 ANALYSE	32
5.1 DANSKERNES VELFÆRDSHOLDNINGER I ET OVERORDNET PERSPEKTIV	33
5.1.1 DELKONKLUSION	38
5.2 SAMMENHÆNGEN MELLEM HOLDNING TIL INDVANDRERE OG DEN FOLKELIGE OPBAKNING TIL VELFÆRDSSTATEN	39
5.2.1 HOLDNING TIL INDVANDRERE – DEN UAFHÆNGIGE VARIABEL	40
5.2.2 HOLDNING TIL INDVANDRERE OG GENEREL OPBAKNING TIL VELFÆRDSSTATEN	43
5.2.3 HOLDNING TIL INDVANDRERE OG KONTANTHJÆLP	50
5.2.4 HOLDNING TIL INDVANDRERE OG VELFÆRDSCHAUVINISME	57
5.2.5 DELKONKLUSION	65
5.3 PANELDATA	67
6 KONKLUSION OG DISKUSSION	72

6.1 DE EMPIRISKE RESULTATER	72
6.2 TEORETISK DISKUSSION	75
7 LITTERATUR	77
8 BILAG	80
BILAG 1 – DEN UAFHÆNGIGE VARIABEL	80
BILAG 2 – HOLDNING TIL INDVANDRERE OG HOLDNING TIL SOCIALE REFORMER	82
BILAG 3 – HOLDNING TIL INDVANDRERE OG HOLDNING TIL SKAT VS. FORBEDRING AF DEN OFFENTLIGE SERVICE	85
BILAG 4 – HOLDNING TIL INDVANDRERE OG HOLDNING TIL KONTANTHJÆLP	89
BILAG 5 – HOLDNING TIL INDVANDRERE OG HOLDNING TIL FLYGTNINGES OG INDVANDRERES RET TIL SOCIAL BISTAND	95

1 Problemfelt

1.2 Problemstilling

Hvad sker der, når indvandrere og velfærdsstaten mødes? Det er et spørgsmål, der i de senere år har fået en del opmærksomhed (se eksempelvis Alesina & Glaeser 2004; Kymlicka & Banting 2006; Goul Andersen 2006; Bay et al 2007; Crepaz & Damron 2009; Brochmann & Hagelund 2010 og Eger 2010). Dette kan tilskrives mange forskellige grunde. Heraf kan to af grundene siges at være væsentlige for den følgende problemstilling: *For det første* er der i de senere år sket en stigning i antallet af indvandrere i mange europæiske lande (Mau & Veghte 2007, 11). *For det andet* er der diskussion om, hvorvidt denne stigning medfører store institutionelle ændringer i velfærdsstaterne (Goul Andersen 2006, 1; Oorschot & Uunk 2007, 217-219; Crepaz & Damron 2009, 438 og Mau & Burkhardt 2009, 213).

Forholdet mellem indvandringen og velfærdsstaten kan siges at være præget af en kontinuerlig tosidet proces. På den ene side sætter velfærdsstaten præmisserne for, hvilken indvandringspolitik, der føres, og har dermed stor indvirkning på indvandrernes dagligdag. På den anden side påvirker indvandrernes handling og adfærd velfærdsstaten, idet de både er producenter og konsumenter af velfærdsgoderne (Brochmann og Hagelund 2010, 15).

Der bor i dag i alt 542.738 indvandrere og efterkommere i Danmark. Dette svarer til 9,8 procent af hele befolkningen. 67 procent af disse har oprindelse i et ikke vestligt land. Dette er tal, der de sidste 30 år har været stigende. Antallet af indvandrere og efterkommere med ikke vestlig oprindelse er eksempelvis steget med ca. 312.000 siden 1980. (Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration 2010, 10-12).

Den danske velfærdsstat er ofte blevet betegnet som en universel velfærdsstat (Esping-Andersen 1990), hvor der er høj grad af omfordeling og regulering, økonomiske overførelser til svage grupper samt principper om ligebehandling (Brochmann og Hagelund 2010, 16). Spørgsmålet er, om det stigende antal indvandrere har haft og i fremtiden vil få nogen betydning for velfærdsstatens udvikling. Kan principperne, som ligger til grund for universalismen, stadig opretholdes i takt med, at samfundet bliver mere etnisk heterogent, og kan velfærdsstaten, som vi kender den i dag, dermed opretholdes? Eller er etnisk heterogenitet uforeneligt med en universel velfærdsstat?

I denne forbindelse synes det logisk at argumentere for, at opbakningen til velfærdsstaten er af stor betydning. Det synes svært at forestille sig, at velfærdsstaten kan opretholdes uden opbakning til

dette i befolkningen. Derudover kan det argumenteres, at hvis etnisk heterogenitet har nogen indvirkning på velfærdsstaten, vil det formentligt vise sig i opbakningen til velfærdsstaten, før det viser sig i konkrete velfærds politikker (Kymlicka & Banting 2006, 292). Det kan således siges at være relevant at se på, hvad der sker med opbakningen til velfærdsstaten, når samfundet bliver mere etnisk heterogent.

Teoretisk er der blevet argumenteret for, at velfærdsstatens legitimitet kan svækkes, når samfundet bliver mere multikulturelt. Dette begrundes med, at de mest udviklede velfærdsstater, som den danske, ofte er meget homogene. Homogeniteten kan opfattes som en forudsætning for sammenholdet og forhandlingskraften hos den gruppe i befolkningen, der har mest at tjene ved en omfattende velfærdsstat. Et andet fremsat argument er, at øget heterogenitet kan svække den tillid, som borgerne i samfundet har til hinanden og til de offentlige myndigheder og således gøre det sværere at opnå solidariske løsninger. Et tredje perspektiv lægger vægt på negative stereotyper, som er knyttet til indvandrere. Majoriteten vil, ifølge denne optik, vende sig mod velfærdsstaten, da den støtter grupper, som mange har negative holdninger til (Bay et al. 2007, 378).

Opfattelsen af, at der er en negativ sammenhæng mellem etnisk diversitet og opbakningen til velfærdsstaten, trækker på erfaringer fra USA. Der er blevet argumenteret for, at racemodsatninger er en vigtig forklaring på den svagt udviklede amerikanske velfærdsstat – der har ikke været opbakning i befolkningen til at støtte udviklingen af omfordelende institutioner, da der har været opfattelser af, at velfærden i stor grad vil gå til mennesker, som er forskellig fra dem selv (Brochmann og Hagelund 2010, 315-317). Alesina og Glaeser (2004) har argumenteret for, at dette er en tendens, der også vil forekomme i de europæiske lande i takt med, at de bliver mere heterogene (Alesina og Glaeser 2004, 219).

Det kan argumenteres, at det er lettere at institutionalisere solidariske ordninger i samfund, der er etnisk, socialt og kulturelt homogent. Når folk tror, deres skatte kroner går til folk, der ligner dem selv, er de mere villige til at støtte op om velfærdsstatens solidariske ordninger, hvorimod sociale skel og diversitet kan siges at underminere viljen til at dele ressourcer. Hvis folk begynder at skelne mellem 'dem' og 'os', hvis de tror, at velfærdsordningerne mest går til de grupper, som opfattes som værende anderledes og mindre værdigt trængende, og hvis større individualisering underminerer borgernes opbakning til velfærdens omfordelende karakter til fordel for dem i nød, så kan velfærdsstaten tænkes at miste sin støtte (Mau & Veghte 2007, 11).

Et modargument til, at de europæiske velfærdsstater skulle blive mindsket på grund af den øgede indvandring, er dog, at fortalere herfor ikke har taget in mente, at når velfærdsinstitutionerne først er etableret, har disse en selvstændig effekt. Der er således forskel på at opbygge en velfærdsstat i et etnisk heterogent samfund og at blive etnisk heterogent i en allerede etableret velfærdsstat (Albrekt Larsen 2006, 3 og Goul Andersen 2006, 20). Der kan således siges at være diskussion, om den øgede indvandring i Europa vil medføre samme lave opbakning til velfærdsstaten som i USA.

Mange tidligere studier, der har undersøgt indvandringens betydning for velfærdsstaten, herunder opbakningen til denne, har gjort dette i et komparativt perspektiv (se eksempelvis Kymlicka & Banting 2006; Oorschot & Uunk 2007 og Crepaz & Damron 2009). Der er dog ikke fundet mange dybdegående analyser af, hvordan sammenhængen kan siges at være i en dansk kontekst¹. Derfor kan det siges at være relevant at undersøge netop indvandringens betydning for opbakningen til velfærdsstaten i en dansk kontekst.

Derudover kan Danmark siges at være en interessant case, da det kan forventes, at opbakningen til velfærdsstaten netop i Danmark vil være særlig følsom over for etnisk diversitet (Albrekt Larsen 2006, 130 og Goul Andersen 2006, 2). Det kan således argumenteres, at hvis opbakningen til velfærdsstaten ikke undermineres i Danmark, vil det formentligt heller ikke ske andre steder.

At opbakningen til velfærdsstaten skulle være særlig følsom overfor etnisk diversitet i Danmark kan tilskrives flere forskellige årsager: *For det første* var Danmark traditionelt set et af de mest etnisk homogene samfund (Goul Andersen 2006, 2), men som nævnt er der de senere år sket en stigning af antallet af indvandrere i Danmark. *For det andet* er andelen af indvandrere på overførelsesindkomster overrepræsenteret i forhold til personer med dansk oprindelse, ligesom andelen af beskæftigede ligeledes er lavere for indvandrere end for personer med dansk oprindelse. Beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere er dog steget siden 1996 (Danmarks statistik 2008). *For det tredje* har indvandrerspørgsmålet været meget debatteret i Danmark, og det har været meget højt oppe på den politiske dagsorden (Albrekt Larsen 2006, 130 og Goul Andersen 2006, 2). Denne politisering har fundet sted siden 1980'erne, hvor først Fremskridtspartiet og senere i 1990'erne og

¹ Undtagelse hertil er Goul Andersen (2006) og Albrekt Larsen (2006). Goul Andersen diskuterer forskellige faktorer, der måske forbinder indvandring med en faldende opbakning til velfærdsstaten. Dette gør han ved at se på forskelligt dansk surveydata, hvor det seneste er fra 2005. Han påpeger dog selv, at de resultater, han kommer frem til, er indledende og tentative (Goul Andersen 2006, 1). Albrekt Larsen undersøger, om der er en sammenhæng mellem indvandringen og opbakningen til kontanthjælp ved at se på forskelligt dansk surveydata, senest fra 2004. Han konkluderer overordnet, at indvandringen ikke har medført en svækket opbakning til kontanthjælp, men ser således 'kun' på opbakningen til kontanthjælp og ikke til andre velfærdspolitikker (Albrekt Larsen 2006, 129-134).

00'erne Dansk Folkeparti især har gjort sig bemærket på dette område (Goul Andersen 2006, 2-3). Dansk Folkeparti, der kan karakteriseres som et anti-indvandrerparti, er i dag også det tredje største parti i folketinget med 24 mandater (Folketinget 2011). Derudover er der lavet en del stramninger på indvandrerområdet i Danmark, specielt det seneste årti (Blauenfeldt et al. 2006, 5 og Jønsson & Petersen 2010, 197-203). Der er således indført politikker, der kan siges at adskille indvandrere fra den danske befolkning². Dansk Folkeparti kan dog ud over at blive karakteriseret som et anti-indvandrerparti også karakteriseres som et pro velfærdsparti (Goul Andersen 2006, 20-22).

Derudover kan Danmark som nævnt betegnes som en meget universel og generøs velfærdsstat, hvorfor det kan være interessant at undersøge, om det er anti-indvandrer holdninger, opretholdelse af den universelle og genrøse velfærdsstat eller noget tredje, der synes at vinde indpas i holdningerne blandt befolkningen.

De ovenstående spørgsmål – hvad sker der, når indvandring og velfærdsstat mødes, er etnisk diversitet uforenelig med en universel velfærdsstat og om opfattelsen af indvandrere hænger sammen med opbakningen til velfærdsstaten – vil derfor i en dansk kontekst udgøre rammen for dette speciale. Dette leder frem til nedenstående problemformulering.

1.2.1 Problemformulering

Har indvandringen reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten i Danmark?

2 Struktur, design og metode

I det følgende afsnit vil først specialets struktur herefter design og til sidst specialets metode blive gennemgået. Beskrivelsen af specialets struktur giver et overblik over, hvilke afsnit der indgår i specialet, og hvorfor de er medtaget. Under design vil specialets design blive gennemgået, herunder hvilke muligheder og begrænsninger dette sætter. Under metode vil specialets metodiske valg blive gennemgået, herunder teorivalg og fravalg samt gennemgang og overvejelser over den empiri, der anvendes.

2.1 Specialets struktur

Specialet blev indledt med et problemfelt, hvorunder problemstilling og problemformulering indgik. Problemstillingen belyste, hvorfor forholdet mellem indvandring og velfærdsstaten kan siges at

² Se også afsnit 4

være relevant og interessant at analysere, samt hvorfor dette er relevant i en dansk kontekst. Disse overvejelser førte frem til specialets problemformulering. Herefter følger et afsnit om specialets struktur, design og metode. Herunder gennemgås først specialets struktur og herefter design- og metodemæssige overvejelser. Disse overvejelser vil primært omhandle, hvilke muligheder og begrænsninger designet, den empiri og de teorier, der vil blive benyttet i specialet, giver og sætter.

I hovedafsnit 3 præsenteres de teorier, der vil blive anvendt i specialet. Indvandringens betydning for velfærdsstaten, herunder den folkelige opbakning til denne, er som nævnt et område, der er teoretiske diskussioner om. Disse vil blive inddelt i to positioner. En der argumenterer for, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten vil blive reduceret som følge af øget indvandring, og en anden hvorunder det argumenteres, at dette ikke kan siges at være en universel tendens – det vil afhænge af forskellige faktorer. Der vil først blive redegjort for de to tilgange, og dernæst følger et afsnit, hvor det bliver gennemgået, hvordan de forskellige teoretikere er kommet frem til deres konklusioner og dermed, hvilke variabler de anvender. Dette skulle gerne give et overblik over præcist, hvordan sammenhængen tidligere er blevet undersøgt og målt, og hvilke variabler der synes at blive påvirket af den øgede indvandring, og hvilke der ikke gør.

Dernæst følger et kontekstafsnit, hvor der først vil blive redegjort for nogle af de vigtigste elementer i dansk indvandringspolitik fra 1990'erne og frem. Dernæst vil det blive undersøgt, hvor meget emnet er blevet omtalt i medierne. Dette skulle gerne give et større indblik i den danske case. Herefter følger analysen, hvor problemformuleringen vil blive besvaret. Denne vil blive delt i to dele; en makroorienteret del, hvor udviklingen af den generelle opbakning til velfærdsstaten vil blive undersøgt, og en mere mikroorienteret del, hvor mønstrene i velfærdsholdningerne vil blive undersøgt nærmere. Dette gøres ved at undersøge sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og den generelle opbakning til velfærdsstaten, kontanthjælp og velfærdschauvinisme. Hele analysen vil blive undersøgt over tid fra 1994 til 2007. Specialets afsluttes med en konklusion, der samler op og diskuterer den viden, der er blevet erhvervet i specialet.

2.2 Design

I det følgende vil specialets design blive gennemgået. Der vil blive lagt vægt på, hvilke muligheder og begrænsninger dette sætter, når problemformuleringen skal besvares.

Som nævnt i problemfeltet er omdrejningspunktet i specialet indvandringens effekt på den folkelige opbakning til velfærdsstaten i en dansk kontekst. Det overordnede design vil derfor være et single casestudie, da det kun er en eventuel effekt på den folkelige opbakningen til velfærdsstaten i

Danmark, der undersøges. Dette giver både muligheder og begrænsninger. Som det blev nævnt i problemfeltet, har mange tidligere studier af indvandringens effekt på velfærdsstaten undersøgt sammenhængen komparativt og dermed ved at inddrage mange lande. Et single casestudie gør det muligt at gå mere i dybden med casen og således danne et fuldt billede af casen, dens underenheder og dens kontekst (de Vaus 2001, 231). Det er således muligt at undersøge flere aspekter af den pågældende case og dermed undersøge flere forskellige relevante afhængige variabler.

Det vil dog ikke være muligt at generalisere resultaterne, hvilket der i højere grad var mulighed for, hvis flere lande inddrages. Som nævnt i problemfeltet er der dog teoretisk en formodning om, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten specielt i Danmark er følsom overfor etnisk diversitet. Derfor kan der være tale om en analytisk generalisering, hvis resultaterne i dette speciale viser, at det ikke tyder på, at der har været en reducere af den folkelige opbakning til velfærdsstaten som følge af indvandringen. Viser resultaterne omvendt, at opbakningen til velfærdsstaten er blevet reduceret som følge af indvandringen, betyder dette ikke, at det nødvendigvis er sådan i andre lande.

Ud over at være et single case studie vil designet samtidigt være longitudinalt, eller et gentageligt tværsnitsdesign om man vil. Dette er tilfældet, da der i projektet vil blive inddraget en tidsdimension ved at benytte data fra flere forskellige tidspunkter. Der vil som nævnt blive benyttet data fra 1994 til 2007. Tidsdimensionen medtages, da det på den måde er muligt at måle den folkelige opbakning til velfærdsstaten på forskellige tidspunkter og dermed undersøge udviklingen af denne i en periode, hvor antallet af indvandrere er steget.

2.2.1 Muligheder for kausalitetsslutning

Underlagt specialets problemformulering er der et ønske om at kunne nærme sig slutninger om kausalitet – hvis det identificeres, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten er blevet reduceret, skyldes det så indvandringen? Derfor vil jeg i det følgende komme nærmere ind på mulighederne for at kunne nærme sig slutninger om en sådan kausalitet.

For at et forhold kan siges at være kausalt, kan det siges, at tre kriterier skal opfyldes. *For det første* skal der eksistere en korrelation mellem to variable. *For det andet* skal der være en klar tidsorden, således at den ene variabel går forud for den anden, og det dermed er muligt at sige, hvilken en af variablerne der påvirker den anden. *For det tredje* skal alternative forklaringer elimineres, således at man er sikker på, at der ikke er en tredje variabel, der spiller ind i korrelationen (Agresti og Finlay 1997, 356-359).

Når slutninger om kausalitet skal drages, vil det mest ideelle design være et eksperimentelt design. Styrken i dette design er især at kunne eliminere alternative forklaringer, da det er muligt at holde disse variabler konstante (de Vaus 2001, 70 og Bryman 2004, 34). Det er dog ofte meget svært at benytte eksperimentelle designs indenfor samfundsvidenskaben (de Vaus 2001, 88), og det er som nævnt heller ikke dette design, der vil blive anvendt i specialet. Derfor sætter designet begrænsninger i forhold til at kunne nærme sig slutninger om kausalitet.

Det er dog stadig muligt med det anvendte design til en vis grad at kunne opfylde kausalitetskriterierne. Det er for det første muligt at finde korrelationer mellem variabler. Dernæst er det muligt, da der i analysen, som nævnt, vil blive inddraget en tidsdimension, på et aggregeret niveau at indfange ændringer i den folkelige opbakning til velfærdsstaten (de Vaus 2001, 153-154). For det tredje er det muligt via statistisk kontrol at eliminere alternative forklaringer. Korrelationer vil blive testet for spuriøsitet ved at kontrollere for andre variabler. Disse er udvalgt på baggrund af teoretiske og logiske argumenter, der sandsynliggør, hvilke variabler, der kunne have en effekt på de variabler, der undersøges. Man kan dog aldrig være helt sikker på, at der ikke er andre alternative variabler, der skulle have været elimineret.

Det vil således ikke være muligt at komme med helt sikre kausalitetsslutninger. Opsummerende kan det dog siges, at det, der er mulighed for at sandsynliggøre på et aggregeret niveau om indvandringen i Danmark, kan være en årsag til en eventuel reduktion af den folkelige opbakning til velfærdsstaten.

2.3 Metode

I det følgende vil specialets metodiske overvejelser blive gennemgået. Den overordnede metode i specialet vil blive overvejende kvantitativ og deduktiv. Dette vil jeg komme nærmere ind på i det følgende. Herunder vil det blive gennemgået, hvilken empiri og teori der vil blive anvendt, og til sidst vil der være et afsnit, der belyser, hvilke emner specialet afgrænser sig fra at undersøge.

2.3.1 Empiri

Som nævnt vil specialet blive overvejende kvantitativt, hvorfor der vil blive anvendt eksisterende surveydata for at svare på problemformuleringen. Den kvantitative metode er valgt, da problemformuleringen lægger op til at undersøge, om indvandringen har reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten i hele Danmark og ikke blot hos en gruppe af individer.

De surveydata, der vil blive brugt, er fra den danske valgundersøgelse. Valgundersøgelsen har eksisteret siden 1971 og har siden gennemført repræsentative undersøgelser ved samtlige folketingsvalg. I specialet vil der blive anvendt data fra valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. Når der anvendes data fra valgundersøgelsen, vil det således være muligt at måle ændringer over tid, da mange af spørgsmålene går igen i de forskellige år. Ud over disse tværnsnitsdata vil jeg til sidst i analysen benytte valgundersøgelsens panel fra 2001 og 2005. Dette vil blive brugt til at sandsynliggøre, om de sammenhænge, der findes i analysen, er blevet ordentligt kontrolleret, eller om der skulle have været kontrolleret for andet.

Ud over surveydata vil der blive inddraget en kontekstbeskrivelse af Danmark. Kontekstbeskrivelsen vil som nævnt indeholde en beskrivelse af nogle af de vigtigste elementer i dansk indvandringspolitik fra 1990'erne frem til i dag samt et indblik i, hvor meget emnet har fyldt i medierne i perioden. Dette gøres for at få et dybdegående indblik i casen og hvad der er sket på udlændingeområdet i Danmark. Derudover kan det være med til at supplere surveyresultaterne og forstå eventuelle udsving.

Som nævnt vil der blive inddraget en tidsdimension. Her er 1994 valgt som udgangspunkt, fordi Dansk Folkeparti *for det første* ikke eksisterede i 1994 (partiet blev dannet i 1995). Dansk Folkeparti kan siges at have en betydningsfuld rolle netop i forhold til indvandrere, da dette emne er en af deres hovedsager, som de i høj grad har profileret sig på. Ved at tage udgangspunkt i 1994 er der således både data før og efter Dansk Folkeparti blev dannet. *For det andet* er der siden 1994 sket en relativ stor stigning i antallet af indvandrere i Danmark.

2.3.2 Teori

Som nævnt vil specialet blive overvejende deduktivt. Dette er tilfældet, da indvandringens effekt på velfærdsstaten er et emne, der i forvejen er blevet teoretiseret en del over. Der eksisterer som nævnt i problemfeltet en teoretisk diskussion om, hvorvidt opbakningen til velfærdsstaten vil blive reduceret i takt med, at samfundene bliver mere etnisk heterogene. Som det senere vil fremgå, kan de forskellige positioner inddeles i to tilgange: en tilgang, der argumenterer for, at opbakningen vil blive reduceret, og en, der argumenterer for, at dette ikke kan siges at være en universel tendens, det vil afhænge af forskellige faktorer. Disse to tilgange vil i afsnit 3 blive gennemgået.

Derudover vil der blive lagt vægt på præcist at undersøge, hvordan teoretikerne er kommet frem til deres konklusioner, og dermed hvilke variabler de har benyttet. Dette skulle gerne give et klart overblik over feltet og hvad der tidligere er fundet frem til. Dette vil ligeledes blive benyttet som

udgangspunkt for analysen, og dermed hvilke variabler, der vil blive benyttet i analysen. Som det senere vil fremgå, kan det dog argumenteres, at feltet kan siges at mangle at finde frem til, hvad den afhængige variabel egentlig er, da det er blevet målt på mange forskellige måder. Derfor vil der i analysen blive benyttet flere forskellige afhængige variabler. Dette betyder, at spørgsmålet, om indvandringen har reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten, vil blive analyseret i dybden.

2.3.4 Afgrænsning

Når fokuset i specialet er på, om indvandringen har reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten i Danmark, bevirker dette, at der er nogle punkter, som specialet afgrænser sig fra at undersøge. Dette kan være emner, der ellers i henhold til problemstillingen kan være relevante at undersøge. Hvilke afgrænsninger, der er valgt, vil jeg i det følgende komme nærmere ind på.

For det første afgrænser specialet sig som nævnt fra at inddrage flere lande end Danmark. At inddrage flere lande ville som nævnt kunne have givet nogle fordele i forhold til at kunne generalisere de resultater, der bliver fundet i analysen. Når der er valgt alene at inddrage Danmark, skyldes det, at det således bliver muligt at gå mere i dybden med casen. Derudover er Danmark valgt ud fra forskellige overvejelser om, at det formodes, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten netop vil være særlig følsom overfor indvandringen³, hvorfor Danmark synes at være en interessant case at undersøge helt i dybden.

For det andet er det alene indvandringens effekt på den folkelige opbakning til velfærdsstaten, der vil blive undersøgt. Som nævnt i problemstillingen er der teoretisk en diskussion om, ikke kun om den folkelige opbakning vil blive reduceret som følge af indvandringen, men også om selve velfærdsstaten vil blive mindsket. I dette speciale vil det dog ikke blive undersøgt, om sidstnævnte vil blive tilfældet. Det er alene den folkelige opbakning til velfærdsstaten, der er fokus på. Der kan dog, som nævnt i problemstillingen, argumenteres for, at hvis etnisk heterogenitet har nogen indvirkning på velfærdsstaten, vil det formentligt vise sig i opbakningen til velfærdsstaten, før det viser sig i konkrete velfærds politikker (Kymlicka & Banting 2006, 292). Derudover synes det væsentligt at undersøge den folkelige opbakning til velfærdsstaten, da det tidligere er vist, at denne synes at følge omfanget af selve velfærdsstaten. Det er tidligere vist, at der er høj opbakning i socialdemokratiske velfærdsregimer, medium opbakning i konservative og lav opbakning i liberale velfærdsregimer (Albrekt Larsen 2006, 2). Den folkelige opbakning til velfærdsstaten synes således

³ Jf. afsnit 1.2

at hænge sammen med omfanget af denne. Det vil også synes ulogisk, hvis der eksempelvis er en meget lav opbakning til velfærdsstaten og samtidig er en meget omfattende velfærdsstat.

3 Teori

I det følgende afsnit vil *først* teorier om indvandringens effekt på den folkelige opbakning til velfærdsstaten blive præsenteret og gennemgået. Overordnet kan teorien inddeles i to positioner: Inden for den første tilgang argumenteres der for, at opbakningen til velfærdsstaten reduceres i takt med den øgede indvandring og at samfundene dermed bliver mere etnisk heterogene. Fortalere for den anden tilgang mener derimod, at dette ikke kan siges at være en universel tendens, det vil afhænge af forskellige faktorer. *Dernæst* følger et afsnit, hvor det vil blive gennemgået, hvordan de forskellige teoretiske tilgange når frem til deres konklusioner og dermed, hvordan opbakningen til velfærdsstaten mv. måles.

3.1 Opbakningen til velfærdsstaten vil blive reduceret

I dette afsnit vil tilgangen, hvori det argumenteres, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten vil blive reduceret i takt med, at samfundene bliver mere etnisk heterogene, blive præsenteret. Herunder vil det blive gennemgået, hvordan denne mekanisme finder sted.

Alesina og Glaeser (2004) kan siges at være stærke eksponenter for denne tilgang. I deres undersøgelse af, hvorfor velfærdsstaterne i Europa er mere udviklede og omfattende end i USA, pointerer de, at en væsentlig faktor er, at velfærdsstaterne i Europa er meget mere etnisk homogene end USA (Alesina og Glaeser 2004, 133-134 og 145-148). Deres argument bygges på undersøgelser, der har vist, at folk tenderer mod at være mere sympatiske overfor folk, der ligner dem selv og er af samme race. Derfor argumenteres det for, at en mindre generøs velfærdsstat til dels kan tilskrives, at majoriteten i et samfund ikke vil indføre politikker, der medfører omfordeling til gavn for etniske minoriteter og dermed folk, der er anderledes end dem selv (Alesina og Glaeser 2004, 218).

Alesina og Glaeser påpeger ligeledes, at den etniske sammensætning i Europa er ved at ændre sig, således at velfærdsstaterne i Europa er ved at blive mere etnisk heterogene. Dette, mener de, vil ændre velfærdsstatens politikker således, at de ikke længere vil blive ved med at være lige så generøse, som de har været (Alesina og Glaeser 2004, 219).

En anden eksponent for denne tilgang er Eger (2010). Hun argumenterer for, at der er en negativ effekt mellem indvandringen og opbakningen til velfærdsstaten. Hun påpeger, at Sverige i løbet af relativ kort tid er blevet et multietnisk samfund. Etnisk heterogenitet, argumenterer hun, medfører, at forskelligheder bliver mere fremtrædende, hvilket påvirker folks vilje til at bidrage til den kollektive velfærd. Dette er tilfældet, da kollektivet nu omfatter folk, der ikke er samme såkaldte *in-group* som en selv (Eger 2010, 205).

Hvilken som helst form for gruppe, som et individ er medlem af, udgør en *in-group*. Disse grupper kan være alt fra ens familie til ens etniske gruppe. Ens *in-group* vil omfatte individer, som ligner en selv på fremtrædende dimensioner. Ens *out-group* vil modsat omfatte individer, som ikke deler disse fremtrædende fysiske eller sociale træk. Eger påpeger, at dannelsen af ens *in-group* ikke er en bevidst proces, men i stedet er en automatisk respons til det miljø, man befinder sig i. Derudover er en *in-groups* grænser hverken fastlagte eller uforanderlige, men kan afhængig af situationen være mere eller mindre synlige og kan både udvides og mindskes over tid (Eger 2010, 207).

Eger påpeger, at tendensen, til at man favoriserer ens egen gruppe, kan få betydning for samfundet specielt i forhold til behandlingen af henholdsvis medlemmer af ens *in-group* og ens *out-group*. Dette fører dog ikke nødvendigvis til diskrimination af og fjendtlighed over for *out-gruppen*. Eger argumenterer dog stadig for, at i lande, der oplever øget etnisk heterogenitet, vil borgerne være mindre tilbøjelige til at støtte generøse velfærds politikker, både selektive og universelle, selv om dette betyder, at de selv vil modtage færre velfærdsgoder (Eger 2010, 207-208).

Det kan argumenteres, at en tredje eksponent for denne tilgang er Bay og Pedersen (2006). De benytter et eksperiment som led i deres argumentation. De finder frem til og argumenterer dermed for, at færre bakker op om at indføre borgerløn, når de gøres opmærksom på, at borgerlønnen også vil indbefatte indvandrere, der bor i Norge, men som ikke er norske statsborgere. Omvendt finder de, at der ligeledes er flere, der vil bakke op om at indføre borgerløn, hvis de gøres opmærksom på, at denne ikke inkluderer indvandrere, som ikke er norske statsborgere, men bor i Norge (Bay og Pedersen 2006, 428-432). Antages det, som Bay og Pedersen gør, at holdninger til borgerløn er et mål for opbakningen til den universelle velfærdsstat generelt (Bay og Pedersen 2006, 419-424), indikerer resultaterne af eksperimentet, at opbakningen til den universelle velfærdsstat, i hvert fald til en hvis grad, kan reduceres af indvandringen.

Bang Petersen et al (2007) har ligeledes lavet et eksperiment for bl.a. at undersøge, om befolkningen i Danmark mener, at indvandrere i lige så høj grad som danskere fortjener at modtage kontanthjælp. De finder frem til, at danskerne i nogle tilfælde i højere grad mener, at aktiveringskravene skal strammes, når der er tale om en person med indvandrerbaggrund (Bang Petersen et al. 2007, 41-42). At det er sådan i nogle tilfælde, forklarer de ved hjælp af teorier om *deservingness*. Er der tale om en ung mand, har han, uanset om han er indvandrer eller ej, ikke bidraget til samfundet (endnu), og han burde, hvis han ville, være i stand til at finde et job. Derfor anses den unge mand, uanset om han er indvandrer eller ej, generelt set for i lavere grad at fortjene kontanthjælpsydelsen, hvorfor billedet af den unge mand ikke ændres, når indvandrerbaggrundsoplysninger inddrages. En anden årsag er, at det tyder på, at nogle⁴ i forvejen forbinder en ung mand på kontanthjælp med en indvandrer. Er der derimod tale om en kvinde i 50'erne ændres billedet, når indvandrerbaggrundsoplysninger inddrages. Dette forklares ved, at folk vil forvente, at en kvinde i 50'erne har arbejdet hele livet, hvorfor hun fortjener at få kontanthjælp. Men når man bliver gjort opmærksom på, at kvinden er indvandrer, vil nogle formentlig tænke på en dårligt integreret mor, der ikke kan tale dansk og har været på offentlig forsørgelse det meste af sit liv i Danmark. Hun har derfor ikke i samme grad fortjent kontanthjælpsydelsen (Bang Petersen et al. 2007, 42-45). Dette resultat kan siges at indikere, at nogle danskere mener, at indvandrere i nogle tilfælde ikke fortjener kontanthjælp i samme grad som danskere. Dette indikerer således, at holdningerne til velfærdsstaten kan blive påvirket af indvandrere.

Senik et al. (2009) finder ligeledes, at holdningerne til velfærdsstaten kan blive påvirket af indvandrere. De finder nemlig en stærk sammenhæng mellem negative opfattelser af indvandrere og lav opbakning til velfærdsstaten også uafhængig af opfattelsen af, hvor mange indvandrere der er i det pågældende land (Senik et al. 2009, 358-361)⁵. Dette indikerer således, at opfattelsen af indvandrere har betydningen for opbakningen til velfærdsstaten.

Opsummerende kan det således ud fra ovenstående tilgang argumenteres, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten vil blive reduceret af indvandringen. Dette sker, da etnisk heterogenitet medfører, at forskelligheder bliver mere fremtrædende i samfundet og at der, ifølge denne optik, er en tendens til, at folk er mindre sympatiske over for folk, der er anderledes end dem selv, og således ikke er en del af deres egen såkaldte in-group. Dette bevirker, at opbakningen til generøse

⁴ De, der generelt er indvandrerskeptiske (Bang og Petersen 2007, 43-44)

⁵ Undersøges Europa som et hele, finder Senik et al (2009) dog, at der kun er en meget svag sammenhæng mellem de indfødtes holdninger til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten (Senik et al. 2009, 361).

velfærds politikker mindskes, da disse vil blive givet til folk, der er anderledes end dem selv. Dette er eksempelvis tilfældet i forhold til opbakningen til borgerløn og i forhold til synet på, hvem der fortjener at modtage kontanthjælp.

3.2 Reduceringen er betinget

I det følgende afsnit vil tilgangen, hvorunder det argumenteres, at ovenstående argument om, at opbakningen til velfærdsstaten vil blive reduceret som følge af øget indvandring, ikke kan siges at være en universel tendens, det vil afhænge af forskellige faktorer, blive præsenteret. Herunder hvilke faktorer det drejer sig om og hvorfor.

Kymlicka og Banting (2006) påpeger, at argumentet om, at der er en negativ sammenhæng mellem etnisk heterogenitet og velfærdsstatens generøsitet stammer fra studier af to specifikke kontekster, nemlig Afrika syd for Sahara og USA. Trods dette, påpeger de, er argumentet opfattet som en universel tendens (Kymlicka og Banting 2006, 286). De mener dog, at de to kontekster er atypiske, hvorfor den negative sammenhæng ikke kan betragtes som en universel tendens. De afrikanske lande syd for Sahara er atypiske, da de, pga. kunstige landegrænser kombineret med svage statsinstitutioner i forbindelse med deres uafhængighed, ikke har haft megen kapacitet til at håndtere diversitet. USA kan siges at være atypisk, da landet har haft en lang historie med slaveri og raceadskillelse. Kymlicka og Banting argumenterer for, at hvor etniske minoriteter er nytilkomne i stedet for historiske slavebundende grupper, og hvor statsinstitutioner er stærke frem for svage, kan effekten fra øget etnisk heterogenitet være meget anderledes. Situationen kan således blive en helt anden end i USA og i de afrikanske lande syd for Sahara (Kymlicka og Banting 2006, 287).

Det kan argumenteres, at påstanden, om at situationen i USA er unik, ligeledes bliver præsenteret af Gilens (1999). Han argumenterer for, at det ikke er en generel modvilje overfor sorte amerikanere, der mindsker opbakningen til velfærdsstaten (specielt velfærds politikker, som opfattes som værende specielt til gavn for de sorte amerikanere) i USA. Den lave opbakning skyldes en negativ stereotyp opfattelse af, at netop denne gruppe er dovne og ikke har samme arbejdsmoral som resten af befolkningen (Gilens 1999, 4-9). Der er således en opfattelse af, at sorte amerikaneres økonomiske problemer stammer fra deres egen mangel på arbejdsindsats. Denne opfattelse og negative stereotyp af de sorte kan spores tilbage til tiden før velfærdsstatens oprindelse, hvor slavetilhængere argumenterede for, at slaverne var uegnede til at være frie, da de var for uengagerede til at klare sig på egen hånd. Denne stereotype opfattelse har fulgt hvide amerikanere gennem generationer (Gilens 1999, 78). Dette indikerer, at den negative sammenhæng, der kan spores i USA mellem etnicitet og

opbakningen til velfærdsstaten, skyldes specifikke historiske oplevelser, hvorfor denne negative sammenhæng således ud fra denne optik ikke kan siges at være universel, men netop unik for USA.

Et andet argument mod antagelsen, om at indvandringen reducerer opbakningen til velfærdsstaten, er som nævnt i problemfeltet, at der er forskel på, om en velfærdsstat skal dannes i et etnisk heterogent samfund, og på, om der opstår etnisk heterogenitet i en allerede etableret velfærdsstat. Pointen er, at velfærdsstaten i sig selv kan påvirke folks holdninger (Goul Andersen 2006, 6 + 20). Goul Andersen (2006) kan således siges at skrive sig ind i denne tilgangs optik. Han argumenterer netop for, at det at sætte multikulturalisme ind i en institutionaliseret velfærdsstat har helt andre konsekvenser end at institutionalisere velfærd i et multikulturelt samfund (Goul Andersen 2006, 6 + 20).

Goul Andersen (2006) påpeger i forlængelse heraf, at timing har stor betydning. Når institutioner er opbygget, er de ofte resistente overfor forandring. Derudover kan institutioner siges at have stor indvirkning på opfattelser, normer og værdier. Det er således tænkeligt at reaktionen mod indvandrere er forskellig i forskellige velfærdsstater (Goul Andersen 2006, 6). Albrekt Larsen påpeger i forlængelse heraf, at den folkelige opbakning ofte varierer efter type af velfærdsregime således, at der ofte er lav opbakning til velfærdsstaten i USA og andre liberale velfærdsregimer, medium opbakning i konservative regimer og høj opbakning i universelle velfærdsregimer (Albrekt Larsen 2006, 3 og Albrekt Larsen 2010, 2-3). Dette indikerer, at velfærdsregimet kan have indvirkning på folks holdninger, og dermed kan dette ligeledes have betydning i forhold til, om den folkelige opbakning til velfærdsstaten reduceres af indvandringen.

Crepaz og Damron (2009) argumenterer ligeledes for, at velfærdsstaten har en evne til at forme forskellige holdninger. I en analyse af forskellige velfærdsregimers effekt på velfærdschauvinisme finder de, at universelle velfærdsstater i højere grad end velfærdsstater med selektive velfærds politikker har kapacitet til at reducere velfærdschauvinisme (Crepaz og Damron 2009, 439-440). Dette er tilfældet, da der i universelle velfærdsstater ikke er stor sandsynlighed for, at de, der modtager hjælp fra staten, vil blive stemplet af andre borgere. Dette er anderledes i velfærdsstater, hvis politikker bygger på behovsprøvning. Disse velfærds politikker kan siges at være designet til at lave skel mellem 'dem' og 'os' (Crepaz og Damron 2009, 445).

I forlængelse heraf argumenterer Crepaz og Damron for, at der i universelle velfærdsstater kan siges at være indlejret en moralsk logik om 'inklusion', der også omfatter folk, der er anderledes end en

selv. Modsat mener de, at der i velfærdsstater med højere grad af velfærds politikker, der bygger på behovsprøvning, kan siges at være en moralsk logik om 'eksklusion'. Dette medfører, at udlændinge oftere stemples som uværdige, hvilket kan føre til velfærdschauvinisme og et genstridigt forhold mellem de indfødte og indvandrerne (Crepaz og Damron 2009, 446). Følges denne optik kan det således argumenteres, at en reducere af den folkelige opbakning til velfærdsstaten som følge af indvandringen vil afhænge af velfærdsregimet. Det vil i mindre grad finde sted i universelle velfærdsstater, da denne bygger på en inklusionslogik, hvorimod der i velfærdsstater med flere selektive velfærds politikker er en større tendens til at danne skel mellem 'dem' og 'os'.

Goul Andersen mener derudover, at der i argumentet, om at folk tenderer mod at have større opbakning til velfærdsgoder, der gives til folk, der ligner en selv, er forudsat, at solidaritet er mekanisk forstået ud fra Durkheims optik (Goul Andersen 2006, 7). En af Durkheims pointer var dog, at i takt med moderniteten vil man gå fra en mekanisk solidaritet, som var baseret på ensartethed og traditioner, til en organisk solidaritet, der er baseret på højere grad af individualisme, forskellighed og forskellige normer (Andersen 2005, 31-32 og Goul Andersen 2006, 7). Goul Andersen påpeger, at hvis solidaritet var mekanisk, skulle man have set et fald i opbakningen til velfærdsstaten allerede i 1960'erne lang tid før den øgede indvandring, og dermed før samfundene blev mere etnisk heterogene (Goul Andersen 2006, 7).

I Europa har der i de sidste 40 – 50 år været mange brud med traditioner. Her kan eksempelvis nævnes ungdomsoprøret i 1960'erne og 70'erne, kvindernes frigørelse i 1970'erne, den offentlige accept af homoseksuelle ægteskaber i 1980'erne og 90'erne osv. Disse kulturelle ændringer skabte naturligvis en del spændinger, men Goul Andersen påpeger, at de i Europa blev absorberet, hvilket har ført til en refleksiv modernitet, hvor forskellighed ofte mødes med en høj grad af tolerance. I USA var der i højere grad en moralistisk og fundamentalistisk modreaktion på disse kulturelle ændringer. Goul Andersen påpeger, at denne spænding mellem traditionalisme og refleksivitet på nogle punkter er det samme, som det spændingen mellem indvandrernes kultur og den nationale kultur handler om (Goul Andersen 2006, 7).

En tredje modifikation til argumentet, om at indvandringen vil reducere opbakningen til velfærdsstaten, fremhæves af Alesina og Glaeser selv. Selv om Alesina og Glaeser (2004) mener, at velfærdsstaterne i Europa vil blive mindre generøse i takt med, at disse bliver mere etnisk heterogene, påpeger de dog, at det tyder på, at denne effekt er mere væsentlig, når

minoritetsgrupperne er overrepræsenteret blandt de fattige i samfundet. Dette er eksempelvis tilfældet i USA, hvor de sorte er specielt fattige og socialt adskilt. Modsat er det eksempelvis i Belgien, hvor etniske minoriteter opfattes som værende lige så rige som majoriteten – i Belgien har den etniske heterogenitet derfor ikke samme betydning som i USA (Alesina og Glaeser 2004, 10-11 og 135).

Derudover påpeger Alesina og Glaeser, at den negative effekt mellem etnisk diversitet og velfærdsgenerøsitet især vil være til stede, hvis politikere benytter sig af et såkaldt *race card*. Politikere kan nemlig strategisk udnytte eventuelle racekonflikter således, at selv fattige, der tilhører majoriteten i et samfund, vil stemme imod velfærds politikker, der ellers ville være til gavn for dem selv, da de vil undgå, at den etniske minoritetsgruppe får gavn af velfærdsgoderne (Alesina og Glaeser 2004, 218). Til at underbygge deres påstand, om at velfærds politikkerne i Europa vil blive ændret til at være mindre generøse i takt med, at landene bliver mere etnisk heterogene, påpeger de da også, at de ekstreme højrepartier i Europa allerede nu benytter sig af dette *race card*. De mener endvidere, at i takt med, at samfundene bliver mere etnisk heterogene, vil også mindre ekstreme højrepartier gå i denne retning (Alesina og Glaeser 2004, 219). De mener, at når Europa er blevet mere etnisk heterogent, vil det blive mere modtagelig overfor den samme form for racistisk anti-velfærdsdemagogi, som har fundet sted og har virket i USA (Alesina og Glaeser 2004, 181).

Til trods for, at Alesina og Glaeser argumenter for en generel negativ effekt mellem etnisk heterogenitet og velfærdsforbrug, påpeger de alligevel, at effekten vil være mere tydelig, hvis de etniske minoriteter er overrepræsenteret blandt de fattige i samfundet, og hvis politikerne benytter sig af det såkaldte *race-card*.

Goul Andersen (2006) mener dog, at påstanden, om at højreorienterede partier vil benytte anti-indvandrerholdninger til at få anti-velfærds politikker igennem, er helt forkert. Han argumenterer for, at de højreorienterede partier i Danmark har været nødt til – for at opretholde støtten fra arbejderklassen – at erklære dem selv for pro-velfærds partier. Dansk Folkeparti, der i den grad kan siges at være et anti-indvandrerparti, er samtidig et af de partier, der udtaler sig mest positivt om velfærdsstaten. Goul Andersen mener dog ikke, det kun er i Danmark, dette ikke er tilfældet – han argumenterer for, at det er en generel tendens (Goul Andersen 2006, 14-15 + 21).

Opsamlende kan der således ud fra ovenstående optik argumenteres for, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten ikke nødvendigvis vil blive reduceret som følge af indvandringen. Der

argumenteres for, at den negative sammenhæng, der eksempelvis er fundet i USA, er unik, da der i USA er nogle specifikke historiske faktorer, der gør, at de sorte i USA opfattes som dovne, hvorfor denne tendens ikke kan siges at være universel. Derudover argumenteres det, at selve velfærdsstaten kan spille en rolle. Det argumenteres, at opbakningen i højere grad vil blive reduceret i velfærdsstater, der har mange selektive velfærds politikker, da der i denne type velfærdsstat i højere grad end i universelle velfærdsstater er en tendens til opdeling mellem 'dem, der er anderledes' og 'os'. Det argumenteres ligeledes, at redueringen i højere grad vil finde sted, hvis de etniske minoriteter er overrepræsenteret blandt de fattige i samfundet, og hvis politikerne benytter sig af det såkaldte race card, hvor politikerne strategisk udnytter eventuelle racekonflikter. Det påpeges dog, at solidaritet ikke længere er mekanisk, men organisk, som i højere grad er baseret på bl.a. forskellighed, hvorfor der er større villighed til at dele velfærdsgoder med folk, der er anderledes end en selv. Goul Andersen mener herudover ikke, at anti-indvandrerpartier er anti-velfærds partier, de er snarere pro velfærd.

3.3 Hvordan er indvandringens effekt på velfærdsstaten blevet undersøgt?

I dette afsnit vil den måde, de ovenfor nævnte teoretikere kommer frem til deres konklusioner på, blive gennemgået. Den måde, som de forskellige teoretikere har svaret på specialets problemstilling, vil således blive præsenteret, herunder hvordan opbakningen til velfærdsstaten mv. er blevet målt. Dette skulle gerne give et klart billede af, hvordan sammenhængen mellem indvandring og opbakningen til velfærdsstaten tidligere er blevet undersøgt, og hvilke variabler, der synes at blive påvirket af den øgede indvandring, og hvilke, der ikke gør.

Overordnet kan der siges at være fire måder, indvandreres effekt på velfærdsstaten er blevet målt på. Nedenfor vil det fremgå, at der *for det første* er nogle, der ser på sammenhængen mellem antallet af indvandrere og det overordnede velfærdsforbrug. *For det andet* er der nogle, der undersøger sammenhængen mellem andelen af indvandrere og holdninger til forskellige sociale udgifter samt hvorvidt det er regeringens ansvar at tage sig af forskellige velfærdsemner. *For det tredje* er der nogle, der undersøger sammenhængen mellem opfattelsen af indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten. *For det fjerde* er der nogle, der undersøger velfærdschauvinisme, dvs. holdninger til indvandrere og holdninger til, om indvandrerne skal have de samme velfærdsgoder som resten af befolkningen.

Alesina & Glaeser (2004) og Kymlicka & Banting (2006) benytter begge bl.a. den *første* måde at undersøge indvandreres effekt på velfærdsstaten. Alesina og Glaeser ser på sammenhængen mellem

andelen af indvandrere og andelen af forskellige landes BNP, der går til sociale ydelser (Alesina og Glaeser 2004, 140-141). De når som nævnt frem til, at denne sammenhæng er en væsentlig forklaring på, hvorfor velfærdsstaterne i Europa er mere generøse end i USA. Velfærdsstaterne i Europa er nemlig mere homogene. Kymlicka og Banting (2006) trækker på tidligere undersøgelser for at underbygge deres argument. En af disse ser på forholdet mellem indvandringen og ændringen i velfærdsforbruget fra 1970 til 1998 i en række OECD lande. Der var ikke noget der tydede på⁶, at lande med en stor andel udenlandsfødte specielt havde problemer med at fastholde og udvikle deres velfærdsprogrammer (Kymlicka og Banting 2006, 291-292)⁷. De konkluderer, som nævnt, noget anderledes end Alesina og Glaeser (2004), nemlig at etnisk heterogenitet ikke vil have samme effekt i Europa som i USA og derfor ikke vil føre til en reducere af den folkelige opbakning til velfærdsstaten i Europa.

Både Alesina & Glaeser (2004) og Kymlicka & Banting (2006) benytter ud over den første måde også den førnævnte *anden* måde at undersøge indvandreres effekt på velfærdsstaten. Denne måde benytter Eger (2010) og Goul Andersen (2006) ligeledes. Alesina og Glaeser undersøger sammenhængen mellem den procentvise andel af sorte i de forskellige stater i USA og opbakningen til velfærdsstaten i USA. Opbakningen til velfærdsstaten måles via et spørgsmål i Generel Social Survey om, hvorvidt respondenterne synes regeringen bruger for mange penge, for få penge eller en passende mængde penge på fattige i USA (Alesina og Glaeser 2004, 149-153). Kymlicka og Banting trækker igen på en tidligere undersøgelse. Denne undersøgelse ser på forholdet mellem indvandringen og holdninger til, om regeringen skal tage sig af de fattige og trængende (Kymlicka & Banting 2006, 291-293 + 296 og Crepaz 2006, 106-107).

Eger (2010) benytter pooled cross sectional data fra 1986 til 2002 til at komme frem til sine konklusioner. Hun ser på sammenhængen mellem andelen af indvandrere i Sverige og et indeks over holdninger til syv forskellige sociale udgifter⁸ samt et indeks, der kun indeholder holdninger til ydelser, der er universelle⁹ (Eger 2010, 208-210). Goul Andersen (2006) måler opbakningen til

⁶ Se Soroka et al. (2006) og Taylor-Goobt (2005).

⁷ Kymlicka og Banting fandt dog, at i lande, der oplevede en markant stigning i den andel af befolkningen, der er født uden for landet, steg den procentvise andel af BNP brugt på sociale ydelser mindre sammenlignet med lande, der ikke havde samme stigning i andelen af udenlandsfødte (Kymlicka og Banting 2006, 292-293).

⁸ De syv udgifter er: Familier med børn, folkeskole og gymnasium, sundhedsvæsenet, beskæftigelse, ældrepleje, kontanthjælp og hjælp til bolig.

⁹ Disse udgifter er: Sundhedsvæsenet, ældrepleje, folkeskole og gymnasium.

velfærdsstaten i Danmark ved at se på holdninger til forbruget af forskellige velfærdsydelser¹⁰. Derudover ser han på holdninger til, om regeringen skal være ansvarlig for forskellige velfærdsemner (Goul Andersen 2006, 8-9).

De fire nævnte, der undersøger indvandringens effekt på velfærdsstaten ved at undersøge sammenhængen mellem andelen af indvandrere og holdninger til forskellige sociale udgifter samt hvorvidt det er regeringens ansvar at tage sig af forskellige velfærdsemner, når dog som nævnt ikke frem til de samme konklusioner. Alesina & Glaeser (2004) og Eger (2010) kan som nævnt siges at være eksponenter for tilgangen, der mener, at indvandringen vil reducere opbakningen til velfærdsstaten, mens Kymlicka & Banting (2006) og Goul Andersen (2006) som nævnt kan siges at være eksponenter for tilgangen, der argumenterer for, at dette ikke nødvendigvis vil være tilfældet.

Den *tredje* måde, indvandreres effekt på velfærdsstaten er blevet undersøgt på, er som nævnt ved at undersøge sammenhængen mellem opfattelsen af indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten. Denne måde har Senik et al. (2009) benyttet. Opbakningen til velfærdsstaten måler de ved at benytte tre variable fra European Social Survey 2002/2003. Den første spørger til, om regeringen skal gøre noget for at reducere indkomstforskellene i landet. Den anden spørger til om respondenterne mener, at alle skal behandles ens og om alle skal have lige muligheder i livet. Den tredje og sidste spørger til, hvor vigtigt, respondenterne mener, det er, at folk støtter personer, der er fattigere end dem selv (Senik et al. 2009, 350). Holdningen til indvandrere måles ved hjælp af to spørgsmål. Det ene spørger til, om respondenterne vil have noget imod, at en fra hans eller hendes familie gifter sig med en indvandrer. Det andet spørger til, om respondenterne mener, indvandrere skattemæssigt bidrager til samfundet (Senik et al. 2009, 352-353). De finder som nævnt frem til, at der er en sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten, således at de, der er indvandrerskeptiske, ligeledes har mindre opbakning til velfærdsstaten.

Den *fjerde* måde indvandreres effekt på velfærdsstaten er blevet undersøgt på er som nævnt ved at undersøge velfærdschauvinisme. Crepaz & Damron (2009), Albrekt Larsen (2006), Bay & Pedersen (2006) og Bang Petersen et al. (2007) undersøger dette. Crepaz og Damron (2009) ser på forskellige spørgsmål, der måler befolkningens syn på indvandrere i flere forskellige vestlige lande (Crepaz og Damron 2009, 448-456)¹¹. Albrekt Larsen (2006) ser specifikt på holdningerne til

¹⁰ Disse forskellige velfærdsydelser er: Sundhedsvæsenet, ældrepleje, uddannelse, arbejdsløshedsunderstøttelse, kontanthjælp, ulandshjælp samt indvandrere og flygtninge.

¹¹ Spørgsmålene er: 1. Når der er for få jobs, burde arbejdsgivere foretrække folk fra det pågældende land frem for indvandrere. 2. Folk fra minoritetsgrupper misbruger velfærdssystemet. 3. Skatter og servicen: Indvandrere tager mere

kontanthjælp i Danmark. Først ser han på sammenhængen mellem opfattelsen af, hvor mange indvandrere, der er på kontanthjælp, og opbakningen til kontanthjælp. Dernæst undersøger han sammenhængen mellem opfattelsen af arbejdsmoralen blandt indvandrere på kontanthjælp og opbakningen til kontanthjælp. Til sidst ser han på udviklingen i holdninger til, om indvandrere skal have samme rettigheder til kontanthjælp som danskere (Albrekt Larsen 2006, 130-134). Crepaz og Damron når som nævnt frem til, at velfærdschauvinisme er mindre tydelig i universelle velfærdsstater i forhold til velfærdsstater, der benytter mange selektive velfærds politikker. Albrekt Larsen når overordnet frem til, at indvandringen ikke har medført en svækket opbakning til kontanthjælp i Danmark (Albrekt Larsen 2006, 129-134).

Bay & Pedersen og Bang Petersen et al. undersøger indvandringens effekt på opbakningen til velfærdsstaten lidt anderledes end de tidligere nævnte. De benytter sig nemlig af et eksperiment. Det eksperiment, Bay og Pedersen benyttede, undersøgte som nævnt holdninger til indførelse af borgerløn i Norge og disses følsomhed overfor indvandrere (Bay og Pedersen 2006, 424-429). De fandt som nævnt frem til, at en del af respondenterne ændrede holdning, når indvandrere blev taget i betragtning (Bay og Pedersen 2006, 428). Resultatet kan siges at indikere en form for velfærdschauvinisme. Det eksperiment, Bang Petersen et al. benyttede, undersøgte, som nævnt, bl.a. om danskere mener, at indvandrere i samme grad som danskere har fortjent at modtage kontanthjælp. Dette gjorde de ved at bede respondenterne forholde sig til en bestemt person på kontanthjælp, nogle med indvandrerbaggrund og andre, hvor det etniske tilhørsforhold ikke var nævnt. Derefter skulle de vurdere, om de var enige i, at aktiveringskravene for kontanthjælpsmodtagere skulle strammes. De fandt, som nævnt, frem til, at danskere i nogle tilfælde ikke mente, at indvandrere i samme grad som danskere har fortjent at modtage kontanthjælp (Bang Petersen 2007, 41-44). Dette resultat kan ligeledes siges at indikere en form for velfærdschauvinisme.

Ovenstående viser således, at indvandringens effekt på velfærdsstaten er blevet målt på flere forskellige måder. I det følgende vil jeg som opsummering præcisere dette endnu mere, således at det står klart, hvad der har vist at reducere den folkelige opbakning til velfærdsstaten og hvad der ikke har. Jeg begynder med de faktorer, der indikerer, at indvandring har en negativ effekt på velfærdsstaten.

end de giver. 4. Synes du, at folk der kommer for at arbejde og bo har generelt set tager arbejde fra folk i dette land eller at de generelt set er med til at skabe nye jobs? 5. Lønnen bliver mindsket af indvandrere.

Der har vist sig at være en negativ sammenhæng mellem andelen af indvandrere og den andel, der bliver brugt på sociale ydelser. Sammenhængen indikerer, at de lande, der er mest etnisk homogene, er de, der bruger mest på sociale ydelser, og omvendt de lande, der er mest etnisk heterogen, bruger mindre på sociale ydelser (Alesina og Glaeser 2004, 141).

Der er ligeledes i USA fundet en negativ sammenhæng mellem andelen af sorte i staterne i USA og holdninger til, om regeringen bruger for mange penge, for få penge eller en passende mængde penge på de fattige i USA. Sammenhængen indikerer, at i de stater, hvor der er en større andel af sorte, er der flere, der synes, der bliver brugt for mange penge på de fattige i forhold til de stater, hvor der er en mindre andel af sorte (Alesina og Glaeser 2004, 153).

I Sverige er der ligeledes fundet en negativ sammenhæng mellem øget indvandring og holdninger til forskellige sociale ydelser. Den øgede indvandring synes således at have en negativ effekt på holdninger til de forskellige sociale ydelser. Dette er også tilfældet, hvis der kun ses på universelle ydelser (Eger 2010, 211).

I Norge tyder det på, at der ikke er samme opbakning til velfærdsstaten, målt ved holdninger til indførelse af borgerløn, hvis respondenterne bliver gjort opmærksom på, at ikke norske statsborgere, der bor i Norge, ligeledes vil være omfattet af denne borgerløn. Dette viser således, at opbakningen til velfærdsstaten mindskes, hvis indvandrere også skal have en del af velfærdsgoderne (Bay og Pedersen 2006, 428).

I Danmark tyder det på, at flere vil stramme aktiveringskravene for kontanthjælpsmodtagere, når der er tale om en person med indvandrerbaggrund i forhold til, hvis det ikke er en person med indvandrerbaggrund (Bang Petersen 2007, 42-44). Dette indikerer, at holdningerne til velfærdsydelserne kan blive influeret af indvandrere. En funden sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten i 22 europæiske lande viser det samme. De, der er indvandrerskeptiske, har ligeledes lavere opbakning til velfærdsstaten (Senik et al. 2009, 361).

Modsat er der ikke fundet en negativ sammenhæng mellem indvandrere og velfærdsstaten når følgende faktorer er anvendt:

Der tyder ikke på at være nogen sammenhæng mellem andel af indvandrere (andel af befolkningen født uden for landet) og væksten i velfærdsforbruget i en række OECD lande målt fra 1970 til 1998. Undersøgelsen indikerer ikke, at lande med mange indvandrere havde flere problemer med at

opretholde eller udvikle deres sociale programmer i forhold til lande med færre indvandrere (Kymlicka og Banting 2006, 291).

Der er ligeledes studier, der har vist, at der ikke synes at være nogen klar tendens til, at øget indvandring reducerer opbakningen til velfærd i vestlige demokratier i 1990, 1995 og 2000. Velfærd er målt via et spørgsmål om, hvorvidt regeringen skal tage ansvar for, at der er sørget for alle (Kymlicka og Banting 2006, 292 og Crepaz 2006, 105-107).

I Danmark har studier ligeledes vist, at der ikke synes at være en tendens til, at opbakningen til velfærdsstaten er faldet i en periode, hvor der er kommet øget indvandring. Opbakningen til velfærdsstaten er målt ved både holdninger til forskellige sociale ydelser fra 1985 til 2005 og holdninger til, om regeringen skal være ansvarlig for en række velfærdsemner i 2000 (Goul Andersen 2006, 8-9). Undersøges opbakningen til kontanthjælp nærmere, har studier ligeledes vist, at det ikke tyder på, at opbakningen til kontanthjælp fra 1993 til 2004 synes at blive væsentligt reduceret (Albrekt Larsen 2006, 133-134).

Som opsummering kan følgende tabel opstilles.

TABEL 3.1 *Variabler, der indikerer og ikke indikerer en negativ effekt på velfærdsstaten*

Variabler, der indikerer en negativ effekt	Variabler, der ikke indikerer en negativ effekt
Sammenhængen mellem andel indvandrere og andel af BNP brugt på sociale ydelser	Sammenhæng mellem andel indvandrere og ændring i velfærdsforbruget fra 1971 til 1998
I USA: Sammenhæng mellem andel sorte og holdninger til regeringens forbrug på fattige i USA	Sammenhæng mellem andel indvandrere og holdninger til, om det er regeringens ansvar at sørge for alle
I Sverige: Sammenhæng mellem øget indvandring og holdninger til sociale udgifter	I Danmark: Holdninger til forbrug af forskellige sociale ydelser og om regeringen skal have ansvar for en række velfærdsemner
I Norge: Eksperiment – faldende opbakning til borgerløn, hvis der gøres opmærksom på, at indvandrere ligeledes vil få en sådan borgerløn.	I Danmark: Opbakning til kontanthjælp reduceres ikke.
I Danmark: Eksperiment – indvandrere fortjener i mindre grad at modtage kontanthjælp i forhold til danskere.	
Sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten.	

Indvandringens effekt på velfærdsstaten er således blevet undersøgt på flere forskellige måder og der er, som vist, forskellige konklusioner. Ovenstående synes at indikere, at der i litteraturen ikke er enighed om, hvad den afhængige variabel er. Derfor vil der i analysen blive brugt flere forskellige afhængige variabler. Disse vil tage afsæt i ovenstående variabler. Mere præcist, hvilke variabler det er, vender jeg tilbage til i indledningen af analysen, jf. afsnit 5.

4 Den danske kontekst

I det følgende afsnit vil den danske case blive undersøgt nærmere. Dette gøres ved først at se på den danske indvandrerpolitik de sidste to årtier. Dernæst undersøges, hvor mange artikler, der har været om emnet i perioden. Dette kan give nogle identifikationer på, hvor meget emnet er blevet debatteret og har fyldt i medierne. Til sammen skulle disse to afsnit gerne give et indblik i den danske kontekst.

4.1 Dansk indvandrerpolitik – de sidste to årtier

Det følgende afsnit vil fungere som et kontekstafsnit, hvor den danske indvandrerpolitik vil blive gennemgået. Dette gøres for at se, hvilke tiltag der er blevet lavet på området og dermed give et dybere indblik i specialets case. Det nedenstående skal dog ikke ses som en fuldt ud detaljeret gennemgang af dansk indvandringspolitik, men som et overblik over de vigtigste elementer og reformer. Dette skulle gerne ende med en forståelse af, hvordan konteksten har været i specialets undersøgelsesperiode – fra starten af 1990'erne frem til 2007.

Udlændingepolitik og integrationsspørgsmål stod højt på den politiske dagsorden op gennem 1990'erne. Dette skyldes blandt andet, at mange indvandrere var på offentlig forsørgelse, hvilket både blev taget op af medierne og af velfærdsstatsforskere, der beskæftigede sig med velfærdsstatens langsigtede udfordringer. Derudover var det et emne, der i stigende grad blev anvendt strategisk af politiske partier – ikke mindst Dansk Folkeparti, der blev stiftet i 1995, og som kom med mange kritiske udtalelser om den førte udlændingepolitik (Jønsson og Petersen 2010, 180-182).

I 1998 kom Integrationsloven. Vedtagelsen af denne lov betød, at der for første gang blev indført et samlet offentligt grundlag for integration af flygtninge og indvandrere. Der var tale om noget helt nyt, som kan siges at have været efterlyst mange år tilbage, men man havde tidligere været tøvende overfor en egentlig lovgivning for indvandrere. Dette skyldes bl.a., at en sådan lovgivning kunne bryde med den universalistiske velfærdsmodel (Jønsson og Petersen 2010, 188).

I integrationsloven lå en overordnet fordelingsplan, der skulle sikre geografisk spredning af flygtninge. Derudover blev introduktionsprogrammer over for indvandrere indført. Dette betød, at der skulle udarbejdes en individuel handlingsplan med sigte mod enten introduktion på arbejdsmarkedet eller uddannelse. Et tredje væsentligt element i integrationsloven var indførelsen af en særlig introduktionsydelse. Denne var væsentlig lavere end kontanthjælpssatsen – der var ca. et par tusinde kroners forskel på den maksimale introduktionsydelse og den maksimale kontanthjælpsydelse. Dette blev dog allerede året efter ændret således, at introduktionsydelsen kom op på niveau med kontanthjælpssatsens, da en evaluering af integrationsloven viste, at de lave ydelser ikke havde virket efter hensigten (Jønsson og Petersen 2010, 188-190).

Integrationsloven fra 1998 regulerede ikke selve adgangen til landet, men strammede og systematiserede flygtninged og indvandreres stilling, når de var kommet til landet (Jønsson og Petersen 2010, 191). Dette blev ændret, da Venstre og de Konservative i 2001 fik regeringsmagten. De indførte flere stramninger af udlændingeloven. Retskravet på familiesammenføring blev ophævet og 24-årsreglen blev indført. Dette betød, at en udenlandsk ægtefælle først kunne blive familiesammenført, når begge parter var 24 år, og dertil kom bl.a. nogle krav om forsørgelse (Jønsson og Petersen 2010, 197).

I 2002 blev starthjælpen indført. Dette skete samtidig med en relancering af den oprindelige introduktionsydelse. Begge ydelser kom til at ligge på et niveau markant under kontanthjælpen. Begge ydelser er mindst 35 procent lavere end kontanthjælpen. Starthjælpen var for personer, der ikke havde opholdt sig i landet i mindst syv ud af de sidste otte år, og er således også gældende for danske statsborgere. Introduktionsydelsen var møntet på nyankomne flygtninge og indvandrere (Blauenfeldt et al. 2006, 5 og Jønsson og Petersen 2010, 200-201).

En anden stramning, som blev indført, var det såkaldte forklædecirkulære i 2003. Denne blev indført som led i forliget ”flere i arbejde” og for at give ægtepar, der begge var på kontanthjælp et større incitament til, i hvert fald for den ene af parterne, at finde et arbejde. Cirkulæret gav den enkelte kommune mulighed for at nedsætte det beløb, som den passive i ægteskabet kunne modtage i kontanthjælp, ved i stedet at tildele en ægtefælleydelse på ca. 2500 kr. De, der ikke stod til rådighed for arbejdsmarkedet uden gyldig grund, var således heller ikke berettiget til kontanthjælp. En vigtig pointe er dog, at dette tiltag, ligesom starthjælpen, ikke kun var møntet på indvandrere, men denne gruppe ville dog forventeligt i højre grad end majoritetsbefolkningen blive omfattet af

denne lov, da erhvervsfrekvensen særligt hos indvandrerkvinder var væsentligt lavere end hos danske kvinder (Jønsson og Petersen 2010, 201-202).

En tredje regel, der er blevet indført, er 300-timersreglen. Denne blev indført i 2006 og omfatter gifte kontanthjælpsmodtagere over 25 år og forsørgere, der sammenlagt har modtaget kontanthjælp i mindst to år. Reglen indebærer, at denne gruppe indenfor det seneste år skal have haft mindst 300 timers reelt erhvervsarbejde. Ellers kan de miste retten til fortsat at få kontanthjælp¹². I 2008 blev denne regel yderligere strammet således, at den fra juli 2011 er en 450 timers regel (Jønsson og Petersen 2010, 202-203).

Der er således sket en del stramninger på udlændinge- og indvandrerområdet, specielt i det seneste årti. Dette er både stramninger i forhold til at kunne komme ind i landet og stramninger i forhold til de offentlige ydelser, indvandrerne kan få, når de er i landet, hvis de ikke er i arbejde. De stramninger, der er indført for indvandrerne i landet, er lavet med særlig henblik på at give indvandrerne større incitament til at finde et arbejde.

4.2 Bevågenhed i medierne

I det ovenstående har vi set, hvad der rent lovgivningsmæssigt er sket på indvandrerområdet de seneste to årtier. En anden måde at undersøge den danske kontekst på er at undersøge, hvor meget emnet har fyldt i de danske medier i perioden. Dette kan give en identifikation af, hvor meget debat og bevågenhed, der har været på området. Dette vil jeg i det følgende undersøge. Det nedenstående skal dog ikke opfattes som en dybdegående analyse af, hvad medierne har skrevet om indvandrere i perioden, men som et indblik i udviklingen i antallet af artikler på området. Dette skulle gerne give nogle indikatorer på, hvor meget emnet er blevet omtalt, og dermed hvor meget det har fyldt i den danske kontekst.

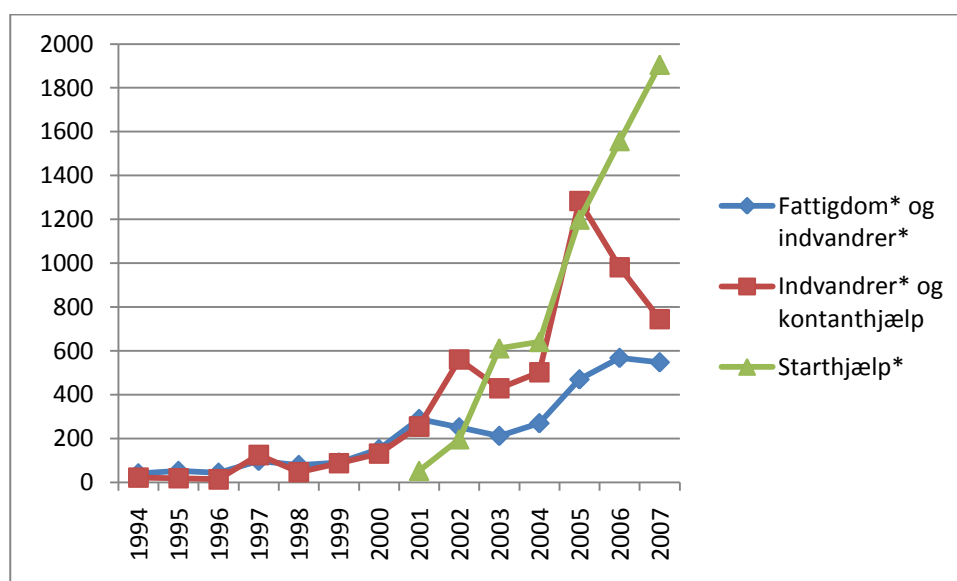
For at undersøge dette vil jeg benytte infomedia og således undersøge, hvor mange artikler, der er skrevet om emnet, ved at søge på nogle forskellige ord. Jeg har søgt på følgende ord: ”Fattigdom* og indvandrer*”, ”Indvandrer* og kontanthjælp” samt ”starthjælp*”. Disse ord handler om nogle af de problematikker, der kan siges ofte at være knyttet til indvandrerdebatten, og samtidig om hvad der lovgivningsmæssigt er sket på området. Indvandrer og kontanthjælp samt starthjælp kan siges at handle om nogle af de problematikker, der rent lovgivningsmæssigt er forsøgt at dæmme op for i perioden, mens fattigdom og indvandrer både kan siges at handle om, at nogle indvandrere har

¹² Gælder ikke personer med begrænset erhvervsevne. Hvis begge ægtefæller får kontanthjælp vil kun den ene miste ydelsen (Jønsson og Petersen 2010, 203).

svært ved at komme ud på arbejdsmarkedet og om nogle af de konsekvenser, der kan komme af at være eksempelvis på starthjælp samtidig med at skulle forsørge en familie.

Jeg har søgt på de ovenstående ord hvert år fra 1994 til og med 2007 ('Starthjælp*' dog fra 2001 og frem, da denne først blev indført i 2002, jf. afsnit 4.1) i følgende fem dagblade: Politiken, Jyllandsposten, Berlingske tidende, Information og Kristeligt dagblad. Nedenfor i figur 4.1 fremgår det, hvor mange artikler der har indeholdt ovenstående ord de forskellige år i alle fem dagblande.

FIGUR 4.1 *Antal artikler om indvandrere i 5 dagblade*

Figuren viser antallet af artikler i dagbladene Politiken, Jyllandsposten, Berlingske tidende, Information og Kristeligt dagblad, der indeholder følgende ord: 'fattigdom* og indvandrer*', 'Indvandrer* og kontanthjælp' og 'starthjælp*', fra 1994 til og med 2007. 'Starthjælp*' dog kun fra 2001 og frem.

Det fremgår af figur 4.1, at der for alle ordene har været et stigende antal artikler i perioden. Ser vi på ordene 'fattigdom* og indvandrer*' fremgår det, at der omkring 2001 synes at være en mindre stigning i antallet af artikler i forhold til tidligere. Antallet synes derefter frem til 2005 at være nogenlunde konstant, hvorefter der i 2005, 2006 og 2007 synes at være langt flere artikler indeholdende disse ord i forhold til tidligere.

I forhold til ordene 'indvandrer* og kontanthjælp*' fremgår det, at antallet af artikler med disse ord har været stødt stigende frem til 2005. Specielt fra 2004 til 2005 er der en markant stigning i antallet af artikler. I 2006 og 2007 falder antallet af artikler igen, dog er antallet stadig højere i disse to år end før 2005. Antallet af artikler indeholdende ordet 'starthjælp*' har en markant stigning fra 2001 og frem til og med 2007. Som nævnt er antallet af artikler indeholdende dette ord kun taget med fra

2001 og frem, da starthjælpen først blev indført i 2002, jf. afsnit 4.1. I 2006 og 2007 er antallet af artikler med ordet starthjælp* det højeste antal i forhold til antallet af artikler, der indeholder de andre undersøgte ord.

Overordnet set fremgår det af figur 4.1, at der i 90'erne ikke var mange artikler med nogle af de undersøgte ord. Herefter synes der at være en stigning i antallet og specielt i slutningen af den undersøgte periode er der markant flere artikler, der indeholder de undersøgte ord, end i begyndelsen af den undersøgte periode. Dette indikerer, at der har været en øget omtale af emnet i perioden, hvilket kan have betydning for nogle af de resultater, der senere i analysen vil blive fundet.

5 Analyse

De følgende afsnit er selve analysen i specialet, hvor der vil blive svaret på problemformuleringen – *Har indvandringen reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten i Danmark?*

I det ovenstående har vi set, at problemstillingen i specialet er et emne, der er blevet teoretiseret en del over. Der er dog ikke fundet noget entydigt svar på problemstillingen, og emnet er blevet undersøgt på flere forskellige måder. Som tidligere nævnt synes der ikke at være enighed i litteraturen om, hvad den afhængige variabel er. Den følgende analyse vil derfor benytte flere forskellige afhængige variabler for at undersøge problemformuleringen i dybden.

I det ovenstående kontekstafsnit fremgik det, at der er lavet en del stramninger på indvandrerområdet, specielt i det seneste årti. Derudover fremgik det, at der i de seneste år af den undersøgte periode har været et stigende antal artikler om emnet, hvilket indikerer øget bevågenhed og fokus på forskellige typer problemstillinger knyttet til indvandringen. Dette vil i det følgende blive brugt til at få en dybere forståelse af udviklingen af nogle af de nedenstående resultater.

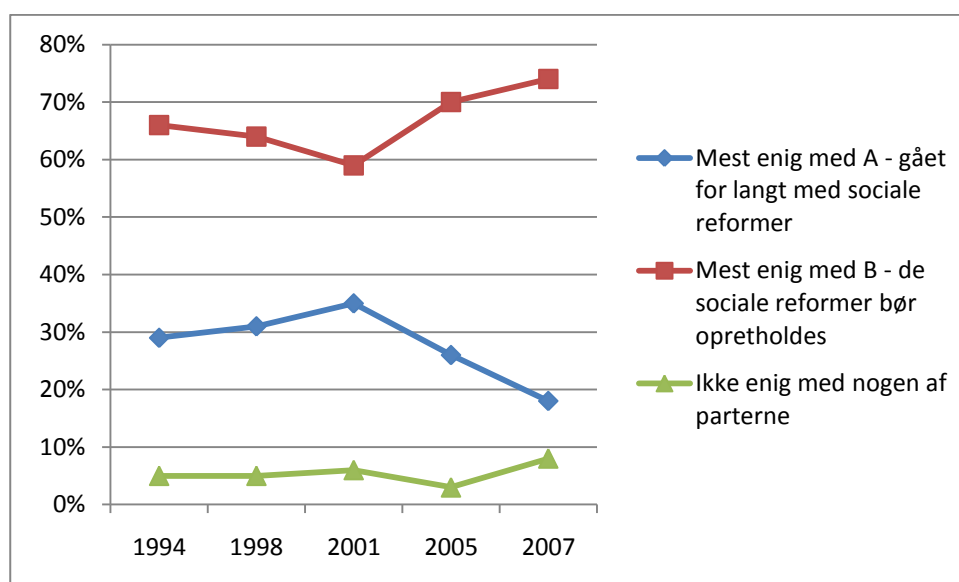
Den følgende analyse vil blive struktureret således, at jeg i den første del vil undersøge udviklingen i danskernes velfærdsholdninger i et overordnet perspektiv fra 1994 frem til 2007. Derefter vil jeg mere mikroorienteret undersøge, om der er en sammenhæng mellem den måde indvandrere opfattes på og den generelle opbakning til velfærdsstaten, holdninger til kontanthjælp og velfærdsschauvinisme. Dette undersøges ligeledes over tid fra 1994 frem til 2007. Jeg vil under de to analyseafsnit komme nærmere ind på præcist, hvordan sammenhængene undersøges og hvilke variabler, der vil blive benyttet.

5.1 Danskernes velfærdsholdninger i et overordnet perspektiv

I det følgende afsnit vil udviklingen i danskernes velfærdsholdninger fra 1994 til 2007 som nævnt blive undersøgt. Dette gøres ved at undersøge udviklingen på fire variabler: Den første handler om holdninger til de sociale reformer. Den næste om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service. Den tredje variabel spørger til holdninger til forskellige offentlige udgifter, og den sidste variabel handler om, hvorvidt flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, selv om de ikke er danske statsborgere. Disse variabler skulle gerne samlet set give et indblik i danskernes overordnede holdninger til velfærdsstaten og udviklingen af disse fra 1994 frem til 2007.

Først undersøges holdningerne til sociale reformer.

FIGUR 5.1 *Holdninger til sociale reformer 1994-2007*

Wording: Først har vi et spørgsmål om samfundets sociale udgifter.

A siger: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet.

B siger: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu.

- Er de mest enig med A eller B?

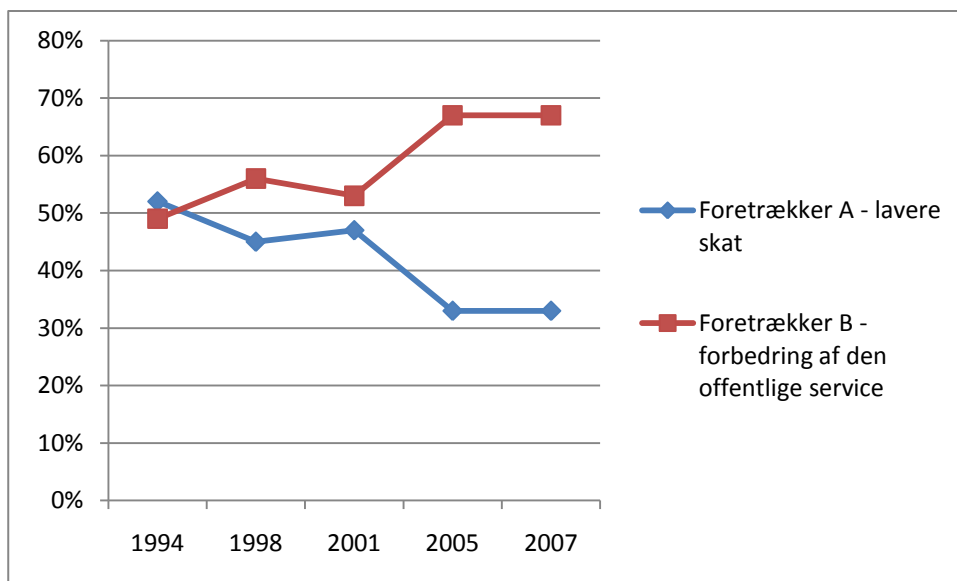
Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. N = 1954 for 1994, 1975 for 1998, 1987 for 2001, 2215 for 2005 og 1975 for 2007. 'Ved ikke' er erklæret for missing.

Det fremgår af figur 5.1, at langt de fleste er enige med B om, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. Fra 1994 frem til 2001 er der dog en svag tendens til, at der er en lille stigning blandt dem, der erklærer sig enige med A – at man er gået for langt med de sociale reformer i landet. I 2005 og 2007 vender denne tendens dog således, at flere nu synes, at de sociale

reformer, der er i landet, bør opretholdes i mindst samme omfang. Dette indikerer både en høj og en stigende opbakning til de sociale reformer, der er i landet.

Den næste variabel, der undersøges, er holdninger til lavere skat contra forbedring af den offentlige service.

FIGUR 5.2 *Holdninger til lavere skat vs. forbedring af den offentlige service 1994-2007*

Wording: Hvis der på længere sigt bliver mulighed for at sænke skatten, hvad ville De da foretrække? A: Lavere skat eller B: Forbedring af den offentlige service?

Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. N = 1841 for 1994, 1897 for 1998, 1935 for 2001, 2172 for 2005 og 1009 for 2007. 'Ved ikke' er erklæret for missing.

Det fremgår af figur 5.2, at der i 1994 var ca. lige mange, der foretrak A som B. I 1998 og 2001 er der en svag tendens til at lidt flere foretrækker B – forbedring af den offentlige service, og i 2005 og 2007 er denne tendens markant. Ca. 71 procent foretrækker forbedring af den offentlige service, mens ca. 29 procent foretrækker lavere skat i 2007. Det tyder dermed på, at der i perioden har været en stigende opbakning til at forbedre den offentlige service.

Den næste variabel, der vil blive undersøgt, er holdninger til, om der bruges for mange, passende eller for få penge på forskellige offentlige udgifter fra 1994 til 2007. Først vises, hvor mange der har svaret henholdsvis for mange, passende og for få penge til hver af de forskellige formål. Dernæst vises for overblikkets skyld en tabel, hvor balancen mellem andelen af dem, der mener, der bruges for få penge og dem, der mener, der bruges for mange penge, fremgår.

TABEL 5.1 *Holdninger til offentlige udgifter til forskellige formål 1994-2007*

	1994			1998			2001		
	For mange	Passende	For få	For mange	Passende	For få	For mange	Passende	For få
Sundhedsvæsn ¹³	1%	23%	75%	2%	19%	79%	3%	26%	72%
Uddannelse ¹⁴	2%	51%	47%	3%	54%	43%	2%	48%	49%
Folkepension ¹⁵	0%	45%	55%	1%	54%	45%	1%	50%	49%
Hjemmehjælp ¹⁶	1%	22%	78%	2%	26%	72%	1%	26%	73%
Daginstitution ¹⁷	7%	52%	41%	6%	51%	43%	4%	55%	40%
Arbejdsløshedsunderstøttelse ¹⁸	13%	74%	13%	20%	68%	13%	14%	72%	13%
Bistands-/kontanthjælp ¹⁹	26%	61%	13%	31%	59%	10%	28%	60%	12%
Flygtninge/indvandrere ²⁰	44%	49%	7%	48%	45%	7%	47%	41%	12%
	2005			2007					
	For mange	Passende	For få	For mange	Passende	For få			
Sundhedsvæsn ²¹	2%	29%	69%	1%	24%	75%			
Uddannelse ²²	2%	35%	69%	1%	41%	58%			
Folkepension ²³	2%	58%	40%	1%	50%	49%			
Hjemmehjælp ²⁴	1%	25%	74%	1%	28%	71%			
Daginstitution ²⁵	3%	48%	50%	2%	44%	54%			
Arbejdsløshedsunderstøttelse ²⁶	10%	71%	19%	9%	72%	17%			
Bistands-/kontanthjælp ²⁷	18%	61%	21%	13%	65%	22%			
Flygtninge/indvandrere ²⁸	33%	46%	22%	25%	47%	29%			

Wording: Jeg vil nu spørge om Deres syn på offentlige udgifter til forskellige formål. Jeg vil læse nogle offentlige opgaver op, og jeg vil gerne bede Dem sige mig for hver opgave, om De mener, det offentlige bruger for mange penge, passende eller for få penge til disse opgaver?

Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. Ved ikke er erklæret for missing, N= se fodnote 12-27

¹³ N= 1977 for 1994, 1979 for 1998 og 1981 for 2001

¹⁴ N= 1902 for 1994, 1917 for 1998 og 1951 for 2001

¹⁵ N= 1907 for 1994, 1907 for 1998 og 1921 for 2001

¹⁶ N= 1935 for 1994, 1906 for 1998 og 1928 for 2001

¹⁷ N= 1862 for 1994, 1871 for 1998 og 1876 for 2001

¹⁸ N= 1884 for 1994, 1897 for 1998 og 1884 for 2001

¹⁹ N= 1757 for 1994, 1810 for 1998 og 1792 for 2001

²⁰ N= 1912 for 1994, 1913 for 1998 og 1948 for 2001

²¹ N= 2219 for 2005 og 4008 for 2007

²² N= 2188 for 2005 og 4006 for 2007

²³ N= 2144 for 2005 og 4007 for 2007

²⁴ N= 2166 for 2005 og 4010 for 2007

²⁵ N= 2103 for 2005 og 4008 for 2007

²⁶ N= 2083 for 2005 og 4008 for 2007

²⁷ N= 1987 for 2005 og 4006 for 2007

²⁸ N= 2132 for 2005 og 4008 for 2007

TABEL 5.2 *Balancen over holdninger til forskellige offentlige udgifter 1994-2007*

	Balancen: For få penge minus for mange penge				
	1994	1998	2001	2005	2007
Sundhedsvæsnets	+74	+77	+69	+67	+74
Uddannelse	+45	+40	+47	+67	+57
Folkepension	+55	+44	+48	+38	+48
Hjemmehjælp	+77	+70	+72	+73	+70
Daginstitutioner	+34	+37	+36	+47	+52
Arbejdsløshedsunderstøttelse	0	-7	-1	+9	+8
Bistandshjælp/kontanthjælp	-13	-21	-16	+3	+9
Flygtninge og indvandrere	-37	-41	-35	-11	+4

Wording: Jeg vil nu spørge om Deres syn på offentlige udgifter til forskellige formål. Jeg vil læse nogle offentlige opgaver op, og jeg vil gerne bede Dem sige mig for hver opgave, om De mener, det offentlige bruger for mange penge, passende eller for få penge til disse opgaver?

Vist er balancen mellem andelen af de, der mener der bruges for få penge, og andelen af de, der mener, der bruges for mange penge.

Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. Ved ikke er erklæret for missing, N= se fodnote 12-27

Det fremgår af tabel 5.1 og 5.2, at der i hele perioden næsten ikke er nogle, der mener, der bruges for mange penge på sundhedsvæsnets, uddannelse, folkepension, hjemmehjælp og daginstitutioner. Især sundhedsvæsnets og hjemmehjælp er opgaver, som de fleste mener, der bliver brugt for få penge på, men de fleste mener også, at der bruges passende eller for få penge på uddannelse, folkepension og daginstitutioner. Der kan således i hele perioden siges at være meget stor opbakning til disse områder. Dette er områder, der kan betegnes som velfærdens kerneområder.

Der er ikke lige så stor opbakning til arbejdsløshedsunderstøttelse, bistands-/kontanthjælp og flygtninge og indvandrere. Der er flere, der mener, der bruges for mange penge på disse områder, og færre, der mener, der bruges for få penge sammenlignet med de andre områder nævnt ovenfor. Derudover fremgår det, at det tyder på, at der fra 1994 til 1998 er et fald i opbakningen til disse tre områder. Der er flere, der mener, der bruges for mange penge på disse tre opgaver i 1998 end i 1994. I 2005 og 2007 tyder det dog på, at dette vender således, at der er færre end tidligere, der mener, der bruges for mange penge. Især på flygtninge og indvandrerområdet er der en stor udvikling. Dette fremgår tydeligt af balancen, der går fra at have været oppe på -41 i 1998 til at være på +4 i 2007.

Den sidste variabel, der vil blive undersøgt, er holdningen til, om flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, selv om de ikke er danske statsborgere.

TABEL 5.3 *Holdninger til om flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere 1994-2007*

	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen
1994	11 %	16 %	4 %	26 %	43 %	-42
1998	12 %	16 %	13 %	26 %	33 %	-31
2001	13 %	16 %	15 %	29 %	28 %	-28
2005	11 %	21 %	18 %	28 %	23 %	-19
2007	11 %	22 %	22 %	28 %	18 %	-13

Wording: "Er De helt enig, nærmest enig, hverken eller, nærmest uenig eller helt i uenig i synspunktet: Flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, også selv om de ikke er danske statsborgere"

Balancen er kategorierne 'helt enig' og 'nærmest enig' minus kategorierne 'nærmest uenig' og 'helt uenig'.

Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. Ved ikke er erklæret for missing, N= 1909 for 1994, 1945 for 1998, 1981 for 2001, 2202 for 2005 og 3950 for 2007.

Det fremgår af tabel 5.3, at de fleste i hele perioden er uenige i synspunktet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Der er markant flere uenige i synspunktet end enige. I løbet af perioden falder antallet af uenige dog. I 1994 er ca. 69 % uenige i synspunktet, mens 46 % er det i 2007. Det samme fremgår ligeledes af balancen, der går fra -42 i 1994 til -13 i 2007. Det er især antallet af 'helt uenige' i synspunktet, der falder i perioden.

I forhold til dette spørgsmål er det værd at have in mente, at der i denne periode sker en del stramninger netop på dette område. I 2002 bliver starthjælpen eksempelvis indført, hvilket som nævnt betyder, at folk, der ikke har opholdt sig syv år ud af de sidste otte år i Danmark, ikke har ret til kontanthjælp, men i stedet kan modtage starthjælp, som er en ydelse, der er noget lavere end kontanthjælpen, jf. afsnit 4.1. Starthjælpen vil således især ramme flygtninge og indvandrere. Det, at der er foregået stramninger på flygtninge- indvandrerområdet, og det, at der har været fokus på den problemstilling ovennævnte spørgsmål relaterer til, kan således have indflydelse på, hvordan respondenterne besvarer spørgsmålet.

Overordnet viser udviklingen på de fire ovenstående variabler, at der er høj og på nogle områder stigende opbakning til velfærdsstaten. Der er en høj og stigende opbakning til, at de sociale reformer, der er i Danmark, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. Der har ligeledes siden 2001 været en stigende tendens til, at markant flere vil foretrække forbedring af den offentlige service frem for lavere skat. Det er her væsentligt at have in mente, at vi i 2001 fik en borgerlig regering, der bl.a. har markeret sig på et skattestop og opretholdelsen af dette. I forhold til de offentlige udgifter fremgår det, at der specielt er høj opbakning til, hvad der kan kaldes

kernevelværdssydelser – sundhedsvæsenet, hjemmehjælp, uddannelse, folkepension og daginstitutioner. Der er næsten ikke nogen, der mener, at der bruges for mange penge på disse områder.

I forhold til arbejdsløshedsunderstøttelse, bistands-/kontanthjælp og flygtninge og indvandrere ser det dog som nævnt lidt anderledes ud. Resultaterne indikerer, at der er lavere opbakning til disse områder i forhold til de før nævnte. Det tyder endvidere på, at der fra 1994 til 1998 har været et fald i opbakningen på disse tre områder. Dette er interessant, da netop denne periode kan siges at være den mest rene periode i hele den undersøgte periode, da der her ikke er lavet nogen stramninger på indvandrerområdet. Som nævnt i afsnit 4.1, var den første egentlige lov på integrationsområdet i Danmark integrationsloven fra 1998. Denne blev vedtaget 26. juni 1998 og trådte i kraft 1. januar 1999 (Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration 2004, 8). Folketingsvalget i 1998 var den 11. marts 1998, og valgundersøgelsen 1998 blev indsamlet mellem marts og juni 1998 (Teknisk rapport for valgundersøgelsen 1998), altså før integrationsloven blev vedtaget og trådte i kraft.

Ses der isoleret på perioden 1994 til 1998 og særligt på de tre nævnte områder, kan det indikere, at eksempelvis Alesina og Glaeser har ret i deres påstand om, at øget indvandring vil reducere opbakningen til velfærdsstaten. Hvis deres argumentation følges, kan det tænkes, at det, at der efterfølgende ikke ses et øget fald i opbakningen, skyldes, at der er kommet de førnævnte stramninger på området, og befolkningen således har fået, hvad de vil have.

Det er dog kun i forhold til arbejdsløshedsunderstøttelse, bistands-/kontanthjælp og flygtninge indvandrerområdet, at der kan siges at være tegn på dette. Som nævnt er det ikke tilfældet, hvis vi ser på de andre områder. Der er således i en periode, hvor der har været stigende indvandring i Danmark ikke tegn på at opbakningen reduceres. Teoretisk kan dette forklares ved, at velfærdsstaten i sig selv har en effekt. Det er blevet argumenteret, at det er anderledes at få øget etnisk heterogenitet i et land med en generøs velfærdsstat end at skulle opbygge en velfærdsstat i et etnisk heterogent land, som eksempelvis USA. Generelt set tyder ovenstående således ikke på, at der har været et fald i den overordnede opbakning til velfærdsstaten siden 1994.

5.1.1 Delkonklusion

I det ovenstående har jeg undersøgt den folkelige opbakning til velfærdsstaten på makroniveau fra 1994 til 2007. Dette har jeg gjort ved at undersøge udviklingen på fire forskellige variabler. Disse viste, at en periode med øget indvandring ikke synes at give en reduktion i den folkelige opbakning til velfærdsstaten.

Der har været en høj og stigende opbakning til at opretholde de sociale reformer i mindst samme omfang, og der har siden 2001 været en stigende tendens til at markant flere vil foretrække forbedring af den offentlige service frem for lavere skat. Derudover er der ikke mange, der mener, at der bruges for mange penge på velfærdens kerneområder – sundhedsvæsen, hjemmehjælp, uddannelse, daginstitutioner og folkepension. Der synes at være høj opbakning til disse områder.

I forhold til de mere fattigdomsbekæmpende ydelser – arbejdsløshedsunderstøttelse, bistands-/kontanthjælp samt flygtninge og indvandrere er opbakningen ikke lige så høj, og fra 1994 til 1998 tyder det på, at der har været et fald i opbakningen. Dette vender som nævnt dog efterfølgende. De fleste mener ligeledes i hele perioden ikke at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Der er dog ligeledes i løbet af perioden ved dette spørgsmål en tendens til at færre er helt uenige i dette. I den undersøgte periode sker der dog som nævnt meget i forhold til disse problemstillinger. Der er for det første sket en del stramninger på området, og for det andet tyder det på, at der i perioden har været øget fokus i medierne om emnet. Dette kan have haft betydning, og det kan være, at billedet havde været anderledes, hvis stramningerne ikke havde fundet sted. Dette kan det fald, der tyder på at være fra 1994 til 1998, til de mere fattigdomsbekæmpende ydelser indikere, da der på dette tidspunkt endnu ikke er indført stramninger på indvandrerområdet.

Generelt set tyder ovenstående således ikke på, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten er blevet reduceret, tværtimod har vi set flere steder, at opbakningen har været stigende. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at indvandringen ikke har påvirkning på den folkelige opbakning til velfærdsstaten. Det, at der ikke er tegn på, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten er faldet, kan skyldes mange forskellige faktorer. Derfor vil jeg i de følgende afsnit undersøge problemstillingen mere mikroorienteret, og mønstrene i holdningerne vil således blive undersøgt nærmere. Dette vil jeg gøre ved at undersøge, om der er en sammenhæng mellem den måde indvandrere opfattes på og opbakningen til velfærdsstaten.

5.2 Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og den folkelige opbakning til velfærdsstaten

I den ovenstående analyse er udviklingen af den generelle opbakning til velfærdsstaten på makroniveau blevet undersøgt. I det følgende vil mønstrene i holdningerne som nævnt blive undersøgt mere mikroorienteret. Det vil blive undersøgt, om der er en sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten. Opbakningen til velfærdsstaten måles

ved hjælp af følgende: Den generelle opbakning til velfærdsstaten, holdninger til kontanthjælp, og hvad der kan kaldes velfærdschauvinisme, nemlig om man mener, indvandrere har ret til samme ydelser som danske statsborgere. Dette er de samme variabler som blev undersøgt ovenfor. Sammenhængene undersøges som nævnt over tid fra 1994 til 2007.

5.2.1 Holdning til indvandrere – den uafhængige variabel

Holdningerne til indvandrere er således den uafhængige variabel. Det kan dog diskuteres, hvordan dette måles bedst muligt. Det kan siges, at et par kriterier helst skal være opfyldt: For det første er det væsentligt, at det er en variabel (eller flere), der går igen i alle årene, og for det andet er det vigtigt, at målet virkelig indfanger respondenternes syn på indvandrere.

I valgundersøgelsen går to variabler, der kan siges at handle om holdningen til ikke etniske danskere i Danmark, igen i alle årene. Den ene handler dog om, hvor mange flygtninge, respondenten mener, vi i Danmark skal tage imod, og således ikke om indvandrere. Flygtninge kan på mange områder siges at være anderledes end indvandrere, hvorfor dette spørgsmål ikke kan benyttes. Det andet spørgsmål, der går igen i alle årene, er følgende:

”Er De helt enig, nærmest enig, hverken eller, nærmest uenig eller helt i uenig i synspunktet: Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.”

Dette spørgsmål kan siges at slå stærkt ned på holdningen til indvandringen i Danmark og dermed synet på indvandrere. Er man enig i synspunktet ovenfor, indikerer dette, at man opfatter indvandrere som nogle, der ikke er en del af ens såkaldte in-group og således som værende anderledes end en selv.

Derudover er der i valgundersøgelsen et spørgsmål om indvandrere og flygtninge, som ikke går igen i alle årene, men som kun er med i 2001, 2005 og 2007. Dette spørgsmål handler om, hvad respondenten mener om de stramninger, der er lavet på flygtninge- og indvandrerområdet. Men da spørgsmålet ikke er med alle årene, og da det specifikt spørger til stramningerne og ikke til indvandrere generelt, kan det argumenteres, at det førnævnte spørgsmål er et bedre mål.

I 2005 er der yderligere en række spørgsmål, der kan siges at handle om holdninger til indvandrere. Det drejer sig om fire yderligere variabler²⁹. Jeg vil for at sikre, at spørgsmålet, om indvandringen

²⁹ Spørgsmålene lyder: Er De helt enig, nærmest enig, hverken eller, nærmest uenig eller helt uenig i synspunktet:

- Hvis indvandrere er arbejdsløse i længere tid, bør de udvises.
- Hvis indvandrere begår en alvorlig forbrydelse, bør de udvises.

opfattes som en trussel, virkelig indfanger respondenternes holdninger til indvandrere, undersøge hvordan denne variabel korrelerer med de andre i 2005. Dette har jeg gjort på flere forskellige måder:

For det første fremgår det af en faktoranalyse over de fire variabler fra 2005 og variabelen om indvandring opfattes som en trussel, at der tydeligvis kun dannes en komponent – der er kun en komponent, der har en eigenvalue over 1 (Field 2000, 435-437)³⁰. *For det andet* fremgår det ud fra en reliabilitetstest, at Cronbach's alpha er på ca. 0,8³¹. Dette indikerer sammen med faktoranalysen, at de fem variabler korrelerer stærkt med hinanden og at der er tale om en dimension. *For det tredje* viser en gammatest mellem variabelen, om indvandringen opfattes som en trussel, og et dannet indeks over de fire variabler fra 2005, at der er en stærk positiv sammenhæng³².

Dette viser, at spørgsmålet om, hvorvidt respondenter er enig eller uenig i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, korrelerer stærkt med de andre spørgsmål om holdningen til indvandrere, der er i valgundersøgelsen i 2005, men som ikke går igen i alle årene. Dette indikerer, at svarer respondenter, at han/ hun er enig i, at indvandringen udgør en trussel mod vores nationale egenart, vil han/ hun svare i samme retning ved de øvrige spørgsmål. Spørgsmålet, om indvandringen opfattes som en trussel, synes således at indfange holdningen til indvandrere ganske godt, hvorfor dette spørgsmål i det følgende vil blive benyttet som mål for holdningen til indvandringen, og således i det følgende fungere som den uafhængige variabel. Jeg vil derfor nedenfor undersøge, hvordan holdningerne har været fra 1994 til 2007 til dette spørgsmål.

-
- Hvis indvandrere begår nogen form for lovovertrædelse, der kan give mere end bødestraf, bør de udvises.
 - Hvis der er for få jobs, burde arbejdsgivere foretrække danskere frem for indvandrere.

³⁰ Jf. bilag 1

³¹ Jf. bilag 1

³² Jf. bilag 1

TABEL 5.4 *Indvandring udgør en trussel mod vores nationale egenart 1994-2007*

	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen*
1994	28 %	19 %	5 %	17 %	32 %	-2
1998	23 %	18 %	14 %	17 %	28 %	-4
2001	25 %	16 %	14 %	17 %	28 %	-4
2005	24 %	17 %	14 %	20 %	26 %	-5
2007	16 %	18 %	19 %	20 %	26 %	-12

Wording: Er De helt enig, nærmest enig, hverken eller, nærmest uenig eller helt i uenig i synspunktet: Indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

*Balancen er andelen, der har svaret 'helt enig' og nærmest enig' minus andelen, der har svaret 'helt uenig' og 'nærmest uenig'.

Kilde: Valgundersøgelsen 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007. 'Ved ikke' er erklæret for missing. N = 1946 i 1994, 1979 i 1998, 2001 i 2001, 2223 i 2005 og 3973 i 2007.

Tabel 5.4 viser, at der i perioden er en svag tendens til, at lidt færre er enige end uenige i udsagnet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart. Der er i hele perioden mellem ca. 47 % og 34 %, der er helt enig eller nærmest enig i udsagnet – flest i 1994 og færrest i 2007. Modsat er der i perioden mellem ca. 49 % og 46 %, der er uenige i udsagnet. Derudover fremgår det, at der bliver flere, der hverken er enige eller uenige i udsagnet og ligeledes færre, der placerer sig i yderkategorierne 'helt enig' og 'helt uenig'. Der synes dog ikke at være en markant udvikling i nogen af retningerne, ligesom der ikke synes at være markant flere, der er enige frem for uenige eller omvendt i nogle af de pågældende år frem til 2005. I 2007 er der dog en tendens til, at lidt færre er enige i udsagnet i forhold til tidligere. Dette ses bl.a. af balancen, der er -12. Tidligere har denne været mellem -2 og -5. Resultaterne i tabellen synes dog at indikere, at befolkningen kan siges at være delt i mere eller mindre to næsten lige store grupper, hvor den ene er enig og den anden uenig i udsagnet.

I det følgende vil sammenhængen mellem denne uafhængige variabel og de førnævnte afhængige variabler blive undersøgt. Sammenhængen mellem den uafhængige og de afhængige variabler kan give nogle indikationer på, om indvandringen har nogen betydning for den folkelige opbakning til velfærdsstaten. Hvis sammenhængen eksempelvis viser sig at være således, at de, der er enige i udsagnet, om indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har højere tendens til ikke at støtte op om velfærdsstaten, kan dette indikere, at indvandringen kan influere den folkelige opbakning til velfærdsstaten i en negativ retning.

I det følgende vil strukturen være således, at *først* undersøges sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og den generelle opbakning til velfærdsstaten. *Dernæst* vil holdninger til kontanthjælp

være den afhænge variabel, og *til sidst* vil sammenhængen mellem holdninger til indvandrere, og hvad der kan kaldes velfærdschauvinisme blive undersøgt.

5.2.2 Holdning til indvandrere og generel opbakning til velfærdsstaten

I det følgende undersøges som nævnt, om der er en sammenhæng mellem holdninger til indvandrere, og hvad der kan kaldes generel opbakning til velfærdsstaten.

Den generelle opbakning måles ved hjælp af følgende to spørgsmål:

- *"Først har vi et spørgsmål om samfundets sociale udgifter. A siger: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet. B siger: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. - Er de mest enig med A eller B?"*
- *"Hvis der på længere sigt bliver mulighed for at sænke skatten, hvad ville de da foretrække? A. Lavere skat, eller B. Forbedring af den offentlige service?"*

Sammenhængene undersøges ved hjælp af binær logistisk regression, da begge afhængige variabler kan siges at være dikotome. Sammenhængene vil blive kontrolleret for forskellige baggrundsvariabler, hvilke vender jeg tilbage til senere. Først undersøges holdningen til indvandreres effekt på holdningen til de sociale reformer i landet. Dernæst holdningen til om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service.

Nedenfor fremgår først en tabel, der viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til sociale reformer i 1994 og i 1998 og derefter en tabel, der viser sammenhængen i 2001, 2005 og 2007.

TABEL 5.5 *Holdning til indvandrere og holdning til sociale reformer 1994 og 1998*

	1994		1998	
	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
Indvandring udgør en trussel				
Helt enig	1,758***	1,523*	2,075***	1,552 ^{NS}
Nærmest enig	1,943***	1,648**	2,134***	1,598*
Hverken eller	0,916 ^{NS}	0,757 ^{NS}	2,122***	1,804*
Nærmest uenig	1,452*	1,189 ^{NS}	1,150 ^{NS}	0,905 ^{NS}
Helt uenig (ref)				
Nagelkerke R	0,023	0,224	0,036	0,268

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til sociale reformer i 1994 og 1998. Den afhængige variabel er kodet således: 0 = mest enig med B: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. 1 = mest enig med A: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 2, tabel 8.1

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1607 i 1994 og 1280 i 1998

Det fremgår af tabel 5.5, at det i 1994 og 1998 tyder på, at de, der er enige i, at indvandringen udgør en trussel mod vores nationale egenart, oftere end de, der er uenige i dette synspunkt, mener, at man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Dette er også tilfældet efter, at sammenhængen er kontrolleret, jf. model 2. Jeg har kontrolleret for en lang række variabler. For det første har jeg kontrolleret for, hvad der kan kaldes almindelige baggrundsvariabler: køn, alder, civilstand, uddannelsesmæssig baggrund, indkomst, beskæftigelsesstatus og om man er medlem af en fagforening. Derudover har jeg kontrolleret for politisk interesse, partivalg og om man overvejede at stemme på Fremskridtspartiet eller Dansk Folkeparti, jf. bilag 2. Jeg vil senere vende tilbage til nogle af disse kontrolvariabler, men vigtigst synes at være at sammenhængen mellem holdningen til indvandringen og holdningen til de sociale reformer i landet stadig holder efter denne kontrol.

Det fremgår af tabel 5.5, at i 1994, når sammenhængen er kontrolleret, har de, der er helt og nærmest enige i synspunktet om indvandringen mellem ca. 1,5 og 1,6 gange større odds, i forhold til referencekategorien (de, der er helt uenige i synspunktet), for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer. I 1998 er det bemærkelsesværdigt, at der ikke synes at være en signifikant forskel mellem dem, der er helt enige i synspunktet om indvandrere, og dem, der er helt uenige. Det skal dog nævnes, at der lige nøjagtig ikke var en signifikant forskel mellem de to kategorier. P-værdien var 0,055, forskellen er således næsten signifikant på et 0,05 niveau. Derudover fremgår det, at de, der er nærmest enige, og de, der hverken er uenige eller enige i synspunktet om indvandrere, har mellem ca. 1,6 og 1,8 gange større odds for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer i landet, i forhold til dem, der er helt uenige i synspunktet.

I den følgende tabel undersøges om samme tendens er at finde i 2001, 2005 og 2007.

TABEL 5.6 *Holdning til indvandrere og holdning til sociale reformer 2001, 2005 og 2007*

	2001		2005		2007	
	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	1,169***	2,459***	1,978***	1,594*	3,754***	3,005***
Nærmest enig	2,035***	2,241**	1,895***	1,439 ^{NS}	2,311***	1,520 ^{NS}
Hverken eller	2,512***	2,368***	1,635**	1,194 ^{NS}	1,898**	1,483 ^{NS}
Nærmest uenig	1,387 ^{NS}	1,353 ^{NS}	1,103 ^{NS}	0,851 ^{NS}	1,379 ^{NS}	1,015 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,035	0,253	0,024	0,189	0,048	0,220

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til sociale reformer i 2001, 2005 og 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0 = mest enig med B: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. 1= mest enig med A: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 2, tabel 8.2

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 958 i 2001, 1573 i 2005 og 1353 i 2007.

Det fremgår af tabel 5.6, at den tendens vi så i 1994 og 1998 synes at fortsætte. Sammenhængen er igen kontrolleret for de variabler, der er nævnt ovenfor. Der er dog tilføjet en ekstra baggrundsvARIABLE, nemlig hvilken sektor man er ansat i. Det var desværre ikke muligt at kontrollere for denne i 1994 og 1998. I 2001 tyder det på, at de, der er helt enige, nærmest enige og hverken enig eller uenig i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har højere odds for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer i landet, og at folk i højere grad burde klare sig uden bidrag fra samfundet, end dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen.

I 2005 og 2007 er der kun en signifikant forskel mellem dem, der er helt enige, og dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen. Det fremgår, at de, der er helt enige i synspunktet, har højere odds end de, der er helt uenige, for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer i landet. I 2007 ses de højeste odds i hele perioden – de, der er helt enige, har ca. 3 gange større odds for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer, end dem, der er helt uenige.

I forhold til de variabler, der er kontrolleret for i både tabel 5.5 og 5.6³³, fremstår de fleste som insignifikante. Der er dog stadig nogle, der er signifikante, og her skiller især partivalg sig ud. Det

³³ Se bilag 2

tyder på, at der er en sammenhæng mellem partivalget og hvad respondenterne mener om de sociale reformer. Det tyder ikke overraskende på, at de, der har stemt på de højreorienterede partier, har højere odds, i forhold til dem, der har stemt på Socialdemokratiet, for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer i landet.

Derudover er der nogle signifikante forskelle, når vi ser på skoleuddannelse. I 1994 tyder det på, at de, der har gået i folkeskole 8/9 år, og de, der har en realeksamen/10. klasse, har højere odds, end dem med en studentereksamen, for at mene, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. Dette gør sig ligeledes i 1998 gældende for dem med 7 års folkeskolebaggrund, og i 2005 og 2007 for dem, der har en realeksamen/10. klasse. I 2007 er der som det eneste år en tendens til, at de med en grundlæggende erhvervsuddannelse, afsluttet erhvervsuddannelse og kort videregående uddannelse har højere odds end dem med en lang videregående uddannelse for at mene, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu.

Derudover tyder det i 1994 på, at de, der ikke er i arbejde, og de, der kun er lidt interesseret i politik, har højere odds, end dem, der er i arbejde, og dem, der er meget interesseret i politik, for at mene, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. Dette gør sig ligeledes gældende for dem, der er noget interesseret i politik i 2001, og dem, der er noget og kun lidt interesseret i politik i 2007.

Det fremgår således af tabel 5.5 og 5.6, at der i hele perioden synes at være forskel mellem dem, der er helt enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, og dem, der er helt uenige i synspunktet. De, der er helt enige, har højere odds for at mene, at man er gået for langt med de sociale reformer her i landet og at folk mere end nu burde klare sig uden bidrag fra samfundet. Dette gør sig gældende efter kontrol for en lang række variabler, hvilket må siges at være yderst interessant.

Inden der vil blive konkluderet videre på dette, vil sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til, om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service, blive undersøgt. Først fremgår en tabel for årene 1994 og 1998. Dernæst en tabel, der viser sammenhængen i 2001, 2005 og 2007. I alle årene er sammenhængen kontrolleret for de samme variabler som ovenfor ved holdningen til de sociale reformer.

TABEL 5.7 *Holdning til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service 1994 og 1998*

	1994		1998	
	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
Indvandring udgør en trussel				
Helt enig	1,629***	1,428*	2,400***	1,927**
Nærmest enig	1,803***	1,504*	1,994***	1,403 ^{NS}
Hverken eller	1,058 ^{NS}	0,894 ^{NS}	2,134***	1,623*
Nærmest uenig	1,440*	1,265 ^{NS}	1,585**	1,222 ^{NS}
Helt uenig (ref)				
Nagelkerke R	0,019	0,227	0,038	0,303

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= foretrækker B – forbedring af den offentlige service. 1= foretrækker A – lavere skat.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 3, tabel 8.3

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N=1600 i 1994 og 1290 i 1998

Det fremgår af tabel 5.7, at de, der i 1994 er både helt enige og nærmest enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har mellem ca. 1,4 og 1,5 gange højere odds for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service.

I 1998 fremgår det, at de, der er helt enige i synspunktet om indvandrere, har ca. 1,9 gange højere odds, end dem, der er helt uenige i synspunktet, for at foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service. Derudover er det bemærkelsesværdigt, at der ikke er en signifikant forskel mellem dem, der er nærmest enige i synspunktet om indvandrere og dem, der er helt uenige i synspunktet. Dette er bemærkelsesværdigt, da det fremgår, at de, der er hverken enige eller uenige i synspunktet, har ca. 1,6 gange højere odds for at foretrække lavere skat i forhold til referencekategorien.

Nedenfor i tabel 5.8 undersøges sammenhængen i 2001, 2005 og 2007.

TABEL 5.8 *Holdning til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service 2001, 2005 og 2007*

	2001		2005		2007	
	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,047***	1,654*	2,020***	1,246 ^{NS}	3,681***	2,000***
Nærmest enig	1,077 ^{NS}	0,737 ^{NS}	2,451***	1,511 ^{NS}	3,463***	1,582**
Hverken eller	1,351 ^{NS}	1,003 ^{NS}	1,811***	1,110 ^{NS}	1,954***	1,041 ^{NS}
Nærmest uenig	1,213 ^{NS}	1,047 ^{NS}	1,571**	1,076 ^{NS}	1,595***	0,956 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,023	0,306	0,029	0,344	0,068	0,388

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service i 2001, 2005 og 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= Foretrækker B – forbedring af den offentlige service. 1= foretrækker A – lavere skat.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 3, tabel 8.4

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 983 i 2001, 1597 i 2005 og 2918 i 2007.

Det fremgår af tabel 5.8, at de, der i 2001 er helt enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har ca. 1,7 gange højere odds for at foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandrere.

2005 skiller sig ud fra alle de andre år, da der efter kontrol³⁴ ikke tyder på at være nogen sammenhæng mellem, hvad respondenterne synes om indvandringen, og hvad de vil foretrække – lavere skat eller forbedring af den offentlige service. Før kontrol i model 1 fremgår det, at alle andre kategorier end referencekategorien, dvs. de, der er helt enige, nærmest enige, hverken enige eller uenige og de, der er nærmest uenige i synspunktet om indvandringen, har højere odds for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service. Efter kontrol forsvinder denne sammenhæng dog som nævnt.

I 2007 fremgår det, at vi i model 1 ser samme tendens som i model 1 i 2005. I model 2, hvor der er kontrolleret for en lang række variabler, ser det dog anderledes ud end i 2005. Her ligner sammenhængen mere det, vi så i 1994, 1998 og i 2001. Det fremgår, at der er en signifikant forskel mellem referencegruppen og dem, der er helt enige og nærmest enige i synspunktet om indvandringen. De, der er helt enige i synspunktet om indvandringen, har ca. 2 gange højere odds

³⁴ Se hvilke variabler, der er blevet kontrolleret for i bilag 3

for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der er helt uenige i synspunktet. For de, der er nærmest enige i synspunktet, drejer dette sig om ca. 1,6 gange højere odds.

I forhold til de variabler, der er kontrolleret for i både tabel 5.7 og 5.8³⁵, er det, som vi så ved holdningen til de sociale reformer i landet, især partivalg, der skiller sig ud. I alle årene har de, der har stemt på de højreorienterede partier, ikke overraskende højere odds for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der har stemt på socialdemokratiet. Især i 2005 og 2007 er nogle af oddsene meget høje. I 2005 har de, der har stemt på de konservative, eksempelvis ca. 12 gange højere odds for at foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der har stemt på socialdemokratiet.

Ud over partivalg fremgår det, at køn ligeledes har en effekt alle årene. Mænd har i alle årene højere odds for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til kvinder. I 2001, 2005 og 2007 fremgår det ligeledes, at de, der er ansat i den offentlige sektor, har højere odds for at ville foretrække forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der er ansat i den private sektor.

Det fremgår således af tabel 5.7 og 5.8, at der i hele perioden med undtagelse af i 2005 kan siges at være en sammenhæng mellem holdningen til indvandringen og holdningen til skat vs. forbedring af den offentlige service. De, der er helt enige i synspunktet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har højere odds for at ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service i forhold til dem, der er helt uenige i synspunktet. I 1994 og 2007 er dette ligeledes tilfældet for dem, der er nærmest enige i synspunktet om indvandringen.

Dette er nogenlunde samme tendens, som vi så i forhold til holdningen til de sociale reformer i landet. Ved begge variabler var det ligeledes tydeligt, at der er en stor sammenhæng mellem de to variabler og partivalg. Dette er klart en markant sammenhæng, dog neutraliserer denne ikke, med undtagelse af i 2005 ved variablen lavere skat vs. forbedring af den offentlige service, sammenhængen mellem holdningen til indvandringen og holdningen til de sociale reformer og holdningen til lavere skat vs. forbedring af den offentlige service.

Det tyder dermed på, at der er en sammenhæng mellem, hvad man mener om indvandrere og hvad man mener om velfærdsstaten. De viste resultater indikerer, at opfattes indvandringen som en

³⁵ Jf. bilag 3

trussel, er der højere chance for, at man vil mene, at vi er gået for langt med de sociale reformer i landet og at man vil foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service, hvis der sammenlignes med dem, der ikke opfatter indvandringen som en trussel. Det er dog ikke en tendens, der i løbet af perioden synes at blive markant større, men vel at mærke en sammenhæng, der holder efter kontrol.

Dette indikerer således, at det, at der er indvandrere i Danmark, kan påvirke opbakningen til velfærdsstaten og reducere opbakningen til denne. Teoretisk kan dette forklares ved, at når indvandringen opfattes som en trussel, vil indvandrerne ikke blive opfattes som værende en del af ens såkaldte in-group. Man vil derfor være opmærksom på de forskelligheder, der er i samfundet, hvilket ifølge teorien kan bevirke, at man ikke vil bidrage til den kollektive velfærd, da folk, der er anderledes end en selv, vil få del i velfærdsgoderne.

I afsnit 5.1 så vi dog, at der generelt set er flest, der mener, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu, og at de fleste vil foretrække forbedring af den offentlige service, hvilket i perioden er en tendens, der har været stigende. Resultaterne i dette afsnit indikerer dog, at det kan tyde på, at hvis flere i befolkningen begynder at opfatte indvandringen som en trussel, kan dette reducere den folkelige opbakning til velfærdsstaten.

I det følgende skal vi se, om dette er en tendens, der ligeledes er til stede, når kontanthjælp og velfærdschauvinisme undersøges nærmere.

5.2.3 Holdning til indvandrere og kontanthjælp

I det følgende vil det blive undersøgt, om der er en sammenhæng mellem holdninger til indvandrere og holdninger til kontanthjælp.

Holdning til indvandrere måles ved samme spørgsmål som ovenfor. Holdninger til kontanthjælp måles ved følgende spørgsmål:

- *Jeg vil nu spørge om Deres syn på offentlige udgifter til forskellige formål. Jeg vil læse nogle offentlige opgaver op, og jeg vil gerne bede Dem sige mig for hver opgave, om De mener, det offentlige bruger for mange penge, passende eller for få penge til disse opgaver? – Bistandshjælp til den enkelte/Kontanthjælp til den enkelte?*

Sammenhængen undersøges i første omgang ved at lave en krydstabel mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp de forskellige år. Der vil derudover ved hver krydstabel

blive tilføjet en gammatest. Derefter vil sammenhængen blive undersøgt ved hjælp af binær logistisk regression, hvor sammenhængen de forskellige år vil blive kontrolleret for en række variabler, hvilke vender jeg tilbage til senere.

TABEL 5.9 *Holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 1994*

Indvandring en trussel?	Kontanthjælp - det offentlige bruger:			Balancen	N
	For mange penge	Passende	For få penge		
Helt enig	33 %	54 %	13 %	+20	476
Nærmest enig	31 %	59 %	10 %	+21	326
Hverken eller	36 %	53 %	10 %	+26	77
Nærmest uenig	22 %	67 %	11 %	+11	277
Helt uenig	16 %	67 %	17 %	-1	552

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 1994. Balancen er kategorien 'for mange penge' minus kategorien 'for få penge'

Gamma er 0,203***. N= 1708. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.9, at det tyder på, at der er flere af dem, der er enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, der mener, der bruges for mange penge på kontanthjælp, end dem, der uenige i synspunktet om indvandringen. Derudover fremgår det, at de fleste uanset hvad deres holdning er til spørgsmålet om, hvorvidt indvandrere udgør en trussel for vores nationale egenart, mener, der bruges en passende mængde med penge på kontanthjælp.

TABEL 5.10 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 1998*

Indvandring en trussel?	Kontanthjælp – det offentlige bruger:			Balancen	N
	For mange penge	Passende	For få penge		
Helt enig	43 %	49 %	9 %	+34	431
Nærmest enig	39 %	53 %	8 %	+31	330
Hverken eller	33 %	62 %	6 %	+27	237
Nærmest uenig	27 %	64 %	9 %	+18	297
Helt uenig	18 %	66 %	16 %	+2	505

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 1998. Balancen er kategorien 'for mange penge' minus kategorien 'for få penge'

Gamma er 0,270***. N= 1800. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.10, at den samme tendens, vi så i 1994, er til stede i 1998. Der er flere af dem, der er enige i, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, der mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp. Tendensen synes dog at være lidt mere markant end i 1994. Specielt hvis vi ser på kategorien "helt enig" og kategorien "helt uenig" tyder det på, at der er en markant forskel.

TABEL 5.11 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 2001*

Indvandring en trussel?	Kontanthjælp – det offentlige bruger:			Balancen	N
	For mange penge	Passende	For få penge		
Helt enig	40 %	47 %	13 %	+27	436
Nærmest enig	33 %	58 %	9 %	+24	287
Hverken eller	26 %	67 %	8 %	+18	249
Nærmest uenig	24 %	65 %	11 %	+13	306
Helt uenig	18 %	66 %	16 %	+2	500

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2001. Balancen er kategorien 'for mange penge' minus kategorien 'for få penge'

Gamma er 0,212***. N= 1778. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.11, at der i 2001 synes at være samme tendens, som vi så i 1994 og 1998. Det tyder igen på, at de, der er skeptiske overfor indvandrere, oftere end dem, der ikke er, mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp.

TABEL 5.12 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 2005*

Indvandring en trussel?	Kontanthjælp – det offentlige bruger:			Balancen	N
	For mange penge	Passende	For få penge		
Helt enig	28 %	56 %	16 %	+12	464
Nærmest enig	17 %	67 %	15 %	+2	345
Hverken eller	17 %	68 %	16 %	+1	283
Nærmest uenig	16 %	64 %	20 %	-4	380
Helt uenig	12 %	56 %	32 %	-20	500

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2005. Balancen er kategorien 'for mange penge' minus kategorien 'for få penge'

Gamma er 0,234***. N= 1972. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.12, at der igen i 2005 er flere af dem, der er enige i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, der mener, der bruges for mange penge på kontanthjælp i forhold til dem, der er uenige i udsagnet. Dette er samme tendens, som vi har set de tidligere år. 2005 skiller sig dog ud fra de tidligere år, hvis vi ser på kategorien 'for få penge'. Det ses for første gang, at det tyder på, at markant flere af dem, der er helt uenige i udsagnet om indvandringen, mener, at der bruges for få penge på kontanthjælp i forhold til de andre holdninger til udsagnet om indvandringen. Det fremgår ligeledes, at der generelt set ikke er så mange som tidligere, der mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp.

TABEL 5.13 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 2007*

Indvandring en trussel?	Kontanthjælp – det offentlige bruger:			Balancen	N
	For mange penge	Passende	For få penge		
Helt enig	28 %	58 %	14 %	+14	615
Nærmest enig	17 %	72 %	11 %	+6	704
Hverken eller	13 %	70 %	17 %	-4	748
Nærmest uenig	8 %	71 %	21 %	-13	762
Helt uenig	6 %	56 %	38 %	-32	1002

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2007. Balancen er kategorien 'for mange penge' minus kategorien 'for få penge'

Gamma er 0,379***. N= 3831. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.13, at de samme tendenser, der er set de tidligere år, fortsætter. Det tyder på, at specielt de, der er helt enige i synspunktet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, langt oftere end de, der er uenige i synspunktet, mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp. Derudover fremgår det, at tendensen fra 2005 om at de, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen, markant oftere end specielt dem, der er enige i udsagnet om indvandrere, mener, at der bruges for få penge på kontanthjælp.

Ses der overordnet på hele perioden, fremgår det således, at det tyder på, at de, der er enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, oftere end dem, der er uenige i synspunktet, mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp. Det fremgår dog også, at der i løbet af perioden generelt set synes at blive færre, der mener, at der bruges for mange penge på kontanthjælp. Samtidig synes især flere af dem, der er uenige i udsagnet om indvandringen i løbet af perioden, at mene, at der bruges for få penge på kontanthjælp. Udviklingen fremgår især tydelig af balancen de forskellige år. I 1994, 1998 og 2001 er balancen i plus i alle tilfælde uanset, hvad holdningen er til udsagnet om indvandringen (med undtagelse af dem, der er helt uenige i udsagnet i 1994, hvor balancen er på -1). I 2005 og 2007 falder balancen betydeligt, og den er i minus ved dem, der er nærmest og helt uenige i udsagnet om indvandrere i 2005, og ved dem, der er hverken eller, nærmest og helt uenige i udsagnet i 2007.

I det følgende vil jeg kontrollere de tendenser, der er fundet i det ovenstående. Dette gøres som nævnt ved at benytte binær logistisk regression. Den afhængige variabel vil derfor blive rekodet således: 1= for mange penge og 0 = passende og for få penge. Jeg har valgt at rekode variablen på denne måde, da det centrale i specialets problemstilling er modstand mod velfærdsstaten og ikke

nødvendigvis graden af modstand. Derfor ses der på dem, der mener, at der bruges for mange penge over for de andre kategorier.

Der vil i det følgende blive kontrolleret for de samme variabler som ovenfor i afsnit 5.2.2, men derudover vil der ligeledes blive kontrolleret for de to variabler, der blev brugt som afhængige variabler i afsnit 5.2.2. Dette drejer sig således om holdningen til de sociale reformer, der er i landet, og holdningen til, om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service. Dermed kan det siges, at sammenhængen mellem holdningen til indvandringen og holdningen til kontanthjælp udsættes for en meget hård test, hvor jeg ud over de førnævnte baggrunds- og mere politiske holdningsvariabler også kontrollerer for velfærdsholdninger.

Nedenfor vises først en tabel for 1994 og 1998, dernæst en tabel for 2001 og 2005 og til sidst en tabel for 2007. I alle tabellerne er model 1 den ukontrollerede sammenhæng, mens model 2 er kontrolleret for de variabler, der ligeledes blev kontrolleret for i ovenstående afsnit 5.2.2. I model 3 er der kontrolleret for de samme variabler som i model 2, men her inddrages også velfærdsholdninger³⁶.

TABEL 5.14 *Holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 1994 og 1998*

	1994			1998		
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,533***	2,490***	2,386***	3,812***	3,504***	3,297***
Nærmest enig	2,039***	1,647*	1,525 ^{NS}	3,051***	2,635***	2,458***
Hverken eller	2,859***	2,289*	2,693**	2,716***	2,450***	2,158**
Nærmest uenig	1,622**	1,349 ^{NS}	1,297 ^{NS}	1,677*	1,420 ^{NS}	1,465 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,040	0,169	0,243	0,076	0,201	0,293

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 4, tabel 8.5

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1337 i 1994 og 1122 i 1998.

Det fremgår af tabel 5.14, at det, vi så i krydstabellerne 5.9 og 5.10, holder efter kontrol. I både 1994 og 1998 har de, der er helt enige, nærmest enige (dog ikke i model 3 i 1994) og hverken enige eller uenig i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, højere odds, end dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen, for at mene, at

³⁶ Se også bilag 4

der bliver brugt for mange penge på kontanthjælp. Oddsene synes at være lidt højere i 1998 end i 1994 specielt for dem, der er helt enige i synspunktet om indvandringen. Dette stemmer ligeledes overens med det, vi så i tabel 5.9 og 5.10.

TABEL 5.15 *Holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 2001 og 2005*

	2001			2005		
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,822***	2,906***	2,508***	2,667***	2,445***	2,353***
Nærmest enig	2,122**	1,945*	1,781*	1,156 ^{NS}	0,914 ^{NS}	0,840 ^{NS}
Hverken eller	1,931**	1,618 ^{NS}	1,466 ^{NS}	1,473 ^{NS}	1,274 ^{NS}	1,245 ^{NS}
Nærmest uenig	1,240 ^{NS}	1,028 ^{NS}	0,950 ^{NS}	1,172 ^{NS}	0,917 ^{NS}	0,990 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,046	0,225	0,271	0,036	0,200	0,274

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2001 og 2005.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 4, tabel 8.6

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 864 i 2001 og 1374 i 2005.

Det fremgår af tabel 5.15, at det, vi så i krydstabel 5.11 og 5.12, synes at holde efter kontrol, hvilket ligeledes var tilfældet i 1994 og 1998. Det fremgår i 2001, at de, der er helt enige og nærmest enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har højere odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp i forhold til dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen. I 2005 er der kun en signifikant forskel mellem dem, der er helt enige, og dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen. Ses der på andelen i tabel 5.12 er dette dog heller ikke overraskende. De, der er helt enige i synspunktet, har ligesom de tidligere år højere odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp, end dem, der er helt uenige i synspunktet.

TABEL 5.16 *Holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp 2007*

	2007		
	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel?			
Helt enig	11,271***	7,825***	6,773***
Nærmest enig	4,960***	3,328**	3,581**
Hverken eller	3,530***	2,443*	2,458*
Nærmest uenig	2,667**	2,065 ^{NS}	2,560*
Helt uenig (ref)			
Nagelkerke	0,112	0,272	0,352

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2007

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 4, tabel 8.7

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1312 i 2007.

Det fremgår af tabel 5.16, at 2007 skiller sig ud fra de andre år, idet oddsene er langt højere end tidligere. Derudover er der en signifikant forskel mellem referencekategorien, dem der er helt uenige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, og alle de andre kategorier. Dette er heller ikke set tidligere. Alle de andre kategorier (med undtagelse af dem, der er nærmest uenig i model 2) har højere odds end referencekategorien for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp. De, der er helt enige i synspunktet om indvandringen, har dog klart de højeste odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp – ca. 7 gange højere odds.

I forhold til de kontrolvariabler, der er blevet brugt i tabel 5.14, 5.15 og 5.16³⁷, fremgår det, at langt de fleste kontrolvariabler er insignifikante både i model 2 og 3 i alle årene. I model 3 fremgår det dog i alle årene, at holdningen til de sociale reformer i landet og holdningen til lavere skat vs. forbedring af den offentlige service synes at have en effekt. De, der mener, vi er gået for langt med de sociale reformer her i landet, og de, der vil foretrække lavere skat, har højere odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp i forhold til dem, der mener, at de sociale reformer bør opretholdes, og dem, der vil foretrække forbedring af den offentlige service. Derudover tyder det på, at der er en sammenhæng mellem, hvad respondenterne mener om udgifterne til kontanthjælp og partivalg. Det fremgår, med undtagelse af model 3 i 2005, hvor der ikke er en signifikant forskel, at de, der har stemt på de højreorienterede partier, har højere odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp i forhold til dem, der har stemt på Socialdemokratiet. Denne

³⁷ Se bilag 4

sammenhæng er i alle årene tydeligst i model 2, hvilket indikerer, at variablerne om de sociale reformer og skat vs. forbedring af den offentlige service neutraliserer noget af denne sammenhæng, da det er disse to variabler, der yderligere bliver inddraget i model 3. Vigtigst synes dog at være, at ingen af kontrolvariablerne synes at neutralisere sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp.

Overordnet set for hele perioden synes der således at være en sammenhæng mellem, hvad respondenterne mener om indvandrere og hvad de mener om udgifterne til kontanthjælp. Er man enig i at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har man højere odds for at mene, at der bruges for mange penge på kontanthjælp i forhold til dem, der er helt uenige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel. I 2007 synes disse odds for dem, der er helt enige i synspunktet om indvandringen at være noget højere end tidligere set. Disse resultater indikerer, at den måde, indvandrere opfattes på, kan påvirke holdningerne til kontanthjælp. Teoretisk kan dette forklares ved, at når indvandring opfattes som en trussel, vil man være opmærksom på de forskelligheder, der kan være mellem indvandrere og majoriteten. Dette kan ifølge teorien påvirke opbakningen til velfærden, da denne vil blive givet til folk, der er anderledes end en selv.

I det ovenstående har jeg dermed vist, at der på mikroniveau er en stærk sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og holdningen til kontanthjælp. Dette gør sig ligeledes gældende efter kontrol, herunder kontrol for generelle velfærdsholdninger. Dette er samme tendens som er vist ovenfor ved den generelle opbakning til velfærdsstaten. Dette er yderst interessant og indikerer således, at det ikke kan afvises, at indvandringen kan reducere den folkelige opbakning til velfærdsstaten, hvis flere begynder at opfatte indvandring som en trussel.

I næste afsnit undersøges, om den tendens, der er set i forhold til den generelle opbakning til velfærdsstaten og til holdningerne til kontanthjælp, ligeledes er at finde, når sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til velfærdschauvinisme undersøges nærmere.

5.2.4 Holdning til indvandrere og velfærdschauvinisme

I det følgende undersøges om der er en sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og hvad der kan kaldes velfærdschauvinisme – om man mener, indvandrere har samme ret til sociale ydelser som danske statsborgere.

Holdningen til indvandrere måles ved samme spørgsmål som i de andre analyseafsnit ovenfor. Holdningen til velfærdschauvinisme måles via følgende spørgsmål:

- ”Er De helt enig, nærmest enig, hverken eller, nærmest uenig eller helt uenig i synspunktet: Flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, også selv om de ikke er danske statsborgere?”

Sammenhængen mellem de to variabler vil som ovenfor ved holdninger til kontanthjælp undersøges ved i første omgang at lave en krydstabel mellem de to variabler de forskellige år. Der vil ligeledes ved hver krydstabel blive tilføjet en gammatest. Derefter vil sammenhængen de forskellige år blive kontrolleret for en række variabler. Der er tale om de samme variabler, som der blev kontrolleret for ved holdningen til kontanthjælp. Dette gøres som ovenfor via binær logistisk regression.

TABEL 5.17 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til flygtninge/indvandreres ret til social bistand 1994*

Indvandring en trussel?	Flygtninge/indvandrere samme ret til social bistand?					Balancen	N
	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig		
Helt enig	5 %	6 %	1 %	16 %	72 %	-77	535
Nærmest enig	3 %	11 %	3 %	31 %	52 %	-69	347
Hverken eller	1 %	15 %	15 %	44 %	24 %	-52	86
Nærmest uenig	6 %	23 %	5 %	35 %	31 %	-37	307
Helt uenig	27 %	25 %	5 %	23 %	19 %	+10	580

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til om flygtning/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere i 1994. Balancen er kategorierne 'Helt enig' og 'Nærmest enig' minus kategorierne 'Helt uenig' og 'Nærmest uenig'.

Gamma er -0,542***. N= 1855. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.17, at det tyder på, at de, der er enige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, oftere end dem, der er uenige i dette synspunkt, er uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Det er meget få af dem, der er enige i synspunktet om indvandringen, der er enige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand. Derudover fremgår det, at det kun er blandt dem, der er helt uenige i synspunktet om indvandringen, at der er flest, der er enige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere.

TABEL 5.18 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til flygtninge/indvandreres ret til social bistand 1998*

	Flygtninge/indvandrere samme ret til social bistand?						
Indvandring en trussel?	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen	N
Helt enig	5 %	4 %	6 %	18 %	68 %	-77	458
Nærmest enig	4 %	11 %	13 %	36 %	37 %	-58	347
Hverken eller	4 %	15 %	21 %	36 %	24 %	-41	259
Nærmest uenig	8 %	20 %	16 %	34 %	22 %	-38	323
Helt uenig	29 %	29 %	13 %	18 %	12 %	+28	543

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til om flygtninge/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere i 1998. Balancen er kategorierne 'Helt enig' og 'Nærmest enig' minus kategorierne 'Helt uenig' og 'Nærmest uenig'.

Gamma er -0,527***. N= 1930. ***p<0,001

Det fremgår af tabel 5.18, at der i 1998 stort set er samme tendens som i 1994. Det tyder således på, at de, der er enige i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel, oftere end dem, der er uenige i synspunktet, er uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Derudover synes den gruppe, der er helt uenige i udsagnet om, at indvandring udgør en trussel mod vores nationale egenart, at skille sig endnu mere ud end de gjorde i 1994. Dette er tilfældet, da færre af disse i forhold til 1994 er uenige i udsagnet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til sociale bistand.

TABEL 5.19 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til flygtninge/indvandreres ret til social bistand 2001*

	Flygtninge/indvandrere samme ret til social bistand?						
Indvandring en trussel?	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen	N
Helt enig	6 %	7 %	6 %	25 %	57 %	-69	480
Nærmest enig	4 %	8 %	14 %	41 %	32 %	-61	314
Hverken eller	7 %	14 %	25 %	36 %	19 %	-34	276
Nærmest uenig	7 %	22 %	22 %	33 %	16 %	-20	340
Helt uenig	29 %	26 %	14 %	21 %	11 %	+23	555

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til om flygtninge/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere i 2001. Balancen er kategorierne 'Helt enig' og 'Nærmest enig' minus kategorierne 'Helt uenig' og 'Nærmest uenig'.

Gamma er -0,480***. N= 1965. ***p<0,001

I 2001 ser vi igen samme tendens som i 1994 og 1998. Tendens er således, at jo mere enige respondenterne er i udsagnet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale

egenart, jo flere er uenige i udsagnet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere.

TABEL 5.20 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til flygtninge/indvandreres ret til social bistand 2005*

	Flygtninge/indvandrere samme ret til social bistand?						
Indvandring en trussel?	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen	N
Helt enig	4 %	7 %	9 %	25 %	54 %	-68	514
Nærmest enig	5 %	15 %	19 %	38 %	23 %	-41	370
Hverken eller	5 %	21 %	31 %	30 %	14 %	-18	316
Nærmest uenig	5 %	28 %	21 %	34 %	12 %	-13	425
Helt uenig	29 %	31 %	14 %	18 %	8 %	+34	554

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til om flygtninge/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere i 2005. Balancen er kategorierne 'Helt enig' og 'Nærmest enig' minus kategorierne 'Helt uenig' og 'Nærmest uenig'.

Gamma er -0,479***. N= 2179. ***p<0,001

I 2005 ses igen samme tendens som de tidligere år. Gruppen, der er helt uenige i, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, synes dog at skille sig endnu mere markant ud i forhold til de andre grupper og i forhold til de tidligere år. Dette fremgår tydeligt af balancen. For denne gruppe er balancen +34, mens den eksempelvis for dem, der er nærmest uenige i udsagnet om indvandring, er -13, og for dem, der er helt enige i dette udsagn, er -68. Dette må siges at være nogle markante forskelle.

TABEL 5.21 *Sammenhængen mellem holdning til indvandrere og holdning til flygtninge/indvandreres ret til social bistand 2007*

	Flygtninge/indvandrere samme ret til social bistand?						
Indvandring en trussel?	Helt enig	Nærmest enig	Hverken eller	Nærmest uenig	Helt uenig	Balancen	N
Helt enig	6 %	6 %	10 %	24 %	53 %	-65	631
Nærmest enig	1 %	11 %	19 %	44 %	25 %	-57	720
Hverken eller	2 %	16 %	34 %	36 %	12 %	-30	757
Nærmest uenig	6 %	32 %	28 %	27 %	7 %	+4	787
Helt uenig	30 %	35 %	17 %	13 %	5 %	+47	1036

Tabellen viser sammenhængen mellem holdningen til indvandrere og holdningen til om flygtninge/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere i 2007. Balancen er kategorierne 'Helt enig' og 'Nærmest enig' minus kategorierne 'Helt uenig' og 'Nærmest uenig'.

Gamma er -0,550***. N= 3931. ***p<0,001

I 2007 ses igen samme tendens som tidligere. Det tyder på, at de, der er enige i, at indvandring udgør en alvorlig trussel, oftere end dem, der er uenige i dette synspunkt, er uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 2007 skiller sig dog ud fra de andre år ved, at færre af de respondenter, der er nærmest uenige i udsagnet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, er uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Dette kan blandt andet ses ved, at balancen for denne gruppe nu er i plus, hvilket den ikke har været tidligere. Der er ligeledes endnu flere end tidligere af dem, der er helt uenige i udsagnet om indvandringen, der er enige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand. Der synes således at være en yderst markant forskel mellem dem, der er helt enige i synspunktet om indvandringen, og dem, der er helt uenige.

Overordnet kan der således siges at være en tendens til i hele perioden, at jo mere enige respondenterne er i udsagnet om, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, jo større tendens er der til, at de er uenige i udsagnet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, selv om de ikke er danske statsborgere. Samtidig er der en tendens til, at de, der er nærmest uenige, og i særdeleshed de, der er helt uenige i udsagnet om indvandringen, i løbet af perioden i højere grad bliver mere enige i udsagnet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand.

I det følgende vil jeg kontrollere de tendenser, der er fundet i det ovenstående. Dette gøres, som nævnt, ved at benytte binær logistisk regression. Den afhængige variabel bliver derfor rekodet på følgende måde: 1 = dem, der er helt og nærmest uenig i synspunktet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand. 0 = dem, der er hverken uenig eller enig, dem, der er nærmest enige og dem, der er helt uenig i synspunktet. Variablen rekodes på denne måde, da, som ved holdningen til kontanthjælp, det centrale er modstand og ikke graden af modstand. Det interessante er derfor at se på dem, der er modstandere af, at flygtninge/indvandrere bør have samme ret til sociale ydelser som danskere, overfor de andre. Der vil som nævnt blive kontrolleret for de samme variabler som der blev kontrolleret for ved holdninger til kontanthjælp. Sammenhængen mellem holdninger til indvandringen og holdningen til flygtninge/indvandreres ret til social bistand udsættes således for den hårdest tænkelige test, hvor der bl.a. bliver kontrolleret for generelle velfærdsholdninger.

Nedenfor vises først en tabel for 1994 og 1998, dernæst en tabel for 2001 og 2005 og til sidst en tabel for 2007. I alle tabellerne er model 1 den ukontrollerede sammenhæng, mens model 2 er

kontrolleret for de variabler, der ligeledes blev kontrolleret for i afsnit 5.2.2. I model 3 er der kontrolleret for de samme variabler som i model 2, men her inddrages også velfærdsholdninger³⁸

TABEL 5.22 *Holdning til indvandrere og holdning til flygtninge og indvandreres ret til social bistand 1994 og 1998*

	1994			1998		
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	10,324***	7,021***	6,799***	12,114***	9,053***	8,479***
Nærmest enig	7,335***	5,414***	5,254***	5,568***	4,030***	3,836***
Hverken eller	2,725***	2,470**	2,544**	4,049***	3,148***	2,940***
Nærmest uenig	2,700***	2,179***	2,142***	3,135***	2,523***	2,519***
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,233	0,310	0,315	0,221	0,271	0,286

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandrers ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 5, tabel 8.8

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1438 i 1994 og 1201 i 1998.

Det fremgår af tabel 5.22, at det, vi så i krydstabel 5.17 og 5.18, synes at holde efter kontrol. Det tyder på både i 1994 og i 1998, at alle andre kategorier end referencekategorien (dem, der er helt uenig i synspunktet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel) har højere odds for at være uenige i synspunktet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Det er dog dem, der er helt enige i synspunktet om indvandringen, der har de højeste odds.

³⁸ Se også bilag 5

TABEL 5.23 *Holdning til indvandrere og holdning til flygtninge og indvandreres ret til social bistand 2001 og 2005*

	2001			2005		
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	8,825***	5,554***	5,206***	10,567***	7,539***	7,357***
Nærmest enig	6,001***	4,150***	4,024***	4,778***	3,691***	3,539***
Hverken eller	3,540***	2,703***	2,598***	2,104***	1,650**	1,631*
Nærmest uenig	2,268***	1,904**	1,879**	2,783***	2,414***	2,462**
Helt uenig (ref)						
Nagelkerke R	0,188	0,332	0,337	0,190	0,255	0,263

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 2001 og 2005.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 5, tabel 8.9

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 930 i 2001 og 1522 i 2005.

Det fremgår af tabel 5.23, at det vi så i krydstabel 5.19 og 5.20 synes at holde efter kontrol. Det er ligeledes samme tendenser, som vi så i 1994 og 1998. Alle kategorierne har højere odds end referencekategorien for at være uenig i synspunktet om at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. De, der er helt enige i synspunktet om at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har igen de højeste odds.

TABEL 5.24 *Holdning til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand 2007*

	2007		
	Model 1	Model 2	Model 3
Indvandring udgør en trussel?			
Helt enig	28,962***	14,638***	13,390***
Nærmest enig	13,229***	8,676***	8,517***
Hverken eller	5,573***	3,941***	3,925***
Nærmest uenig	2,382**	1,804**	1,843**
Helt uenig (ref)			
Nagelkerke	0,319	0,393	0,406

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau. Model 1 er den ukontrollerede sammenhæng, mens sammenhængen i model 2 og 3 er kontrolleret for en lang række variabler, jf. bilag 5, tabel 8.10

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1332 i 2007.

Det fremgår af tabel 5.24, at det vi så i krydstabel 5.21 synes at holde efter kontrol. Alle andre kategorier end referencekategorien har ligesom de tidligere år højere odds for at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 2007 synes dog at skille sig ud fra de tidligere år, da oddsene er noget højere for dem, der er nærmest og helt enige i synspunktet om indvandringen, end tidligere set. De, der er helt enige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har efter kontrol ca. 13 gange højere odds for at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere i forhold til dem, der er helt uenig i at indvandringen udgør en trussel.

I forhold til de kontrolvariabler, der er blevet brugt i tabel 5.22, 5.23 og 5.24, fremstår det meste som insignifikant³⁹. Der er dog lidt, der nogle steder er signifikant. Eksempelvis fremgår det i forhold til partivalg, at i 1994 og 1998 har de, der har stemt på SF og Enhedslisten, lavere odds for at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, end dem, der har stemt på Socialdemokratiet. Dette gør sig ligeledes gældende for dem, der har stemt på Kristelig folkeparti i 1994. De, der har stemt på Fremskridtspartiet i 1994, har omvendt højere odds for at være uenig i synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand. Dette gør sig ligeledes gældende for dem, der har stemt på DF og Venstre i 2001, 2005 og 2007, samt for dem, der har stemt på de Konservative i 2005.

Derudover tyder det på, at folks erhvervsuddannelse i 2001 har en betydning. De, der ingen erhvervsuddannelse har, og de med en grundlæggende og afsluttet erhvervsuddannelse har højere odds end dem med en lang videregående uddannelse for at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Dette gør sig ligeledes gældende for dem med en afsluttet erhvervsuddannelse i 1998 og for dem med en grundlæggende erhvervsuddannelse i 1994.

I 1998 har de, der mener, at vi er gået for langt med de sociale reformer i landet, og de, der vil foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service, højere odds for at være uenig i at flygtning og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, end dem, der mener, de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu, og end dem, der vil foretrække forbedring af den offentlige service. Dette er ligeledes tilfældet for dem, der mener, at vi er gået for langt med de sociale reformer i 2005, og for dem, der vil foretrække lavere skat i 2007.

³⁹ Se bilag 5

Overordnet set synes der således at være en meget klar tendens i hele perioden til, at de, der er enige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har langt højere odds for at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, i forhold til dem, der er helt uenig i synspunktet om indvandringen. I 2007 synes disse odds at blive endnu højere end tidligere set. Dette indikerer, at der er blevet større forskel mellem dem, der er helt uenig i synspunktet om indvandringen og dem, der er helt enig i synspunktet. Der synes således at være blevet et større skel i befolkningen i løbet af perioden.

Denne udvikling kan hænge sammen med de stramninger, der, som nævnt i afsnit 4.1, har fundet sted på indvandringsområdet i Danmark de senere år i form af eksempelvis starthjælpen. Især flygtninge og indvandrere har således, da de ofte ikke har boet i Danmark syv år ud af de sidste otte, ikke ret til samme sociale bistand, men får en ydelse, der er markant lavere end kontanthjælpen. Den tendens, at flere af dem, der er uenige i, at indvandring udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, mener, at flygtninge og indvandrere netop bør have ret til samme sociale bistand, kan således være en reaktion på de nævnte stramninger. Derudover har der, som nævnt i afsnit 4.2, været øget omtale af dette emne i medierne, hvilket ligeledes kan have haft en betydning.

Det, at der er en så markant sammenhæng mellem de to variabler i det ovenstående, er måske heller ikke specielt overraskende, da det er sandsynligt, at de to variabler indeholder i hvert fald noget af den samme dimension. Det synes ikke ulogisk, at mener man, at indvandringen udgør en trussel, vil man samtidig mene, at de flygtninge og indvandrere, der er i landet, ikke bør have samme sociale bistand som danskere. Variablen er dog medtaget, da det stadig er et interessant spørgsmål at få med og et spørgsmål, der kan siges at have stor relevans for netop denne problemstilling. Det omhandler netop, hvem der skal have del af de velfærdsgoder, der er i landet. Det, at der er så stor sammenhæng mellem de to variabler – også efter kontrol – indikerer således, at synet på indvandringen er af betydning for opbakningen til velfærdsstaten. Dette indikerer i forhold til specialets problemstilling, at det ikke kan afvises, at indvandringen kan reducere opbakningen til velfærdsstaten.

5.2.5 Delkonklusion

I det ovenstående har jeg undersøgt om der er en sammenhæng mellem holdningerne til indvandrere og holdningen til velfærdsstaten. Mønstrene i holdningerne til velfærdsstaten er således mere mikroorienteret blevet undersøgt nærmere. Dette er gjort over tid fra 1994 til 2007.

Det fremgår af resultaterne fra ovenstående analyser, at der synes at være en sammenhæng mellem holdningen til indvandringen og holdningen til velfærdsstaten. De, der opfatter indvandringen som en trussel mod vores nationale egenart, har højere odds for ikke at bakke op om velfærdsstaten i forhold til dem, der ikke opfatter indvandringen som en trussel.

De, der er enige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har højere odds for at mene, at vi er gået for langt med de sociale reformer her i landet og at folk i højere grad burde kunne klare sig uden bidrag fra samfundet. De har ligeledes højere odds for at foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service, at mene, der bliver brugt for mange penge på kontanthjælp, og at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have ret til samme sociale bistand som danskere, selv om de ikke er danske statsborgere. Dette gør sig gældende efter kontrol for en lang række variabler, med undtagelse af i 2005 ved variabelen lavere skat vs. forbedring af den offentlige service. Der er kontrolleret for alle tænkelige variabler. Ved holdningen til kontanthjælp og holdningen til flygtninge/indvandreres ret til social bistand er der endda kontrolleret for generelle velfærdsholdninger.

Selv om der i den undersøgte periode, hvor der har været øget indvandring, ikke har været tegn på, at den overordnede opbakning til velfærdsstaten er blevet reduceret, jf. afsnit 5.1, indikerer resultaterne af ovenstående analyse, at opfattelsen af indvandringen har betydning for den folkelige opbakning til velfærdsstaten. Er der flere, der begynder at være skeptiske over for indvandrere, kan det således tænkes, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten kan blive reduceret. Ovenstående indikerer dog også, at det kan tyde på, at der i perioden kan være blevet skabt en modreaktion på nogle af de stramninger, der er blevet lavet på indvandrerområdet. Dette ses ved, at flere af dem, der er uenige i at indvandringen udgør en trussel, i løbet af perioden mener, at der bruges for få penge på kontanthjælp, og at færre er uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere.

Sammenhængene er, som nævnt, kontrolleret for en lang række variabler. Det store spørgsmål er dog, om det eneste, der varierer mellem respondenterne, er holdningen til indvandringen eller om der er andet, der skulle have været kontrolleret for. Når der benyttes tværsnitsdata, er det svært at kontrollere for alt. Derfor vil jeg i det følgende ved hjælp af paneldata undersøge sammenhængene nærmere.

5.3 Paneldata

I det ovenstående har vi set, at der er en sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og holdningen til velfærdsstaten målt på forskellige måder. Denne sammenhæng er blevet kontrolleret for en lang række variabler, og holder stadig efter kontrol. Som nævnt kan man dog aldrig kontrollere for alt, og derfor er det store spørgsmål, om det eneste, der varierer mellem respondenterne, er holdningen til indvandrere. En måde at undersøge dette nærmere på er ved at benytte paneldata. Paneldata giver mulighed for at følge de samme mennesker over tid og må antages ikke at variere på helt lige så mange parametre som eksempelvis to tilfældigt udvalgte stikprøver. Valgundersøgelsen har et panel, der er blevet spurgt i 2001 og igen i 2005. Dette vil jeg i det følgende benytte til at undersøge, om de, der skifter holdning til spørgsmålet om indvandringen, ligeledes ændrer holdning til velfærdsstaten. Er dette tilfældet, kan dette være med til at verificere de resultater, der er fundet i ovenstående analyse.

Nedenfor ses fire tabeller, hvor det fremgår, hvor mange af paneldeltagerne, der har skiftet holdning til spørgsmålet, om indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, har skiftet holdning til henholdsvis at foretrække skat eller forbedring af den offentlige service, til de sociale reformer i landet, udgifterne til kontanthjælp og til flygtninge og indvandreres ret til social bistand.

TABEL 5.25 *Skift i holdningen til indvandrere og holdningen til lavere skat vs. forbedring af den offentlige service 2001-2005*

Skift i holdning til indvandringen	Skift i holdningen til skat vs. forbedring af den offentlige service			N
	Skift fra skat til service ^a	Ingen skift ^b	Skift fra service til skat ^c	
Skift i positiv retning ^d	24 %	57 %	20 %	51
Ingen eller et skift ^e	19 %	73 %	8 %	582
Skift i negativ retning ^f	13 %	76 %	11 %	84

Tabellen viser sammenhængen mellem skift i holdningen til indvandringen og skift i holdningen til, om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service fra 2001 til 2005. N = 717

^a Paneldeltageren svarede i 2001, at han/hun ville foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service, mens han/hun i 2005 svarede omvendt.

^b Paneldeltageren har svaret det samme i både 2001 og 2005

^c Paneldeltageren svarede i 2001, at han/hun ville foretrække forbedring i den offentlige service frem for lavere skat og i 2005 svarede han/hun omvendt.

^d Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt uenig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

^e Paneldeltagerne har enten svaret det samme både i 2001 og 2005 eller han/hun har rykket sig et skridt i enten positiv eller negativ retning.

^f Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt enig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

Det fremgår af tabel 5.25, at de fleste paneldeltagere ikke skifter holdning til synspunktet om indvandringen. Ser vi på de få, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen, synes der ikke at være en klar tendens, hverken i forhold til om de skifter holdning til, om de vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service, eller hvis de gør, hvilken retning de skifter i. Det er dog svært at komme med valide konklusioner ud fra ovenstående, da der generelt set ikke er mange, der skifter holdning, hvorfor *N* er meget lille i de enkelte kategorier.

TABEL 5.26 *Skift i holdningen til indvandrere og holdningen til de sociale reformer i landet 2001-2005*

Skift i holdning til indvandringen	Skift i holdningen til de sociale reformer			N
	Skift i positiv retning ^a	Ingen skift ^b	Skift i negativ retning ^c	
Skift i positiv retning ^d	19 %	69 %	13 %	54
Ingen eller et skift ^e	19 %	70 %	11 %	562
Skift i negativ retning ^f	17 %	67 %	16 %	75

Tabellen viser sammenhængen mellem skift i holdningen til indvandringen og skift i holdningen til de sociale reformer i landet fra 2001 til 2005. *N* = 691

^a Paneldeltageren svarede i 2001, at han/hun mener, at man er gået for langt med de sociale reformer i landet, mens han/hun i 2005 svarede, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu.

^b Paneldeltageren har svaret det samme i både 2001 og 2005

^c Paneldeltageren svarede i 2001, at han/hun mener, at de sociale reformer bør opretholdes i mindst samme omfang som nu, mens han/hun i 2005 svarede, at man er gået for langt med de sociale reformer.

^d Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt uenig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

^e Paneldeltagerne har enten svaret det samme både i 2001 og 2005 eller han/hun har rykket sig et skridt i enten positiv eller negativ retning.

^f Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt enig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

Det fremgår af tabel 5.26, at der synes at være samme tendens som ved tabel 5.25 ovenfor. Der synes dog at være en lille tendens til, at de, der i spørgsmålet, om indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, skifter holdning i retning af at være helt uenig i dette synspunkt, lidt oftere har skiftet fra at mene, at vi er gået for langt med de sociale reformer i landet til at mene, at de bør opretholdes i mindst samme omfang som nu end omvendt. Igen er der dog meget få, der skifter holdning, hvorfor *N* er meget lille.

TABEL 5.27 *Skift i holdningen til indvandrere og holdningen til udgifterne til kontanthjælp 2001-2005*

Skift i holdning til indvandringen	Skift i holdningen til kontanthjælp			N
	Skift i positiv retning ^a	Ingen skift ^b	Skift i negativ retning ^c	
Skift i positiv retning ^d	23 %	68 %	10 %	40
Ingen eller et skift ^e	28 %	61 %	11 %	506
Skift i negativ retning ^f	25 %	64 %	11 %	64

Tabellen viser sammenhængen mellem skift i holdningen til indvandringen og skift i holdningen til udgifterne til kontanthjælp fra 2001 til 2005. N = 610

^a Paneldeltageren har rykket sig mindst et skridt i retning af at mene, at der bliver brugt for få penge på kontanthjælp fra 2001 til 2005.

^b Paneldeltageren har svaret det samme i både 2001 og 2005

^c Paneldeltageren har fra 2001 til 2005 rykket sig mindst et skridt i retning af at mene, at der bliver brugt for mange penge på kontanthjælp.

^d Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt uenig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

^e Paneldeltagerne har enten svaret det samme både i 2001 og 2005 eller han/hun har rykket sig et skridt i enten positiv eller negativ retning.

^f Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt enig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

Det fremgår af tabel 5.27, at der igen er meget få, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen. Ud fra ovenstående kan det dog tyde på, at der er en lille tendens til, at de, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen i begge retninger, lidt oftere skifter holdning til udgifterne til kontanthjælp i en positiv retning end i en negativ retning. Igen er *N* dog meget lille og der er derfor meget få respondenter i de enkelte kategorier, hvorfor jeg ud fra ovenstående ikke kan komme med valide konklusioner.

TABEL 5.28 *Skift i holdningen til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand 2001-2005*

Skift i holdning til indvandringen	Skift i holdningen til flygtning og indvandrers ret til social bistand			N
	Skift i positiv retning ^a	Ingen eller et skift ^b	Skift i negativ retning ^c	
Skift i positiv retning ^d	20 %	73 %	7 %	55
Ingen eller et skift ^e	12 %	82 %	7 %	601
Skift i negativ retning ^f	7 %	66 %	27 %	84

Tabellen viser fra 2001 til 2005 sammenhængen mellem skift i holdningen til indvandringen og skift i holdningen til, om flygtninge/indvandrere skal have samme ret til social bistand som danskere. N = 740

^a Paneldeltagerne har rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt enig i udsagnet om, at flygtninge og indvandrere bør have ret til samme sociale bistand som danskere fra 2001 til 2005.

^b Paneldeltageren har svaret det samme i både 2001 og 2005 eller han/hun har rykket sig et skridt i enten positiv eller negativ retning.

^c Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt uenig i udsagnet om, at flygtninge og indvandrere bør have ret til samme sociale bistand som danskere.

^d Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt uenig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

^e Paneldeltagerne har enten svaret det samme både i 2001 og 2005 eller han/hun har rykket sig et skridt i enten positiv eller negativ retning.

^f Paneldeltagerne har fra 2001 til 2005 rykket sig enten to, tre eller fire skridt i retningen af at være helt enig i udsagnet om, at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart.

Det fremgår af tabel 5.28, at det kan tyde på, at der er en tendens til, at de, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen i en positiv retning, oftere skifter holdning til synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand i en positiv retning end i en negativ retning. Det kan ligeledes tyde på, at de, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen i en negativ retning, oftere skifter holdning til synspunktet om flygtninge og indvandrers ret til social bistand i en negativ retning end i en positiv retning. Igen er *N* dog meget lille, hvorfor det er svært at konkludere validt ud fra ovenstående.

I det ovenstående har jeg forsøgt at undersøge, om de, der skifter holdning til synspunktet, om indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart, ligeledes skifter holdning til deres opbakning til velfærdsstaten, og hvis de gør, om det er i den forventede retning i forhold til de resultater, vi har set i den ovenstående analyse, jf. afsnit 5.2. Dette har jeg som nævnt gjort, da det, når der anvendes tværsnitsdata, kan være svært at vide, om der er blevet kontrolleret for alt, og om det eneste, der varierer mellem respondenterne, i dette tilfælde er holdningen til indvandrere.

Den mulighed, jeg havde for at undersøge dette nærmere, var ved at benytte valgundersøgelsens panel fra 2001 til 2005. Ovenstående har dog vist, at der desværre er et begrænset antal paneldeltagere, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen. Dette gør det svært at

komme med valide konklusioner. Derudover synes ovenstående heller ikke at give noget entydigt svar. De fleste af dem, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen, skifter ikke holdning til nogle af de fire ovenstående variabler. De få, der skifter, synes ikke at give en klar tendens. Der er måske en svag tendens til, at de, der skifter holdning til synspunktet om indvandringen i en positiv retning, ligeledes oftere øger opbakningen til velfærdsstaten end mindsker den. Derudover kan det tyde på, at de ved holdningen til, om flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand, kan være en svag tendens til, at de, der ændrer holdning til synspunktet om indvandringen i en negativ retning, ligeledes oftere ændrer holdning i en negativ retning til denne variabel end i en positiv retning.

Det ovenstående synes dog ikke at kunne give et validt svar, da der desværre ikke er nok respondenter, der skifter holdning fra 2001 til 2005, N er for lille i de enkelte kategorier, hvorfor der kan være tale om tilfældigheder. Derfor har jeg heller ikke forsøgt at kontrollere sammenhængene. Ud over dette er det vigtigt i forbindelse med undersøgelser af holdningsændringer at være opmærksom på, at målefejl og svarusikkerhed altid spiller en rolle for ens resultater. For eksempel kan respondenterne have misforstået spørgsmålet. Det er svært at afgøre, hvor stor en del af en eventuel ændring, der kan tilskrives netop disse fejlkilder (Togeby 2004, 29-33), hvorfor der ved undersøgelser af holdningsændringer altid er en vis usikkerhed, og det kan argumenteres, at resultaterne helst skal vise meget klare tendenser før valide konklusioner kan gives.

Det ovenstående synes ikke klart at bekræfte, at når holdningen til indvandrere skifter i en negativ retning, skifter holdningen til velfærdsstaten ligeledes i en negativ retning, hvilket ellers kunne være forventeligt i forhold til de resultater, der blev fundet i afsnit 5.2. På den anden side synes ovenstående heller ikke klart at afvise de sammenhænge, der blev fundet i afsnit 5.2. Undersøgelsen af paneldataet synes derfor ikke at kunne afvise, at sammenhængen mellem holdningen til indvandringen og opbakningen til velfærdsstaten, der viste sig i afsnit 5.2 efter kontrol, er valid.

6 Konklusion og diskussion

Formålet med dette speciale har været at svare på problemformuleringen: *Har indvandringen reduceret den folkelige opbakning til velfærdsstaten i Danmark?* Problemformuleringen er valgt, da der i de senere år har været en øget indvandring i Danmark (og i andre europæiske lande) og der har været teoretiske diskussioner om, hvad dette vil betyde for velfærdsstaten. Disse diskussioner kan inddeles i to tilgange:

Den *ene* argumenterer for, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten vil blive reduceret som følge af indvandringen. Der trækkes specielt på erfaringer fra USA, hvor det argumenteres, at grunden til, at velfærdsstaten i USA er meget mindre udbygget end i de europæiske lande, skyldes, at USA er meget mere etnisk heterogent. I takt med, at de europæiske lande bliver mere etnisk heterogene, argumenteres der således for, at velfærdsstaterne vil blive mindsket. Dette begrundes i nogle antagelser om, at folk ikke i samme grad vil bakke op om den kollektive velfærd, da den nu vil gå til folk, der er anderledes end dem selv. Den *anden* tilgang argumenter for, at situationen i USA er unik, hvorfor erfaringer derfra ikke uden videre kan overføres til andre lande. Der argumenteres for, at der er forskel på at opbygge en velfærdsstat i et etnisk heterogent land og at få etnisk heterogenitet i en allerede etableret velfærdsstat, da velfærdsstaten i sig selv er af stor betydning.

For at svare på problemformuleringen har jeg benyttet valgundersøgelsen fra 1994 til og med 2007. Jeg har for det første på et makroorienteret niveau undersøgt udviklingen i holdningerne til velfærdsstaten fra 1994 frem til 2007. Dernæst har jeg mere mikroorienteret undersøgt, om der er en sammenhæng mellem holdningerne til indvandrere og holdningen til velfærdsstaten.

6.1 De empiriske resultater

Resultaterne af den første *makroorienterede del* viste, at der i en periode med øget indvandring, ikke synes at have været en reducere af den folkelige opbakning til velfærdsstaten, snarere tværtimod. Det tyder på, at opbakningen på flere områder har været stigende.

Der har været en høj og stigende opbakning til at opretholde de sociale reformer, der er i landet. Der har ligeledes siden 2001 været stigende tendens til, at markant flere vil foretrække at forbedre den offentlige service frem for lavere skat. Derudover er der høj opbakning til, hvad der kan kaldes velfærdens kerneområder – sundhedsvæsen, hjemmehjælp, uddannelse, daginstitutioner og folkepension. Dette ses ved, at der ikke er mange, der mener, der bruges for mange penge på disse områder.

Det ser lidt anderledes ud i forhold til de mere fattigdomsbekæmpende ydelser – arbejdsløshedsunderstøttelse, kontanthjælp og flygtninge/indvandrerområdet. Opbakningen til disse områder er ikke lige så høj som til de andre områder, nævnt ovenfor. Fra 1994 til 1998 tyder det endvidere på, at der har været et fald i opbakningen til disse områder. Dette vender dog efterfølgende, og flere begynder i 2005 og 2007 at mene, at der bruges for få penge på disse områder. Derudover er de fleste i hele perioden uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. I løbet af perioden er der dog en tendens til, at færre er uenige i dette. Selv om opbakningen til disse områder ikke er lige så høj som til de andre, tyder det således også her på, at opbakningen i perioden har været stigende, i hvert fald de senere år.

Resultaterne af den næste mere *mikroorienterede del* viste, at de, der opfatter indvandringen som en trussel, har højere odds for ikke at bakke op om velfærdsstaten i forhold til dem, der ikke opfatter indvandringen som en trussel. De, der er enige i synspunktet om indvandringen, har således højere odds for at mene, at vi er gået for langt med de sociale reformer i landet, at foretrække lavere skat frem for forbedring af den offentlige service, at mene, der bliver brugt for mange penge på kontanthjælp og at være uenig i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. Dette er i forhold til dem, der er helt uenige i, at indvandringen udgør en alvorlig trussel.

Disse sammenhænge er kontrolleret for en lang række variabler, både mere almindelige baggrundsvARIABLES som eksempelvis uddannelse, indkomst og beskæftigelsesstatus og mere politiske holdningsvariabler, som partivalg. Holdningen til kontanthjælp og om flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, er desuden også kontrolleret for generelle velfærdsholdninger. Sammenhængene kan således siges at være blevet udsat for en meget hård test, men holder stadig efter denne kontrol. Den eneste undtagelse er ved holdningen til, om man i 2005 vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service.

Det store spørgsmål er dog, om sammenhængene er blevet kontrolleret for alt det, de skulle, og det således kun er holdningen til indvandrere, der varierer mellem respondenterne. Derfor forsøgte jeg via valgundersøgelsens panel fra 2001 til 2005 at undersøge, om de, der skifter holdningen til spørgsmålet om indvandringen, ligeledes skifter holdning i deres opbakning til velfærdsstaten. Desværre var dataet ikke stort nok, og der var derfor meget få, der skiftede holdning til spørgsmålet om indvandringen, hvorfor det var svært at komme med valide konklusioner ud fra resultaterne. Der var dog ikke noget, der tydede på, at de tidligere konklusioner skulle afvises.

Vi har således set, at der i perioden generelt set har været høj og på nogle områder stigende opbakning til velfærdsstaten. Undtagelsen her til er ved de mere fattigdomsbekæmpende ydelser fra 1994 til 1998, herefter stiger opbakningen til disse områder dog også. Samtidig har analysen vist, at der i hele perioden er en sammenhæng mellem holdningen til indvandrere og opbakningen til velfærdsstaten, således at de, der opfatter indvandringen som en trussel, synes at have lavere opbakning til velfærdsstaten.

I den undersøgte periode er der sket meget rent kontekstmæssigt i Danmark. Der er for det første sket en del stramninger på indvandrerområdet. Starthjælpen, 24 års reglen og 300 timers reglen er eksempelvis blevet indført. For det andet tyder det på, at der har været øget fokus på og omtale af emnet i medierne. Dette kan have haft betydning for de resultater, der er fundet frem til. At vi fra 1994 til 1998 i forhold til de mere fattigdomsbekæmpende ydelser ser et fald i opbakningen til disse ydelser, men at dette senere vender, kan hænge sammen med denne kontekst. 1994 til 1998 kan siges at være den mest rene periode i hele den undersøgte periode, da der på dette tidspunkt endnu ikke er indført stramninger. Faldet kan således være en reaktion på den øgede indvandring, og det, at opbakningen til disse ydelser senere stiger, kan skyldes, at befolkningen har fået, hvad den vil have via stramningerne. Spørgsmålet er således, om det, at der generelt set ikke synes at være sket et fald i opbakningen til velfærdsstaten, skyldes stramningerne.

På den anden side ser vi specielt i forhold til holdningerne til kontanthjælp og holdningerne til, om flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, at det tyder på, at der kan være blevet skabt en modreaktion på nogle af de stramninger, der er blevet indført. Flere af de, der er uenig i, at indvandringen er en trussel mod vores nationale egenart, begynder i løbet af perioden at mene, at der bruges for få penge på kontanthjælp, og færre bliver i løbet af perioden uenige i, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere.

Derudover har vi set, at der er en tendens til, at oddsene i de binære logistiske regressioner i 2007 er noget højere end tidligere set ved dem, der er helt enige i, at indvandring udgør en trussel (undtagelsen er ved holdningen til, om man vil foretrække lavere skat eller forbedring af den offentlige service, her er oddsene ca. lige store alle årene). Dette indikerer, at der er blevet større forskel mellem dem, der er helt enige, og dem, der er helt uenige i synspunktet om at indvandringen udgør en alvorlig trussel mod vores nationale egenart. Det er svært med det foreliggende data at forklare, hvorfor dette er tilfældet, men det tyder på at være dem, der er helt uenige i synspunktet

om indvandringen, der specielt har rykket sig. Dette indikerer, at der i perioden hos denne gruppe kan være blevet generet nogle positive holdninger til velfærdsstaten.

6.2 Teoretisk diskussion

Spørgsmålet er, hvad disse resultater rent teoretisk kan siges at betyde og hvordan de rent teoretisk kan forklares.

Det, at den folkelige opbakning til velfærdsstaten generelt set ikke synes at være blevet reduceret i en periode, hvor der har været øget indvandring, kan teoretisk forklares ved velfærdsstatens betydning. Det er blevet argumenteret, at der er forskel på at etablere en velfærdsstat i et etnisk heterogent land og at opleve øget heterogenitet i en allerede etableret velfærdsstat. Velfærdsstaten kan nemlig i sig selv have betydning for folks opfattelser, normer mv. Derudover er det blevet argumenteret, at solidaritet i dag er organisk, hvilket i højere grad end mekanisk solidaritet er baseret på forskellighed og tolerance. Derfor vil der i befolkningen være villighed til at acceptere, at velfærdsgoder gives til folk, der er anderledes end dem selv.

Dette vil bl.a. Eger (2010) og Alesina og Glaeser (2004) argumentere imod. De argumenterer netop for, at folk ikke altid er villige til at acceptere, at velfærdsgoder gives til folk, der er anderledes end dem selv. De argumenterer for, at øget etnisk heterogenitet medfører, at forskelligheder bliver mere fremtrædende i samfundet. Dette påvirker ifølge dem den folkelige opbakning til velfærdsstaten, da velfærd nu vil gå til folk, der ikke er i ens såkaldte in-group. Det, at der i forhold til de mere fattigdomsbekæmpende ydelser synes at være et fald i opbakningen fra 1994 til 1998, kan således forklares ud fra disse argumenter. Det, at det senere tyder på, at opbakningen til disse områder stiger, kan forklares ved de stramninger, der er blevet indført, og følges denne tilgangs argumentation, kan det tænkes, at opbakningen ville have været en anden, hvis stramningerne ikke havde fundet sted.

Det, at vi har set, at de, der opfatter indvandringen som en trussel, har højere odds for at have lavere opbakning til velfærdsstaten end de, der ikke opfatter indvandringen som en trussel, kan ligeledes forklares ved, at den gruppe, der er indvandrerskeptiske, netop er opmærksom på forskelligheder i samfundet og ikke opfatter indvandrere som en del af deres såkaldte in-group. Modsat kan det tænkes, at den anden gruppe i befolkningen, der ikke opfatter indvandrere som en trussel, ikke i samme grad opfatter indvandrere som anderledes, hvorfor det ikke påvirker deres opbakning til velfærdsstaten.

Teorierne på dette område er meget opmærksomme på, at indvandringen kan generere negative holdninger til velfærdsstaten. Men spørgsmålet er, om der også kan genereres positive holdninger. De resultater, vi har set i det ovenstående, hvor der er en tendens til, at de, der ikke opfatter indvandringen som en trussel i løbet af perioden, i højere grad begynder at mene, at der bruges for få penge på kontanthjælp, og at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere, kan indikere en sådan udvikling. Dette indikerer, at der i teorien ikke er taget højde for alle de konsekvenser øget indvandring kan have. Disse resultater er dog formentlig påvirket af den øgede bevågenhed i medierne og stramninger på området.

Opsummerende kan det siges, at resultaterne af specialets analyse ikke tyder på, at der generelt set har været en reducere af den folkelige opbakning til velfærdsstaten. Resultaterne viser dog også, at de der opfatter indvandrere som en trussel, har højere odds for ikke at bakke op om velfærdsstaten i samme grad som de, der ikke opfatter indvandringen som en trussel. Dette indikerer at indvandringen har en betydning for den folkelige opbakning til velfærdsstaten, og begynder flere at være skeptiske overfor indvandrerne, kan det betyde en reducere i opbakningen. Resultaterne viser dog også, at der kan generes positive holdninger til velfærdsstaten i en periode, hvor der har været øget indvandring. Dette er dog formentlig påvirket af, at der på indvandrerområdet er sket en del stramninger og at der har været øget fokus på emnet i medierne.

7 Litteratur

- Agresti, Alan og Finlay, Barbara (1997). *Statistical Methods for the Social Sciences* (3. udg.). Prentice-Hall, Pearson Education
- Albrekt Larsen, Christian (2006). *The Institutional logic of welfare attitudes*. London: Ashgate
- Albrekt Larsen, Christian (2010). Ethnic Heterogeneity and Public Support for Welfare Policies – Is the ‘black’ American Experience resembled in Britain, Sweden and Denmark? *CCWS Working paper*. No. 2010-68.
- Alesina, Alberto og Glaeser, Edward L. (2004). *Fighting Poverty in the US and Europe – A World of Difference*. Oxford: Oxford University Press
- Andersen, Heine (2005). Funktionalisme og sociale systemer. I: Andersen, Heine (red) *Sociologi – en grundbog til et fag*. København: Hans Reitzels Forlag
- Bang Petersen, Michael et al. (2007) Hvem fortjener velfærd? Danskernes syn på kontanthjælp til unge, ældre og indvandrere. I: *Politica*, 39 (1), side: 31-48
- Bay, Ann-Hellen og Pedersen, Axel West (2006). The limits of social solidarity: Basic income, immigration and the legitimacy of the universal welfare state. I: *Acta Sociologica*, 49 (4), side: 419-436
- Bay, Ann-Hellen et al. (2007). Svekker innvandring oppslutningen om velferdsstaten? I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 48 (3), side: 377-408
- Blauenfeldt, Mette et al. (2006). *Flygtninge på starthjælp*. CASAs forlag, september 2006.
- Brochmann, Grete og Hagelund, Anniken (2010) *Velferdens grenser*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bryman, Alan (2004). *Social Research Methods* (2. udg.). Oxford: Oxford University Press
- Crepaz, Marcus (2006). ‘If You Are My Brother, I May Give You a Dime!’ Public Opinion on Multiculturalism, Trust and the welfare State. I: Banting, Keith og Kymlicka, Will (red) *Multiculturalism and the Welfare State. Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Crepaz, Marcus og Damron, Regan (2009) Constructing Tolerance: How the welfare State Shapes Attitudes About Immigrants. I: *Comparative Political Studies*, 42, side 437-463

- Danmarks Statistik (2008). *Indvandrere i Danmark 2008*. København: Danmarks statistik.
<http://www.dst.dk/pukora/epub/upload/13434/indv.pdf>
- De Vaus, David (2001). *Research Design in Social Research*. London: Sage Publications Ltd.
- Eger, Maureen. A. (2010). Even in Sweden: The effect of Immigration on Support for Welfare State Spending. I: *European Sociological review*, 26 (2), side 203-217
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press
- Folketinget (2011). <http://www.ft.dk/Folketinget/findMedlem/1Mandatfordelingen.aspx>
- Field, Andy (2000). *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. London: SAGE Publications
- Gilens, M. (1999). *Why Americans hate Welfare. Race, Media, and the Politics of Antipoverty Policy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Goul Andersen, Jørgen (2006). Immigration and the legitimacy of the Scandinavian Welfare state: some Preliminary Danish Findings. I: *AMID Working Paper series 53/2006*. Aalborg: AMID
- Jønsson, Heidi Vad og Petersen, Klaus (2010) Danmark: Den nationale velfærdsstat møder verden. I: Brochmann, Grete og Hagelund, Anniken (red) *Velferdens grenser*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kymlicka, Will og Banting, Keith (2006). Immigration, Multiculturalism, and the Welfare State. I: *Ethics & International Affairs*, 20 (3), side: 281-401
- Mau, Steffen og Veghte, Benjamin (2007). *Social Justice, Legitimacy and the Welfare State*. England: Ashgate
- Mau, Steffen & Burkhardt, Christoph (2009). Migration and welfare state solidarity in Western Europe. I: *Journal of European Social policy*, 19 (3), side: 213-229.
- Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration (2004). *Ydelser efter integrationsloven*. København: Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration
- Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration (2010). *Tal og fakta om integration*. København: Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration

Oorschot, Wim van og Uunk, wilfred (2007). Multi-level Determinants of the Public's Informal Solidarity towards Immigrants in European Welfare States. I: Mau, Steffen og Veghte, Benjamin (red) *Social Justice, Legitimacy and the Welfare State*. England: Ashgate

Senik, Claudia et al. (2009). Immigration and Natives' Attitudes towards the Welfare State: Evidence from the European Social Survey. I: *Social Indicators Research*. Vol. 91 (3), side: 345-370.

Soroka, Stuart et al. (2006). Immigration and Redistribution in the Global Era. I: Bradham, Pranab et al. (red) *Globalization and Egalitarian Redistribution*. Princeton: Princeton University Press

Taylor-Gooby, Peter (2005). Is the future American? Or, Can Left Politics Preserve European Welfare States from Erosion through Growing 'Racial' Diversity? I: *Journal of Social Policy* 34 (4).

Teknisk rapport for valgundersøgelsen 1998.

http://www.epa.aau.dk/fileadmin/user_upload/ime/Election/dansk/dokumenter/Tekrap_98.txt

Togeby, Lise (2004), *Man har et standpunkt... Om stabilitet og forandring i befolkningens holdninger*, Magtudredningen, Aarhus Universitetsforlag.

8 Bilag

Bilag 1 – Den uafhængige variabel

Faktoranalyse

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,852
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3975,495
	Df	10
	Sig.	,000

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,066	61,312	61,312	3,066	61,312	61,312
2	,653	13,062	74,373			
3	,469	9,372	83,746			
4	,431	8,628	92,373			
5	,381	7,627	100,000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Reliabilitetstest

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	2131	94,1
	Excluded ^a	133	5,9
	Total	2264	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,840	,841	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Sp. 31 4 - Indvandring en trussel	12,7569	16,950	,667	,449	,804
Sp. 31 39 - Indvandrere arbejdsløse, ud af landet	12,2126	18,390	,699	,497	,794
Sp. 31 40 - Indvandrere alvorlig forbrydelse, udvises	13,9113	20,132	,543	,310	,834
Sp. 31 41 - Indvandrere lovovertrædelse, udvises	12,4134	17,711	,690	,485	,795
Sp. 31 42 - Arbejdsgiverne foretrække danskere	12,0544	18,864	,633	,425	,811

Gammatest

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
variablene v221-224 * Sp. 31 4 - Indvandring en trussel	2131	94,1%	133	5,9%	2264	100,0%

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Gamma N of Valid Cases	,625 2131	,014	45,438	,000

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Bilag 2 – Holdning til indvandrere og holdning til sociale reformer

TABEL 8.1 *Holdning til indvandrere og holdning til sociale reformer 1994 og 1998*

	Model 1 1994	Model 2 1994	Model 1 1998	Model 2 1998
Indvandring udgør en trussel				
Helt enig	1,758***	1,523*	2,075***	1,552 ^{NS}
Nærmest enig	1,943***	1,648**	2,134***	1,598*
Hverken eller	0,916 ^{NS}	0,757 ^{NS}	2,122***	1,804*
Nærmest uenig	1,452*	1,189 ^{NS}	1,150 ^{NS}	0,905 ^{NS}
Helt uenig (ref)				
Køn				
Mand				
Kvinde (ref)		0,910 ^{NS}		0,923 ^{NS}
Alder				
18-24		1,077 ^{NS}		0,527 ^{NS}
25-39		0,813 ^{NS}		0,743 ^{NS}
40-49		1,122 ^{NS}		0,695 ^{NS}
50-59		0,662 ^{NS}		0,949 ^{NS}
60+ (ref)				
Civilstand				
Ugift (ref)				
Gift		0,990 ^{NS}		0,798 ^{NS}
Samlevende		0,809 ^{NS}		0,729 ^{NS}
Skilt/separeret		0,087 ^{NS}		0,807 ^{NS}
Enke/enkemand		1,185 ^{NS}		0,850 ^{NS}
Skoleuddannelse				
Folkeskole 7 år		0,820 ^{NS}		0,513*
Folkeskole 8/9 år		0,616*		0,768 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,611**		0,749 ^{NS}
Student (ref.)				
Uddannelse ud over skoleuddannelse				
Ingen erhvervsuddannelse		1,174 ^{NS}		0,774 ^{NS}
Grundlæggende erhvervsudd.		1,090 ^{NS}		0,636 ^{NS}
Afsluttet erhvervsudd.		1,409 ^{NS}		0,712 ^{NS}
Kort videregåendeudd		0,960 ^{NS}		0,779 ^{NS}
Mellem lang videregåendeudd		1,248 ^{NS}		0,848 ^{NS}
Lang videregåendeudd (ref)				
Egen indkomst				
0-119.999/124.999 kr.		0,686 ^{NS}		1,050 ^{NS}
120.000/125.000-299.999 kr.		0,641*		0,775 ^{NS}
300.000+ (ref)				
Beskæftigelsesstatus⁴⁰				
I arbejde (ref)				
Ikke i arbejde		0,486*		0,608 ^{NS}
Pensionist/efterlønner		NA		0,596 ^{NS}
Politisk interesseret				
Meget (ref)				
Noget		0,753 ^{NS}		1,005 ^{NS}

⁴⁰ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De der er i arbejde er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

Kun lidt		0,525***		0,697 ^{NS}
Slet ikke		0,981 ^{NS}		0,593 ^{NS}
Stemte på?				
Socialdemokratiet (ref)				
Radikale Venstre		1,516 ^{NS}		2,686**
Konservative		4,070***		5,538***
CD		1,000 ^{NS}		2,956***
SF		0,420*		0,410*
DF		NA		6,891***
Kristeligt folkeparti		1,997 ^{NS}		1,907 ^{NS}
Venstre		4,337***		5,229***
Fremskridtspartiet		3,892***		3,009*
Enhedslisten		0,648 ^{NS}		0,248 ^{NS}
Andre		2,054 ^{NS}		0,000 ^{NS}
Stemte blankt		3,616*		2,016 ^{NS}
Stemte ikke		2,082**		2,197 ^{NS}
Overvejede at stemme på Z/DF				
Nej (ref)				
Ja, Z		1,478 ^{NS}		3,214 ^{NS}
Ja, DF		NA		1,041 ^{NS}
Medlem af fagforening?				
Ja medlem (ref)				
Nej, men af A-kasse		1,191 ^{NS}		0,896 ^{NS}
Nej (heller ikke a-kasse)		1,240 ^{NS}		0,836 ^{NS}
Ved ikke/ ville ikke svare ⁴¹		0,874 ^{NS}		1,484*
Nagelkerke R	0,023	0,224	0,036	0,268

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til sociale reformer i 1994 og 1998. Den afhængige variabel er kodet således: 0 = mest enig med B: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. 1= mest enig med A: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1607 i 1994 og 1280 i 1998

TABEL 8.2 Holdning til indvandrere og holdningen til sociale reformer 2001, 2005 og 2007

	Model 1 01	Model 2 01	Model 1 05	Model 2 05	Model 1 07	Model 2 07
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	1,969***	2,459***	1,978***	1,594*	3,754***	3,005***
Nærmest enig	2,035***	2,241**	1,895***	1,439 ^{NS}	2,311***	1,520 ^{NS}
Hverken eller	2,512***	2,368***	1,635**	1,194 ^{NS}	1,898**	1,483 ^{NS}
Nærmest uenig	1,387 ^{NS}	1,353 ^{NS}	1,103 ^{NS}	0,851 ^{NS}	1,379 ^{NS}	1,015 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		1,268 ^{NS}		1,130 ^{NS}		1,046 ^{NS}
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		1,072 ^{NS}		1,246 ^{NS}		2,631 ^{NS}
25-39		1,846 ^{NS}		1,204 ^{NS}		1,050 ^{NS}
40-49		1,576 ^{NS}		0,897 ^{NS}		1,268 ^{NS}

⁴¹ Denne kategori er medtaget, da der ellers ville ryge for mange ud af den samlede regression, da mange ikke har svaret på dette spørgsmål.

50-59		1,736 ^{NS}		1,151 ^{NS}		1,029 ^{NS}
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		1,062 ^{NS}		0,949 ^{NS}		1,058 ^{NS}
Samlevende		1,779 ^{NS}		1,198 ^{NS}		0,770 ^{NS}
Skilt/separeret		0,879 ^{NS}		0,733 ^{NS}		1,170 ^{NS}
Enke/enkemand		0,816 ^{NS}		0,641 ^{NS}		0,624 ^{NS}
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		0,838 ^{NS}		0,801 ^{NS}		0,861 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,828 ^{NS}		0,770 ^{NS}		1,044 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,931 ^{NS}		0,644*		0,574**
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		0,686 ^{NS}		0,771 ^{NS}		0,866 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		1,259 ^{NS}		0,684 ^{NS}		0,494*
Afsluttet erhvs. Udd		0,859 ^{NS}		0,771 ^{NS}		0,518*
Kort videregående udd		0,593 ^{NS}		0,702 ^{NS}		0,344**
Mellem lang udd		0,758 ^{NS}		0,682 ^{NS}		0,623 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		0,656 ^{NS}		1,081 ^{NS}		0,756 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		0,768 ^{NS}		0,850 ^{NS}		0,782 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Sektor						
Privat ansat (ref)						
Offentlig ansat		1,150 ^{NS}		0,809 ^{NS}		0,852 ^{NS}
Selvstændig		1,170 ^{NS}		2,009**		1,844 ^{NS}
Missing ⁴²		NA		0,715 ^{NS}		0,733 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus ⁴³						
I arbejde (ref)						
Ikke arbejde		0,469 ^{NS}		0,625 ^{NS}		0,627 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		1,612 ^{NS}		1,591 ^{NS}		1,957 ^{NS}
Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		0,638*		0,956 ^{NS}		0,680*
Kun lidt		0,642 ^{NS}		0,761 ^{NS}		0,553*
Slet ikke		0,770 ^{NS}		0,687 ^{NS}		0,437 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		2,583*		1,351 ^{NS}		0,982 ^{NS}
Konservative		5,746***		3,910***		4,738***
SF		0,439 ^{NS}		0,698 ^{NS}		0,616 ^{NS}
DF		2,190*		2,186***		2,509**
Kristeligt folkeparti		0,000 ^{NS}		0,578 ^{NS}		3,203 ^{NS}
Venstre		3,546***		3,724***		3,638***
Enhedslisten		1,607 ^{NS}		0,538 ^{NS}		0,276 ^{NS}
Ny alliance		NA		NA		2,737*

⁴² Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages,

⁴³ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

Andre		0,876 ^{NS}		1,672 ^{NS}		NA
Stemte blankt		3365*		NA		NA
Stemte ikke		2,003*		NA		NA
Overvejede DF?						
Nej (ref)						
Ja		1,503 ^{NS}		0,842 ^{NS}		0,805 ^{NS}
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		1,573 ^{NS}		1,116 ^{NS}		NA
Nej (heller ikke A-kasse)		1,836*		1,159 ^{NS}		1,287 ^{NS}
Ved ikke/ vil ikke svare ⁴⁴		0,811 ^{NS}		NA		NA
Nagelkerke R	0,035	0,253	0,024	0,189	0,048	0,220

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til sociale reformer i 2001, 2005 og 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0 = mest enig med B: De sociale reformer, som er gennemført i vores land, bør opretholdes i mindst samme omfang som nu. 1= mest enig med A: Man er gået for langt med sociale reformer her i landet. Folk burde mere end nu klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 958 i 2001, 1573 i 2005 og 1353 i 2007.

Bilag 3 – holdning til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service

TABEL 8.3 *Holdning til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service. 1994 og 1998*

	Model 1 1994	Model 2 1994	Model 1 1998	Model 2 1998
Indvandring udgør en trussel				
Helt enig	1,629***	1,428*	2,400***	1,927**
Nærmest enig	1,803***	1,504*	1,994***	1,403 ^{NS}
Hverken eller	1,058 ^{NS}	0,894 ^{NS}	2,134***	1,623*
Nærmest uenig	1,440*	1,265 ^{NS}	1,585**	1,222 ^{NS}
Helt uenig (ref)				
Køn				
Mand		1,525***		1,492**
Kvinde (ref)				
Alder				
18-24		1,290 ^{NS}		0,953 ^{NS}
25-39		0,972 ^{NS}		0,935 ^{NS}
40-49		1,115 ^{NS}		0,965 ^{NS}
50-59		1,038 ^{NS}		1,265 ^{NS}
60+ (ref)				
Civilstand				
Ugift (ref)				
Gift		1,186 ^{NS}		0,552**

⁴⁴ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

Samlevende		1,065 ^{NS}		0,796 ^{NS}
Skilt/separeret		1,991*		0,703 ^{NS}
Enke/enkemand		0,733 ^{NS}		0,502*
Skoleuddannelse				
Folkeskole 7 år		0,969 ^{NS}		0,918 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,820 ^{NS}		0,996 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,713 ^{NS}		0,969 ^{NS}
Student (ref.)				
Uddannelse ud over skoleuddannelse				
Ingen erhvervsuddannelse		0,798 ^{NS}		0,686 ^{NS}
Grundlæggende erhvervsudd.		0,823 ^{NS}		0,785 ^{NS}
Afsluttet erhvervsudd.		0,830 ^{NS}		1,043 ^{NS}
Kort videregåendeudd		0,506 ^{NS}		1,037 ^{NS}
Mellem lang videregåendeudd		0,829 ^{NS}		0,982 ^{NS}
Lang videregåendeudd (ref)				
Egen indkomst				
0-119.999/124.999 kr.		0,372***		0,632 ^{NS}
120.000/125.000-299.999 kr.		0,489**		0,689*
300.000+ (ref)				
Beskæftigelsesstatus⁴⁵				
I arbejde (ref)				
Ikke i arbejde		0,959 ^{NS}		0,744 ^{NS}
Pensionist/efterlønner		NA		0,622 ^{NS}
Politisk interesseret				
Meget (ref)				
Noget		0,904 ^{NS}		0,914 ^{NS}
Kun lidt		1,060 ^{NS}		0,651*
Slet ikke		0,896 ^{NS}		0,520 ^{NS}
Stemte på?				
Socialdemokratiet (ref)				
Radikale Venstre		2,073*		1,766 ^{NS}
Konservative		3,455***		5,217***
CD		4,047***		2,972**
SF		0,607*		0,436**
DF		NA		3,498***
Kristeligt folkeparti		0,863 ^{NS}		2,644*
Venstre		3,973***		5,001***
Fremskridtspartiet		3,667***		5,071***
Enhedslisten		0,698 ^{NS}		1,288 ^{NS}
Andre		2,107 ^{NS}		0,000 ^{NS}
Stemte blankt		1,441 ^{NS}		0,000 ^{NS}
Stemte ikke		1,835**		1,667 ^{NS}
Overvejede Z/DF				
Nej (ref)				
Ja, Z		2,064*		3,755 ^{NS}
Ja, DF		NA		1,435 ^{NS}
Medlem af fagforening?				
Ja medlem (ref)				
Nej, men af A-kasse		1,849*		1,123 ^{NS}
Nej (heller ikke a-kasse)		1,645*		2,350**

⁴⁵De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

Ved ikke/ ville ikke svare ⁴⁶		1,059 ^{NS}		2,064***
Nagelkerke R	0,019	0,227	0,038	0,303

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= foretrækker B – forbedring af den offentlige service. 1= foretrækker A – lavere skat.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N=1600 i 1994 og 1290 i 1998

TABEL 8.4 *Holdning til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service 2001, 2005 og 2007*

	Model 1 01	Model 2 01	Model 1 05	Model 2 05	Model 1 07	Model 2 07
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,047***	1,654*	2,020***	1,246 ^{NS}	3,681***	2,000***
Nærmest enig	1,077 ^{NS}	0,737 ^{NS}	2,451***	1,511 ^{NS}	3,463***	1,582**
Hverken eller	1,351 ^{NS}	1,003 ^{NS}	1,811***	1,110 ^{NS}	1,954***	1,041 ^{NS}
Nærmest uenig	1,213 ^{NS}	1,047 ^{NS}	1,571**	1,076 ^{NS}	1,595***	0,956 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		2,003***		1,833***		1,730***
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		0,796 ^{NS}		0,471 ^{NS}		2,094 ^{NS}
25-39		0,889 ^{NS}		0,956 ^{NS}		1,264 ^{NS}
40-49		0,641 ^{NS}		0,793 ^{NS}		1,307 ^{NS}
50-59		0,565 ^{NS}		0,734 ^{NS}		1,487*
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		1,143 ^{NS}		1,049 ^{NS}		1,011 ^{NS}
Samlevende		0,938 ^{NS}		0,783 ^{NS}		0,842 ^{NS}
Skilt/separeret		0,799 ^{NS}		0,994 ^{NS}		1,307 ^{NS}
Enke/enkemand		1,701 ^{NS}		0,956 ^{NS}		1,039 ^{NS}
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		1,408 ^{NS}		0,627 ^{NS}		1,207 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,765 ^{NS}		0,621*		0,787 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		1,059 ^{NS}		0,610**		0,840 ^{NS}
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		0,561 ^{NS}		1,017 ^{NS}		0,554**
Grundl. Erhvs. Udd.		0,760 ^{NS}		0,896 ^{NS}		0,655 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		0,553*		0,720 ^{NS}		0,544**
Kort videregående udd		0,689 ^{NS}		0,596 ^{NS}		0,642*
Mellem lang udd		0,923 ^{NS}		0,738 ^{NS}		0,689*
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		0,844 ^{NS}		0,825 ^{NS}		0,744 ^{NS}

⁴⁶ Denne kategori er medtaget, da der ellers ville ryge for mange ud af den samlede regression, da mange ikke har svaret på dette spørgsmål.

125.000-299.999 kr.		0,751 ^{NS}		0,694*		0,849 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Sektor						
Privat ansat (ref)						
Offentlig ansat		0,632*		0,667*		0,664**
Selvstændig		0,910 ^{NS}		1,159 ^{NS}		0,970 ^{NS}
Missing ⁴⁷		NA		1,076 ^{NS}		1,311 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus ⁴⁸						
I arbejde (ref)						
Ikke i arbejde		0,780 ^{NS}		0,974 ^{NS}		0,570 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		0,159 ^{NS}		0,569 ^{NS}		0,849 ^{NS}
Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		1,296 ^{NS}		0,853 ^{NS}		0,784*
Kun lidt		1,213 ^{NS}		0,954 ^{NS}		0,648**
Slet ikke		5,824**		1,353 ^{NS}		0,639 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		1,457 ^{NS}		2,999***		1,454 ^{NS}
Konservative		4,942***		11,977***		14,998***
SF		0,340**		0,761 ^{NS}		0,481*
DF		5,024***		6,971***		5,860***
Kristeligt folkeparti		0,301 ^{NS}		4,574***		2,307 ^{NS}
Venstre		3,835***		10,741***		10,244***
Enhedslisten		0,629 ^{NS}		0,296 ^{NS}		0,410 ^{NS}
Ny alliance		NA		NA		8,047***
Andre		7,727 ^{NS}		6,899***		NA
Stemte blankt		1,908 ^{NS}		NA		4,790 ^{NS}
Stemte ikke		1,394 ^{NS}		NA		NA
Overvejede DF?						
Nej (ref)						
Ja		1,439 ^{NS}		1,103 ^{NS}		0,568**
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		1,510 ^{NS}		1,567 ^{NS}		NA
Nej (heller ikke A-kasse)		0,761		0,992 ^{NS}		1,600***
Ved ikke/ vil ikke svare ⁴⁹		0,000 ^{NS}		NA		NA
Nagelkerke R	0,023	0,306	0,029	0,344	0,068	0,388

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdning til skat vs. forbedring af den offentlige service i 2001, 2005 og 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= Foretrækker B – forbedring af den offentlige service. 1= foretrækker A – lavere skat.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 983 i 2001, 1597 i 2005 og 2918 i 2007.

⁴⁷ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

⁴⁸ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

⁴⁹ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

Bilag 4 – Holdning til indvandrere og holdning til kontanthjælp

TABEL 8.5 Holdning til indvandrere og holdningen til kontanthjælp 1994 og 1998

	Model 1 94	Model 2 94	Model 3 94	Model 1 98	Model 2 98	Model 3 98
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,533***	2,490***	2,386***	3,812***	3,504***	3,297***
Nærmest enig	2,039***	1,647*	1,525 ^{NS}	3,051***	2,635***	2,458***
Hverken eller	2,859***	2,289*	2,693**	2,716***	2,450***	2,158**
Nærmest uenig	1,622**	1,349 ^{NS}	1,297 ^{NS}	1,677*	1,420 ^{NS}	1,465 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		1,076 ^{NS}	1,035 ^{NS}		0,842 ^{NS}	0,826 ^{NS}
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		1,887 ^{NS}	1,939 ^{NS}		2,822*	1,516**
25-39		0,939 ^{NS}	0,997 ^{NS}		1,527 ^{NS}	1,734 ^{NS}
40-49		0,948 ^{NS}	0,935 ^{NS}		1,274 ^{NS}	1,477 ^{NS}
50-59		0,556*	0,597 ^{NS}		1,035 ^{NS}	1,022 ^{NS}
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		1,127 ^{NS}	1,149 ^{NS}		1,145 ^{NS}	1,293 ^{NS}
Samlevende		0,832 ^{NS}	0,910 ^{NS}		1,005 ^{NS}	1,100 ^{NS}
Skilt/separeret		1,214 ^{NS}	1,293 ^{NS}		0,722 ^{NS}	0,753 ^{NS}
Enke/enkemand		1,354 ^{NS}	1,393 ^{NS}		1,137 ^{NS}	1,211 ^{NS}
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		0,862 ^{NS}	0,905 ^{NS}		1,040 ^{NS}	1,266 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,607 ^{NS}	0,714 ^{NS}		0,777 ^{NS}	0,840 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,636*	0,768 ^{NS}		0,900 ^{NS}	0,989 ^{NS}
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		1,206 ^{NS}	1,190 ^{NS}		0,844 ^{NS}	0,991 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		1,097 ^{NS}	1,085 ^{NS}		0,784 ^{NS}	0,922 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		0,949 ^{NS}	0,806 ^{NS}		0,944 ^{NS}	1,103 ^{NS}
Kort videregående udd		0,833 ^{NS}	0,881 ^{NS}		1,147 ^{NS}	1,315 ^{NS}
Mellem lang udd		1,239 ^{NS}	1,156 ^{NS}		0,761 ^{NS}	0,806 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		0,835 ^{NS}	0,972 ^{NS}		0,515*	0,535*
125.000-299.999 kr.		0,821 ^{NS}	0,937 ^{NS}		0,756 ^{NS}	0,811 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Beskæftigelsesstatus ⁵⁰						
I arbejde (ref)						
Ikke arbejde		1,388 ^{NS}	1,620 ^{NS}		0,679 ^{NS}	0,744 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		NA	NA		1,073 ^{NS}	1,299 ^{NS}

⁵⁰ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De der ikke er arbejdsløse er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		0,969 ^{NS}	1,086 ^{NS}		0,959 ^{NS}	0,987 ^{NS}
Kun lidt		1,097 ^{NS}	1,286 ^{NS}		0,804 ^{NS}	0,943 ^{NS}
Slet ikke		1,249 ^{NS}	1,368 ^{NS}		1,472 ^{NS}	1,786 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		2,283*	1,868 ^{NS}		1,746 ^{NS}	1,410 ^{NS}
Konservative		2,552***	1,636*		4,222***	2,442***
CD		2,986**	2,766**		2,736**	2,034 ^{NS}
SF		0,442*	0,549 ^{NS}		1,049 ^{NS}	1,319 ^{NS}
DF		NA	NA		3,163***	1,749 ^{NS}
Kristeligt folkeparti		0,607 ^{NS}	0,553 ^{NS}		4,119***	3,649**
Venstre		3,098***	2,015***		2,605***	1,498 ^{NS}
Fremskridtspartiet		1,666 ^{NS}	1,025 ^{NS}		3,572**	2,590*
Enhedslisten		0,267 ^{NS}	0,288 ^{NS}		0,360 ^{NS}	0,436 ^{NS}
Ny alliance		NA	NA		NA	NA
Andre		1,846 ^{NS}	1,555 ^{NS}		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}
Stemte blankt		2,773 ^{NS}	2,200 ^{NS}		2,964 ^{NS}	2,935 ^{NS}
Stemte ikke		1,064 ^{NS}	0,830 ^{NS}		1,411 ^{NS}	1,133 ^{NS}
Overvejede Z/DF?						
Nej (ref)						
Ja Z		1,588 ^{NS}	1,395 ^{NS}		3,089 ^{NS}	2,482 ^{NS}
Ja DF		NA	NA		1,407 ^{NS}	1,395 ^{NS}
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		1,123 ^{NS}	0,981 ^{NS}		0,785 ^{NS}	0,778 ^{NS}
Nej (heller ikke A-kasse)		0,959 ^{NS}	0,881 ^{NS}		0,755 ^{NS}	0,757 ^{NS}
Ved ikke/ vil ikke svare ⁵¹		1,118 ^{NS}	1,153 ^{NS}		0,938 ^{NS}	0,790 ^{NS}
Sociale reformer						
Opretholdes (ref)						
Gået for langt			3,041***			3,855***
Skat eller service						
Service (ref)						
Skat			1,811***			1,515*
Nagelkerke R	0,040	0,169	0,243	0,076	0,201	0,293

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1337 i 1994 og 1122 i 1998.

⁵¹ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

TABEL 8.6 Holdning til indvandrere og holdningen til kontanthjælp 2001 og 2005

	Model 1 01	Model 2 01	Model 3 01	Model 1 05	Model 2 05	Model 3 05
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	2,822***	2,906***	2,508***	2,667***	2,445***	2,353**
Nærmest enig	2,122**	1,945*	1,781*	1,156 ^{NS}	0,914 ^{NS}	0,840 ^{NS}
Hverken eller	1,931**	1,618 ^{NS}	1,466 ^{NS}	1,473 ^{NS}	1,274 ^{NS}	1,245 ^{NS}
Nærmest uenig	1,240 ^{NS}	1,028 ^{NS}	0,950 ^{NS}	1,172 ^{NS}	0,917 ^{NS}	0,990 ^{NS}
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		1,211 ^{NS}	1,108 ^{NS}		1,027 ^{NS}	0,924 ^{NS}
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		2,315 ^{NS}	2,664 ^{NS}		3,018*	3,114*
25-39		1,594 ^{NS}	1,652 ^{NS}		1,699 ^{NS}	1,640 ^{NS}
40-49		1,387 ^{NS}	1,452 ^{NS}		0,724 ^{NS}	0,711 ^{NS}
50-59		1,102 ^{NS}	1,121 ^{NS}		0,742 ^{NS}	0,738 ^{NS}
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		0,855 ^{NS}	0,827 ^{NS}		0,637 ^{NS}	0,630 ^{NS}
Samlevende		1,015 ^{NS}	0,888 ^{NS}		0,841 ^{NS}	0,840 ^{NS}
Skilt/separeret		0,559 ^{NS}	0,597 ^{NS}		1,039 ^{NS}	1,077 ^{NS}
Enke/enkemand		0,238 ^{NS}	0,233 ^{NS}		0,701 ^{NS}	0,766 ^{NS}
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		0,539 ^{NS}	0,593 ^{NS}		1,136 ^{NS}	1,265 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,421**	0,451**		0,601 ^{NS}	0,662 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,643 ^{NS}	0,652 ^{NS}		0,566*	0,656 ^{NS}
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		1,828 ^{NS}	2,146 ^{NS}		0,653 ^{NS}	0,655 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		1,942 ^{NS}	1,954 ^{NS}		0,630 ^{NS}	0,678 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		1,832 ^{NS}	2,166*		1,159 ^{NS}	1,317 ^{NS}
Kort videregående udd		1,767 ^{NS}	2,070 ^{NS}		0,929 ^{NS}	1,070 ^{NS}
Mellem lang udd		1,655 ^{NS}	1,794 ^{NS}		1,154 ^{NS}	1,315 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		0,534 ^{NS}	0,549 ^{NS}		0,845 ^{NS}	0,896 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		0,886 ^{NS}	0,948 ^{NS}		0,711 ^{NS}	0,797 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Sektor						
Privat ansat (ref)						
Offentlig ansat		0,695 ^{NS}	0,729 ^{NS}		0,725 ^{NS}	0,793 ^{NS}
Selvstændig		1,433 ^{NS}	1,384 ^{NS}		0,845 ^{NS}	0,711 ^{NS}
Missing ⁵²		NA	NA		1,927 ^{NS}	2,095 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus ⁵³						

⁵² Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

⁵³ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De der ikke er arbejdsløse er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

I arbejde (ref)						
Ikke arbejde		0,256*	0,308 ^{NS}		0,226 ^{NS}	0,249 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}		0,251 ^{NS}	0,231 ^{NS}
Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		1,450 ^{NS}	1,620*		1,064 ^{NS}	1,129 ^{NS}
Kun lidt		1,681 ^{NS}	1,934*		0,966 ^{NS}	1,116 ^{NS}
Slet ikke		0,707 ^{NS}	0,596 ^{NS}		1,819 ^{NS}	2,245 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		1,083 ^{NS}	0,852 ^{NS}		0,338*	0,254**
Konservative		3,179***	2,034*		1,722 ^{NS}	0,898 ^{NS}
CD						
SF		0,362 ^{NS}	0,466 ^{NS}		0,466 ^{NS}	0,496 ^{NS}
DF		1,541 ^{NS}	1,117 ^{NS}		2,380***	1,599 ^{NS}
Kristeligt folkeparti		0,442 ^{NS}	0,667 ^{NS}		3,975*	3,563 ^{NS}
Venstre		1,983**	1,366***		1,690*	0,940 ^{NS}
Fremskridtspartiet		NA	NA		NA	NA
Enhedslisten		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}		0,466 ^{NS}	0,578 ^{NS}
Ny alliance		NA	NA		NA	NA
Andre		1,583 ^{NS}	1,498 ^{NS}		3,741*	3,037 ^{NS}
Stemte blankt		0,296 ^{NS}	0,192 ^{NS}		NA	NA
Stemte ikke		1,000 ^{NS}	0,818 ^{NS}		NA	NA
Overvejede DF?						
Nej (ref)						
Ja		0,881 ^{NS}	0,810		1,578 ^{NS}	1,515 ^{NS}
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		1,282 ^{NS}	1,174 ^{NS}		1,738 ^{NS}	1,598 ^{NS}
Nej (heller ikke A-kasse)		1,535 ^{NS}	1,506 ^{NS}		1,436 ^{NS}	1,406 ^{NS}
Ved ikke/ vil ikke svare ⁵⁴		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}		NA	NA
Sociale reformer						
Opretholdes (ref)						
Gået for langt			2,359***			3,536***
Skat eller service						
Service (ref)						
Skat			1,694**			1,741**
Nagelkerke R	0,046	0,225	0,271	0,036	0,200	0,274

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2001 og 2005.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 864 i 2001 og 1374 i 2005.

⁵⁴ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

TABEL 8.7 Holdning til indvandrere og holdningen til kontanthjælp 2007

	Model 1 07	Model 2 07	Model 3 07
Indvandring udgør en trussel			
Helt enig	11,271***	7,825***	6,773***
Nærmest enig	4,960***	3,328**	3,581**
Hverken eller	3,530***	2,443*	2,458*
Nærmest uenig	2,667**	2,065 ^{NS}	2,560*
Helt uenig (ref)			
Køn			
Mand		1,103 ^{NS}	0,969 ^{NS}
Kvinde (ref)			
Alder			
18-24		4,305 ^{NS}	3,176 ^{NS}
25-39		1,772 ^{NS}	1,693 ^{NS}
40-49		0,976 ^{NS}	0,732 ^{NS}
50-59		0,658 ^{NS}	0,525 ^{NS}
60+(ref)			
Civilstand			
Ugift (ref)			
Gift		1,365 ^{NS}	1,474 ^{NS}
Samlevende		0,936 ^{NS}	0,973 ^{NS}
Skilt/separeret		1,219 ^{NS}	1,223 ^{NS}
Enke/enkemand		1,563 ^{NS}	1,952 ^{NS}
Skoleuddannelse			
Folkeskole 7 år		0,802 ^{NS}	0,802 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		1,112 ^{NS}	1,261 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		0,798 ^{NS}	0,913 ^{NS}
Student (ref.)			
Videregående udd			
Ingen		0,747 ^{NS}	0,975 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		0,478 ^{NS}	0,669 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		0,495 ^{NS}	0,762 ^{NS}
Kort videregående udd		0,901 ^{NS}	1,350 ^{NS}
Mellem lang udd		0,856 ^{NS}	1,163 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)			
Egen indkomst			
0-124.999 kr.		1,423 ^{NS}	1,761 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		1,008 ^{NS}	1,125 ^{NS}
300.000+ (ref)			
Sektor			
Privat ansat (ref)			
Offentlig ansat		1,032 ^{NS}	1,022 ^{NS}
Selvstændig		1,136 ^{NS}	0,750 ^{NS}
Missing ⁵⁵		0,735 ^{NS}	0,375 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus⁵⁶			

⁵⁵ Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

⁵⁶ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De der ikke er arbejdsløse er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

I arbejde (ref)			
Ikke arbejde		0,246 ^{NS}	0,554 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		0,704 ^{NS}	1,053 ^{NS}
Politisk interesseret			
Meget (ref)			
Noget		1,107 ^{NS}	1,265 ^{NS}
Kun lidt		1,237 ^{NS}	1,601 ^{NS}
Slet ikke		0,422 ^{NS}	0,455 ^{NS}
Partivalg			
Socialdemokratiet (ref)			
Radikale venstre		0,349 ^{NS}	0,298 ^{NS}
Konservative		4,684***	2,596*
CD			
SF		0,350 ^{NS}	0,456 ^{NS}
DF		4,288***	3,025**
Kristeligt folkeparti		1,284 ^{NS}	0,967 ^{NS}
Venstre		4,299***	2,530**
Fremskridtspartiet		NA	NA
Enhedslisten		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}
Ny alliance		5,703***	4,038**
Andre		NA	NA
Stemte blankt		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}
Stemte ikke		NA	NA
Overvejede DF?			
Nej (ref)			
Ja		1,066 ^{NS}	1,300 ^{NS}
Medlem af fagforening?			
Ja (ref)			
Nej		1,532 ^{NS}	1,339 ^{NS}
Sociale reformer			
Opretholdes (ref)			
Gået for langt			3,290***
Skat eller service			
Service (ref)			
Skat			2,726***
Nagelkerke R	0,112	0,272	0,352

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til kontanthjælp i 2007

Den afhængige variabel er kodet således: 0= passende og for få penge på kontanthjælp 1= for mange penge på kontanthjælp.

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1312 i 2007.

Bilag 5 – Holdning til indvandrere og holdning til flygtninges og indvandreres ret til social bistand

TABEL 8.8 *Holdning til indvandrere og holdningen til flygtninges og indvandrers ret til social bistand 1994 og 1998*

	Model 1 94	Model 2 94	Model 3 94	Model 1 98	Model 2 98	Model 3 98
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	10,324***	7,021***	6,799***	12,114***	9,053***	8,479***
Nærmest enig	7,335***	5,414***	5,254***	5,568***	4,030***	3,836***
Hverken eller	2,725***	2,470**	2,544**	4,049***	3,148***	2,940**
Nærmest uenig	2,700***	2,179***	2,142***	3,135***	2,523***	2,519***
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		1,133 ^{NS}	1,117 ^{NS}		1,052 ^{NS}	1,034 ^{NS}
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		1,730 ^{NS}	1,723 ^{NS}		1,912 ^{NS}	1,982 ^{NS}
25-39		1,500 ^{NS}	1,537 ^{NS}		1,530 ^{NS}	1,554 ^{NS}
40-49		0,981 ^{NS}	0,981 ^{NS}		1,643 ^{NS}	1,667 ^{NS}
50-59		0,797 ^{NS}	0,815 ^{NS}		1,060 ^{NS}	1,012 ^{NS}
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		1,307 ^{NS}	1,291 ^{NS}		1,046 ^{NS}	1,119 ^{NS}
Samlevende		1,416 ^{NS}	1,413 ^{NS}		1,122 ^{NS}	1,168 ^{NS}
Skilt/separeret		1,174 ^{NS}	1,145 ^{NS}		1,181 ^{NS}	1,228 ^{NS}
Enke/enkemand		0,797 ^{NS}	1,700 ^{NS}		1,290 ^{NS}	1,374 ^{NS}
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		1,612 ^{NS}	1,657 ^{NS}		1,207 ^{NS}	1,260 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		1,823*	1,912**		0,928 ^{NS}	0,937 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		1,204 ^{NS}	1,256 ^{NS}		1,003 ^{NS}	1,010 ^{NS}
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		1,983 ^{NS}	1,969 ^{NS}		1,535 ^{NS}	1,659 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		2,509*	2,517**		1,460 ^{NS}	1,631 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		1,974 ^{NS}	1,966 ^{NS}		1,766*	1,868*
Kort videregående udd		1,872 ^{NS}	1,913 ^{NS}		1,707 ^{NS}	1,787 ^{NS}
Mellem lang udd		1,464 ^{NS}	1,465 ^{NS}		1,406 ^{NS}	1,474 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		0,521*	0,549*		0,688 ^{NS}	0,701 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		0,643 ^{NS}	0,672 ^{NS}		0,706 ^{NS}	0,738 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Beskæftigelsesstatus ⁵⁷						
I arbejde (ref)						

⁵⁷ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

Ikke arbejde		1,503 ^{NS}	1,532 ^{NS}		0,907 ^{NS}	0,982 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		NA	NA		1,318 ^{NS}	1,443 ^{NS}
Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		1,012 ^{NS}	1,022 ^{NS}		1,202 ^{NS}	1,232 ^{NS}
Kun lidt		1,120 ^{NS}	1,145 ^{NS}		0,851 ^{NS}	0,920 ^{NS}
Slet ikke		0,759 ^{NS}	0,765 ^{NS}		1,039 ^{NS}	1,222 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		0,597 ^{NS}	0,556 ^{NS}		0,796 ^{NS}	0,703 ^{NS}
Konservative		1,023 ^{NS}	0,882 ^{NS}		1,309 ^{NS}	0,972 ^{NS}
CD		1,529 ^{NS}	1,451 ^{NS}		1,292 ^{NS}	1,082 ^{NS}
SF		0,412***	0,425***		0,446**	0,475**
DF		NA	NA		2,007*	1,542 ^{NS}
Kristeligt folkeparti		0,325*	0,318**		0,646 ^{NS}	0,548 ^{NS}
Venstre		1,035 ^{NS}	0,886 ^{NS}		1,255 ^{NS}	0,925 ^{NS}
Fremskridtspartiet		7,942**	6,978**		1,228 ^{NS}	0,989 ^{NS}
Enhedslisten		0,463*	0,471*		0,325*	0,321*
Ny alliance		NA	NA		NA	NA
Andre		0,692 ^{NS}	0,650 ^{NS}		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}
Stemte blankt		1,751 ^{NS}	1,646 ^{NS}		0,574 ^{NS}	0,586 ^{NS}
Stemte ikke		0,867 ^{NS}	0,820 ^{NS}		0,916 ^{NS}	0,821 ^{NS}
Overvejede Z/DF?						
Nej (ref)						
Ja Z		2,187 ^{NS}	2,061 ^{NS}		0,909 ^{NS}	0,750 ^{NS}
Ja DF		NA	NA		1,203 ^{NS}	1,134 ^{NS}
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		0,946 ^{NS}	0,910 ^{NS}		1,710 ^{NS}	1,690 ^{NS}
Nej (heller ikke A-kasse)		0,996 ^{NS}	0,964 ^{NS}		1,025 ^{NS}	0,967 ^{NS}
Ved ikke/ vil ikke svare ⁵⁸		0,760 ^{NS}	0,763 ^{NS}		0,974 ^{NS}	0,890 ^{NS}
Sociale reformer						
Opretholdes (ref)						
Gået for langt			1,274 ^{NS}			1,499*
Skat eller service						
Service (ref)						
Skat			1,260 ^{NS}			1,537**
Nagelkerke R	0,233	0,310	0,315	0,221	0,271	0,286

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 1994 og 1998.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om, at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandrers ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1438 i 1994 og 1201 i 1998.

⁵⁸ Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

TABEL 8.9 *Holdning til indvandrere og holdningen til flygtninges og indvandrers ret til social bistand 2001 og 2005*

	Model 1 01	Model 2 01	Model 3 01	Model 1 05	Model 2 05	Model 3 05
Indvandring udgør en trussel						
Helt enig	8,825***	5,554***	5,206***	10,567***	7,539***	7,357***
Nærmest enig	6,001***	4,150***	4,024***	4,778***	3,619***	3,539***
Hverken eller	3,540***	2,703***	2,598***	2,104***	1,650**	1,631*
Nærmest uenig	2,268***	1,904**	1,879**	2,783***	2,414***	2,462***
Helt uenig (ref)						
Køn						
Mand		1,168 ^{NS}	1,137 ^{NS}		1,152 ^{NS}	1,130 ^{NS}
Kvinde (ref)						
Alder						
18-24		0,799 ^{NS}	0,796 ^{NS}		0,672 ^{NS}	0,649 ^{NS}
25-39		1,155 ^{NS}	1,103 ^{NS}		0,704 ^{NS}	0,679 ^{NS}
40-49		1,184 ^{NS}	1,161 ^{NS}		0,605 ^{NS}	0,602 ^{NS}
50-59		1,535 ^{NS}	1,490 ^{NS}		0,645 ^{NS}	0,631 ^{NS}
60+(ref)						
Civilstand						
Ugift (ref)						
Gift		0,686 ^{NS}	0,693 ^{NS}		0,872 ^{NS}	0,864 ^{NS}
Samlevende		0,533*	0,513*		1,007 ^{NS}	0,986 ^{NS}
Skilt/separeret		0,485 ^{NS}	0,494 ^{NS}		0,763 ^{NS}	0,771 ^{NS}
Enke/enkemand		0,208**	0,210**		0,529*	0,543*
Skoleuddannelse						
Folkeskole 7 år		0,981 ^{NS}	0,965 ^{NS}		0,893 ^{NS}	0,916 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		0,824 ^{NS}	0,838 ^{NS}		1,012 ^{NS}	1,045 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		1,309 ^{NS}	1,304 ^{NS}		1,035 ^{NS}	1,085 ^{NS}
Student (ref.)						
Videregående udd						
Ingen		2,358*	2,454*		1,061 ^{NS}	1,101 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		2,274*	2,277*		1,250 ^{NS}	1,295 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		2,250**	2,321**		1,277 ^{NS}	1,326 ^{NS}
Kort videregående udd		1,682 ^{NS}	1,739 ^{NS}		1,117 ^{NS}	1,168 ^{NS}
Mellem lang udd		1,209 ^{NS}	1,228 ^{NS}		1,108 ^{NS}	1,158 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)						
Egen indkomst						
0-124.999 kr.		2,050 ^{NS}	2,155 ^{NS}		0,922 ^{NS}	0,920 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		0,643*	0,661*		0,756 ^{NS}	0,764 ^{NS}
300.000+ (ref)						
Sektor						
Privat ansat (ref)						
Offentlig ansat		0,665*	0,672*		0,933 ^{NS}	0,954 ^{NS}
Selvstændig		1,367 ^{NS}	1,338 ^{NS}		1,247 ^{NS}	1,188 ^{NS}
Missing ⁵⁹		NA	NA		0,653 ^{NS}	0,675 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus ⁶⁰						

⁵⁹ Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

I arbejde (ref)						
Ikke arbejde		1,352 ^{NS}	1,385 ^{NS}		2,257 ^{NS}	2,278 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		0,279 ^{NS}	0,275 ^{NS}		1,080 ^{NS}	1,033 ^{NS}
Politisk interesseret						
Meget (ref)						
Noget		1,383 ^{NS}	1,395 ^{NS}		1,274 ^{NS}	1,288 ^{NS}
Kun lidt		1,045 ^{NS}	1,058 ^{NS}		1,071 ^{NS}	1,098 ^{NS}
Slet ikke		1,199 ^{NS}	1,146 ^{NS}		1,411 ^{NS}	1,412 ^{NS}
Partivalg						
Socialdemokratiet (ref)						
Radikale venstre		0,802 ^{NS}	0,740 ^{NS}		0,964 ^{NS}	0,936 ^{NS}
Konservative		1,157 ^{NS}	0,984 ^{NS}		2,202***	1,904**
CD						
SF		0,563 ^{NS}	0,600 ^{NS}		0,881 ^{NS}	0,900 ^{NS}
DF		6,127**	5,551**		2,971***	2,733***
Kristeligt folkeparti		1,328 ^{NS}	1,480 ^{NS}		0,594 ^{NS}	0,609 ^{NS}
Venstre		1,770**	1,566*		1,808***	1,575**
Fremskridtspartiet		NA	NA		NA	NA
Enhedslisten		0,747 ^{NS}	0,724 ^{NS}		1,151 ^{NS}	1,210 ^{NS}
Ny alliance		NA	NA		NA	NA
Andre		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}		1,941 ^{NS}	1,833 ^{NS}
Stemte blankt		3,868 ^{NS}	3,517 ^{NS}		NA	NA
Stemte ikke		1,041 ^{NS}	0,991 ^{NS}		NA	NA
Overvejede DF?						
Nej (ref)						
Ja		1,511 ^{NS}	1,472		1,271 ^{NS}	1,287 ^{NS}
Medlem af fagforening?						
Ja (ref)						
Nej, men A-kasse		1,022 ^{NS}	0,992 ^{NS}		0,953 ^{NS}	0,929 ^{NS}
Nej (heller ikke A-kasse)		1,259 ^{NS}	1,230 ^{NS}		1,078 ^{NS}	1,065 ^{NS}
Ved ikke/ vil ikke svare ⁶¹		0,077 ^{NS}	0,084 ^{NS}		NA	NA
Sociale reformer						
Opretholdes (ref)						
Gået for langt			1,348 ^{NS}			1,551**
Skat eller service						
Service (ref)						
Skat			1,162 ^{NS}			1,114 ^{NS}
Nagelkerke R	0,188	0,332	0,337	0,190	0,255	0,263

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 2001 og 2005.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 930 i 2001 og 1522 i 2005.

⁶⁰ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.

⁶¹ Denne er medtaget, da data nogle år er kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

TABEL 8.10 *Holdning til indvandrere og holdningen til flygtninges og indvandrers ret til social bistand 2007*

	Model 1 07	Model 2 07	Model 3 07
Indvandring udgør en trussel			
Helt enig	28,962***	14,638***	13,390***
Nærmest enig	13,229***	8,676***	8,517***
Hverken eller	5,573***	3,941***	3,924***
Nærmest uenig	2,382**	1,804**	1,843**
Helt uenig (ref)			
Køn			
Mand		1,191 ^{NS}	1,101 ^{NS}
Kvinde (ref)			
Alder			
18-24		1,122 ^{NS}	0,965 ^{NS}
25-39		1,908*	1,828*
40-49		1,489 ^{NS}	1,350 ^{NS}
50-59		1,102 ^{NS}	1,033 ^{NS}
60+(ref)			
Civilstand			
Ugift (ref)			
Gift		1,217 ^{NS}	1,231 ^{NS}
Samlevende		1,280 ^{NS}	1,319 ^{NS}
Skilt/separeret		1,665 ^{NS}	1,674 ^{NS}
Enke/enkemand		1,263 ^{NS}	1,323 ^{NS}
Skoleuddannelse			
Folkeskole 7 år		1,245 ^{NS}	1,201 ^{NS}
Folkeskole 8/9 år		1,427 ^{NS}	1,476 ^{NS}
Realeksamen/10. kl.		1,117 ^{NS}	1,166 ^{NS}
Student (ref.)			
Videregående udd			
Ingen		0,781 ^{NS}	0,863 ^{NS}
Grundl. Erhvs. Udd.		0,630 ^{NS}	0,697 ^{NS}
Afsluttet erhvs. Udd		0,837 ^{NS}	0,980 ^{NS}
Kort videregående udd		1,002 ^{NS}	1,089 ^{NS}
Mellem lang udd		0,978 ^{NS}	1,065 ^{NS}
Lang videregående udd (ref)			
Egen indkomst			
0-124.999 kr.		0,819 ^{NS}	0,848 ^{NS}
125.000-299.999 kr.		1,031 ^{NS}	1,036 ^{NS}
300.000+ (ref)			
Sektor			
Privat ansat (ref)			
Offentlig ansat		1,230 ^{NS}	1,268 ^{NS}
Selvstændig		0,724 ^{NS}	0,660 ^{NS}
Missing ⁶²		0,873 ^{NS}	0,813 ^{NS}
Beskæftigelsesstatus ⁶³			

⁶² Denne er medtaget, da data nogle er år kodet således at for mange ville ryge ud af den samlede regression, hvis kategorien ikke medtages.

I arbejde (ref)			
Ikke arbejde		1,000 ^{NS}	1,151 ^{NS}
Pensionister/efterlønnere		1,076 ^{NS}	1,153 ^{NS}
Politisk interesseret			
Meget (ref)			
Noget		1,158 ^{NS}	1,192 ^{NS}
Kun lidt		1,048 ^{NS}	1,115 ^{NS}
Slet ikke		1,205 ^{NS}	1,376 ^{NS}
Partivalg			
Socialdemokratiet (ref)			
Radikale venstre		0,876 ^{NS}	0,871 ^{NS}
Konservative		1,929**	1,447 ^{NS}
CD			
SF		0,644 ^{NS}	0,683 ^{NS}
DF		6,960***	6,188***
Kristeligt folkeparti		2,483 ^{NS}	2,507 ^{NS}
Venstre		1,963***	1,547*
Fremskridtspartiet		NA	NA
Enhedslisten		0,533 ^{NS}	0,554 ^{NS}
Ny alliance		1,842 ^{NS}	1,505 ^{NS}
Andre		NA	NA
Stemte blankt		0,000 ^{NS}	0,000 ^{NS}
Stemte ikke		NA	NA
Overvejede DF?			
Nej (ref)			
Ja DF		1,804 ^{NS}	2,069*
Medlem af fagforening?			
Ja (ref)			
Nej		1,124 ^{NS}	1,024 ^{NS}
Sociale reformer			
Opretholdes (ref)			
Gået for langt			1,167 ^{NS}
Skat eller service			
Service (ref)			
Skat			1,956***
Nagelkerke R	0,319	0,393	0,406

Tabellen viser sammenhængen mellem holdninger til indvandrere og holdningen til flygtninge og indvandreres ret til social bistand i 2007.

Den afhængige variabel er kodet således: 0= hverken enig eller uenig, nærmest enig og helt enig i synspunktet om at flygtninge og indvandrere bør have samme ret til social bistand som danskere. 1= nærmest og helt uenig i synspunktet om flygtninge og indvandreres ret til social bistand

Vist er Odds Ratio og signifikansniveau.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001 ^{NS} ikke signifikant på et 0,05 niveau. N= 1332 i 2007.

⁶³ De, der er arbejdsløse, er de der har svaret 'Nej, husmoder uden anden indkomst', 'nej arbejdsløs på orlov', 'nej arbejdsløs på dagpenge' og 'nej arbejdsløs på kontanthjælp' til spørgsmålet om de er erhvervsmæssigt beskæftiget. De, der er i arbejde, er de, der har svaret 'ja lønmodtager', 'ja selvstændig' og 'ja medhjælpende ægtefælle' til spørgsmålet.